

PRITARTA

Joniškio rajono savivaldybės
administracijos direktoriaus

2022 m. gegužės 13 d. įsakymu Nr. A-480

JONIŠKIO R. GASČIŪNŲ PAGRINDINĖS MOKYKLOS IKIMOKYKLINIO UGDYMO PROGRAMA „VAIKYSTĖS TAKELIU“

I SKYRIUS BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Mokyklos oficialusis pavadinimas – Joniškio r. Gasčiūnų pagrindinė mokykla, juridinio asmens kodas – 190563412
2. Mokyklos teisinė forma – biudžetinė įstaiga.
3. Mokyklos priklausomybė – savivaldybės mokykla.
4. Mokyklos savininkė – Joniškio rajono savivaldybė, savininko teises ir pareigas įgyvendinanti institucija – Joniškio rajono savivaldybės taryba. Joniškio rajono savivaldybės tarybos kompetenciją įgyvendinti mokyklos savininko teises ir pareigas nustato Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas, Lietuvos Respublikos biudžetinių įstaigų įstatymas, kiti Lietuvos Respublikos teisės aktai.
5. Mokyklos buveinė – Mokyklos g. 5, Gasčiūnų k., Joniškio rajono savivaldybė.
6. Mokyklos grupė – bendrojo ugdymo mokykla.
7. Mokyklos tipas – pagrindinė mokykla.
8. Mokyklos paskirtys:
 - 8.1. pagrindinė paskirtis – pagrindinės mokyklos tipo pagrindinė mokykla;
 - 8.2. kita paskirtis – ikimokyklinio ugdymo grupės įstaiga darželis.
9. Mokymo kalba – lietuvių kalba.
10. Mokymosi formos:
 - 10.1. grupinio;
 - 10.2. pavienio.
11. Mokymo proceso organizavimo būdai:
 - 11.1. kasdienis;
 - 11.2. nuotolinis;
 - 11.3. savarankiškas.
12. Mokyklos vizija: nuolat besimokanti, saugi, sudaranti sąlygas kiekvienam mokiniui atskleisti savo gebėjimus, puoselėjanti tradicijas, atvira pozityviai kaitai, išsiskirianti kultūrine, sportine, gamtosaugine veikla pagrindinė mokykla.
13. Mokyklos misija: teikti kokybišką ikimokyklinį, priešmokyklinį, pradinį ir pagrindinį išsilavinimą, orientuotą į kiekvieno mokinio individualius gebėjimus ir kompetencijas, glaudžiai bendradarbiaujant visai mokyklos bendruomenei.
14. Ikimokyklinio ugdymo grupės vaikai ir jų poreikiai:
 - 14.1. Joniškio r. Gasčiūnų pagrindinės mokyklos mišraus amžiaus ikimokyklinio ugdymo grupėje teikiamas ikimokyklinis ugdymas vaikams nuo 2 iki 6 metų;
 - 14.2. padedama vaikui tenkinti prigimtinius, kultūros, socialinius, pažintinius, saugumo ir emocinius poreikius;
 - 14.3. garantuojama ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programų dermė;
 - 14.4. užtikrinamas tikslingas kiekvieno vaiko ugdymasis bei jo pažangos vertinimas pagal pasiekimų žingsnius.
15. Joniškio r. Gasčiūnų pagrindinės mokyklos ikimokyklinio ugdymo programoje (toliau – Programa) atsižvelgiama į vaikų individualiuosius ir specialiuosius (sveikatos, tautybės, šeimos socialinės padėties ir kt.) poreikius.

16. Ikimokyklinėje grupėje yra pakankamai priemonių vaikų veiklai:
 - 16.1. konstruktorių;
 - 16.2. šiuolaikinių žaislinių vaikiškų buities ir aplinkos tvarkymo įrankių;
 - 16.3. eksperimentuoti, tyrinėti skirtų priemonių;
 - 16.4. sporto inventoriaus;
 - 16.5. knygų, kuriose veikėjai atlieka įvairius vaidmenis ir kt.;
 - 16.6. vaikai renkasi priemones pagal individualius poreikius.
17. Specialiųjų ugdymosi poreikių vaikų ugdymas:
 - 17.1. vaikai, turintys specialiųjų ugdymosi (mokymosi sunkumų dėl sulėtėjusios raidos, kalbėjimo ir kalbos, įvairiapusių raidos sutrikimų, intelekto, kompleksinių ir kitų negalių), priklausomai nuo vaiko specialiųjų ugdymosi poreikių lygio, Vaiko gerovės komisijos ir / ar Pedagoginės psichologinės tarnybos rekomendacijų ir tėvų pageidavimų ugdomi integruota ugdymo forma bendrojoje grupėje;
 - 17.2. pagalbą vaikui teikiantys asmenys derina ugdymo metodus, laikosi nuoseklumo, parenka tinkamą tempą, derina veiksmus;
 - 17.3. tenkinami vaiko specialieji poreikiai taip, kad vaikas jaustųsi visaverčiu mokyklos bendruomenės nariu.
18. Pedagogų ir kitų specialistų pasirengimas:
 - 18.1. mokykloje teikiama logopedo, specialiojo pedagogo, socialinio pedagogo pagalba;
 - 18.2. pedagogai:
 - 18.2.1. nuolat kelia savo kvalifikaciją;
 - 18.2.2. dalyvauja kvalifikacijos kėlimo renginiuose;
 - 18.2.3. remdamiesi kolegų patirtimi taiko naujus, progresyvius vaiko ugdymo metodus ir formas.
19. Mokyklos savitumas:
 - 19.1. vienintelė ugdymo įstaiga Kepalių seniūnijoje;
 - 19.2. aktyvi švietimo, kultūros, sporto veikla;
 - 19.3. bendradarbiaujanti ir bendraujanti su Joniškio rajono ir kitų respublikos miestų bei miestelių mokyklomis;
 - 19.4. mokykla sudaro sąlygas ikimokyklinio amžiaus vaikams dalyvauti įvairiapusiškoje ugdomojoje, kultūrinėje, kraštotyrinėje, sportinėje, gamtosauginėje, sveikatos ir gyvenimo įgūdžių formavimo veikloje bei galimybes dalyvauti rajono, šalies ar tarptautiniuose projektuose ir konkursuose;
 - 19.5. siekiama vaiko ugdymo vienovės ir darnos su šeima;
 - 19.6. mokyklos pedagogai kryptingai ir kūrybingai taiko įvairius ugdymo būdus ir metodus;
 - 19.7. mokyklos bendruomenė didelį dėmesį skiria vaikų saugios ir sveikos gyvensenos ugdymui;
 - 19.8. pedagogai kartu su šeimomis kryptingai puoselėja etninę kultūrą, ugdo meilę gimtajam kraštui, pagarbą jo žmonėms;
 - 19.9. tėvai dalyvauja mokyklos veiklose (šventėse, vykstama į išvykas ar ekskursijas);
 - 19.10. mokykloje vyrauja komandinis darbas.
20. Ikimokyklinio ugdymo grupės ugdomosios veiklos prioritetai:
 - 20.1. sveikos gyvensenos propagavimas, sveikatos stiprinimas ir saugojimas;
 - 20.2. etnokultūros vertybių perdavimas ir perėmimas;
 - 20.3. meninė vaikų saviraiška.
21. Mokykla propaguoja į vaiką orientuoto ugdymo idėjas:
 - 21.1. mokymąsi bendradarbiaujant;
 - 21.2. aktyvaus mokymo(-si) metodų taikymą;
 - 21.3. vaiko asmenybės raidą skatinančią veiklą, matant jį kaip visumą;
 - 21.4. personalizavimu pagrįstą, į vaiką orientuotą ugdymą;
 - 21.5. aktyvų šeimos dalyvavimą ugdymo procese.

22. Tėvų (kitų teisėtų vaiko atstovų) ir vietos bendruomenės poreikiai:
- 22.1. gera vaiko savijauta ir sveikata;
 - 22.2. kompetentingas ikimokyklinio ugdymo pedagogų ir kitų specialistų santykis su vaikais ir jų tėvais;
 - 22.3. saugi, estetiška vaiko poreikius tenkinanti ugdymo aplinka;
 - 22.4. įdomus, turiningas, prasmingas kasdienis vaiko gyvenimas grupėje.
23. Požiūris į vaiką ir jo ugdymą:
- 23.1. vaikams keliami pamatuoti reikalavimai;
 - 23.2. suteikiama maksimali ugdymo(-si) sėkmės galimybė.;
 - 23.3. ugdymas(-is) yra konstruktyvi paties vaiko veikla, paremta sukaupta patirtimi, įgūdžiais bei vaikams būdingais pasaulio pažinimo ir mokymosi būdais;
 - 23.4. ugdymas gebėjimas dirbti grupėmis, bendradarbiauti, veikti bendrai ir individualiai;
 - 23.5. skatinamas aktyvus vaiko dalyvavimas visose veiklose, palaikoma jo iniciatyva, išklausa vaiko nuomonė.
24. Programa parengta atsižvelgiant į mokyklos bendruomenės poreikius, lūkesčius, kiekvieno vaiko reikmes, gerbiant kultūrinių tradicijų įvairovę.
25. Ugdymas grindžiamas vaiko socialine patirtimi ir pasiekimais, taikant pažangius ugdymo metodus.
26. Ugdymo(si) aplinka, priemonės ir veiklos planavimas skatina kiekvieno vaiko vystymąsi, sudaro galimybes individualizuoti ugdymą.

II SKYRIUS

IKIMOKYKLINIO UGDYMO PRINCIPAI

27. Planuojant ikimokyklinio ugdymo turinį, metodus, parenkant priemones, kuriant ugdymo aplinką, organizuojant ugdymo procesą, numatant pedagoginės sąveikos būdus, bendradarbiavimo su tėvais (kitais teisėtais vaiko atstovais), vietos bendruomene ir socialiniais partneriais formas, laikomasi šių pedagoginių principų:
- 27.1. tikslingumo – ugdymo turinio ir švietimo tikslų, uždavinių dermės laidavimo, orientacijos į vaiko adaptacijos naujoje aplinkoje lengvinimą, socializaciją, ugdymosi motyvacijos žadinimą ir prielaidų tolesniam ugdymuisi sudarymą;
 - 27.4. atsinaujinimo – ugdymas atviras, kritiškai vertinamas, priimamos naujovės, išsaugant dorovės normas bei tautiškumą, turinys nuolat atnaujinamas, derinamas su ugdymo tikslais ir uždaviniais;
 - 27.5. tęstinumo – kiekvienam vaikui užtikrinamos vienodos galimybės įgyti pradinį įgūdžių, gebėjimų, nuostatas ir visiems vaikams suteikiamos palankios galimybės ugdytis. Ugdymo turinys pagrįstas ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programų derme;
 - 27.6. prieinamumo – galimybės kiekvienam vaikui rinktis veiklą pagal amžių, fizines savybes, socialinę patirtį ir poreikius sudarymo;
 - 27.7. integralumo – siekiama vientiso fizinės, emocinės, socialinės ir pažinimo sričių plėtojimo, remiantis visuminiu gebėjimų ugdymu;
 - 27.8. individualumo – ugdymas orientuotas į individualų vaiko fizinės ir emocinės brandos tempą bei vaiko fizinio, emocinio ir socialinio ugdymo darną, skatinantis visapusišką vaiko vystymąsi ir individualybės raišką;
 - 27.9. konfidencialumo – informacija apie vaiko ugdymo(-si) pasiekimus ir problemas teikiama tik šeimai;
 - 27.10. grįžamojo ryšio – skatinamas šeimos ir pedagogų keitimasis informacija apie vaiko ugdymą(-si), nuolatinis ugdymo proceso vertinimas, pedagogų veiklos refleksija, padedanti analizuoti vaikų pasiekimus ir kokybinius pokyčius;
 - 27.11. tautiškumo ir pilietiškumo – puoselėjama tautos kultūra, jos dvasinių vertybių perėmimas, įvedant vaiką į artimiausią kultūrinę aplinką, dalyvaujant tautos tradicijų tęsime. Ugdoma tolerancija ir pagarba kitų tautų kultūroms. Padedama vaikui suvokti save tautos ir visuomenės nariu;

III SKYRIUS

TIKSLAS IR UŽDAVINIAI

28. Programos tikslas – atsižvelgiant į kiekvieno vaiko prigimtines galias, jo individualią patirtį, ugdymosi poreikius bei inovatyviausias mokslo ir visuomenės raidos tendencijas, kurti sąlygas padedančias vaikui tenkinti prigimtinius, kultūros, socialinius ir pažintinius poreikius.

29. Uždaviniai:

29.1. saugoti ir stiprinti vaiko fizinę ir emocinę sveikatą, tenkinti judėjimo, saugumo poreikius, plėtoti saugios ir sveikos gyvensenos įgūdžius;

29.2. ugdyti gebėjimą suprasti, suvokti kalbos prasmę, ją vartoti bendraujant, išreikšti save pažįstant pasaulį;

29.3. plėtoti vaiko socialinę ir emocinę patirtį;

29.4. ugdyti vaiko poreikį pažinti aplinkinį pasaulį, atrasti ir perimti įvairius pasaulio pažinimo būdus;

29.5. plėtoti vaiko estetinį, meninį pažinimą, ugdyti gebėjimą išreikšti savo patirtį taikant įvairius meninės raiškos būdus;

29.6. padėti vaikui pažinti ir perimti tautos kultūros pagrindus, sudaryti sąlygas etninei saviraiškai.

IV SKYRIUS UGDYMO TURINYS, METODAI IR PRIEMONĖS

30. Ikimokyklinis (ankstyvasis amžius 1–3 metai):

Ugdytinios kompetencijos. Gebėjimai ir vertybinės nuostatos	Veiklos temos	Vaikų veikla, taikomi ugdymo metodai ir priemonės
30.1. Komunikavimo kompetencija. Gėrisi vaizdinga, turtinga ir taisyklinga kalba. Klausosi tautosakos ir grožinės literatūros kūrinėlių, padedančių perprasti įvairias kalbines situacijas, žodžio reikšmių įvairovę. Bando žaismės principu kalbą sieti su judesiu, muzika, mimika. Bendrauja su bendraamžiais ir suaugusiais. Klausosi kito kalbos, pradeda ją suprasti, susikaupti. Plečia savo kalbos žodyną. Domisi knygelėmis	„Keliojame kalbos takeliu“, „Linksmosios raidelės“, „Mano dienelelės“ – pasakojimas iš mamos ir tėčio lūpų, „Skudurinės Onytės pasakėlės“, „Nuo mamytės rankų prasideda kelias“, „Garsiukų ir raidelių šokis“, „Mano knygelės“	Mėgdžioja draugų, auklėtojos veiksmus, kalbą, poelgius, vyresnių brolių ir seserų emocijų raiškos būdus. Mimika, gestais išreiškia meilę, gerą nuotaiką, nerimą, pyktį. Ieško daiktų, kuriuos auklėtoja įvardija: lėlė, mašina, kiškutis ir kt. Bendraudamas su auklėtoja, reiškia palankumą, pasitenkinimą šypsodamasis, o nepalankumą – pykdamas, verkdamas. Pasako savo ir kitų vaikų vardus, atsiliepia pašauktas vardu, klausinėja, pratinasi atlikti nesudėtingus paliepiamus. Vartoja žodelius, padedančius bendrauti: „noriu“, „duok“. Domisi kitais vaikais, pats ieško draugo savo žaidimams. Pratinasi atlikti žaidybinius judesius: ploja katutes, trepsi kojomis, eina rateliu, rodo „didelis, mažas, stiprus“, linguoja. Klausosi auklėtojos, muzikos mokytojos, mamytės atliekamų dainų, lopšinių, mylavimų, ratavimų. Stengiasi kartu su auklėtoja ar vienas deklamuoti eilėraštukus, dainuoti lopšines, ploti katutes. Klausosi gyvūnėlių garsų: kačiuko miaukimo, šuns lojimo, karvės mūkimo, vištos kudakavimo. Varto knygeles kartu su auklėtoja, tėveliais, tyrinėja paveikslėliuose pažįstamus daiktus, situacijas. Pratinasi susikaupti stebėdamas daiktus, žiūrindamas paveikslėlius, žaislus. Žaidžia ratelius, derina judesius su dainelės žodžiais. Žaisdamas su žaislais spontaniškai atkartoja girdėtus garsus, žodelių junginius. Mėgdžioja dvigarsiais gyvūnų ir paukščių kalbą, bando papasakoti apie savo mylimą žaisliuką, pavadina daiktus daiktavardžiais (žaislus, baldus, gyvūnėlius). Bando veiksmožodžiais pavadinti veiksmus (plauna, valgo ir t. t.). Vartoja jungtukus (ir, o), derina būdvardžių ir daiktavardžių skaičių ir giminę (didelis, gražus namas). Išsako savo norus, ketinimus, kalba 2–4 žodžių sakinelėmis. Atlieka draugų ar suaugusiojo nurodymus, prašymus, padėkoja, paprašo, pratinasi kalbėti dialogu. Vartydamas knygelę išreiškia savo emocijas, atkartoja gyvūnėlių judesius, „kalbą“, bando keverzoti, piešti. Skiria knygelės apačią ir viršų, varto knygeles, bando pasakyti, ką mato paveikslėliuose. Suvokia knygutės estetinę vertę: graži, nauja, suplyšusi. Atsineša iš namų knygelę, jas varto kartu su draugu, auklėtoja, stebi, kaip suaugusieji tvarko, klįjuoja knygeles. Klausosi auklėtojos aiškinimų, vaikai patys bando vienas kitam sakyti, klausti. Žaidžia su žaislais, įtraukia į savo veiklą grupės draugus. Klausio auklėtojos pasakojimų, kartoja atskirus žodžius, pamėgdžioja gyvūnų garsus ir eiseną. Metodai: pokalbiai, susitikimai, atvirų durų dienos, žaidimai, praktinė veikla.

Ugdytinos kompetencijos. Gebėjimai ir vertybinės nuostatos	Veiklos temos	Vaikų veikla, taikomi ugdymo metodai ir priemonės
		Priemonės: knygelės, paveikslėliai, minkšti žaislai, vaiko šeimos nuotraukos, pagalvėlės, lėlės, įvairūs indeliai, stalo žaidimai ir kt.
30.2. Sveikatos saugojimo kompetencija. Išlaiko pusiausvyrą, orientuojasi grupėje, aikštelėje. Atlieka paprastus veiksmus su kamuoliu. Įveikia mažas kliūtis. Įgyja savarankiškumo įgūdžių	„Augsiu stiprus, saugus ir sveikas“, „Sportuoju aš, mama ir tėtis“, „Aš einu, bėgu, mašina važiuoja, laivas plaukia“, „Žiemos išdaigos“, „Ramunėlės–vaistažolių vaistinė“, „Mažieji sveikuoliai“, „Senių besmegenių šalyje“	Pratinasi savarankiškai užlipti ir nultipti nuo suoliuko. Kartu su auklėtoja atlieka pratimus, derina savo judesius su kitais. Ant ilgo popieriaus lapo daro spalvotus savo pėdučių pėdsakus, jais vaikšto, vaikšto pėdučių takeliu, pamėgdžioja gyvūnėlių judesius. Pratinasi eiti tiesiai, aukštyn, žemyn, išlaikyti pusiausvyrą einant ant pirštų galų, keičiant kryptį, pereinant nuo ėjimo prie bėgimo. Stengiasi šokinėti abiem kojom vietoje, lengvai juda pirmyn, bando mesti kamuolį į ant žemės padėtą taikinį. Suranda žaisliuko vietą, savo lovytę, kėdutę, rankšluostį, spintelę. Randa, kur išdėlioti žaislai, pats juos pasiima. Pagal muziką bando atlikti judesius rankomis, trepsėti kojomis, linguoti. Klausosi auklėtojos kalbos, dainelių, bando dainuoti ir atlikti judesius kartu. Kartu atlieka veiksmus, stengiasi pasidalinti erdve, žaislais, neužgauti vienas kito. Bando perlipti ir peršokti per kliūtis (ant grindų padėtą lazda, virvę, kitas žemas kliūtis). Stengiasi lipti į kalnelius, keturpėsčia pralįsti pro lanką, virvutę, ropoti, lipti kopėtėlėmis prilaikant suaugusiajam, lipti ant suoloelio ir nultipti nuo jo. Tyrinėja esančias grupėje kliūtis, bando eiti paskui auklėtoją, apeinant baldus, kitus daiktus. Žaidžia su kamuoliu, bando piešti apskritimą, spalvinti. Teigiamas emocijas išreiškia džiaugsmingu sušukimu, juoku, šypsena. Žaisdamas su kamuoliu išreiškia džiaugsmą, norą žaisti, bendrauti su kitais. Stebi auklėtojos, draugo veiksmus, bando atkartoti. Bando ridenti kamuolį, abiem rankom mesti tolyn, pavyti tolyn riedantį kamuolį. Bando mesti kamuolį į ant žemės padėtą taikinį, nepargriūdamas spirti kamuolį. Žaidžia su kamuoliu žaidimus, gauda kamuolį sustoję rateliu. Pratinasi prašyti pagalbos, reaguoti į suaugusiojo perspėjimus, kaip saugiai elgtis aplinkoje. Pratinasi taisyklingai sėdėti, laikyti šaukštą rankoje, valgyti savarankiškai, tvarkingai gerti iš puoduko. Pratinasi naudotis asmens higienos reikmenimis: muilu, šukomis, nosine, rankšluosčiu. Pratinasi pats plautis rankas, nusišluostyti. Pratinasi susitvarkyti savo žaidimų vietą: susidėti žaisliukus į vietą, pristumti kėdutę. Bando pats apsirengti, nusirengti, tvarkingai sudėti drabužėlius. Metodai: pokalbiai, susitikimai, atvirų durų dienos, žaidimai, praktinė veikla. Priemonės: sūpuoklės, įvairaus dydžio kamuoliai, kopėtėlės, mašinos, čiuožimo kalneliai, suoloeliai, čiužiniai ir kt.
30.3. Pažinimo kompetencija.	„Mažos ir didelės gamtos paslaptys“,	Pradedama naudoti simbolius-ženklus ir žodžius daiktams, žaislams, veiksmams ar įvykiams žymėti, formuojasi vaizduotė, loginis mąstymas. Žaidžia vardų žaidimus: atsiliepia pašauktas vardu, padrąsintas pasako savo vardą. Vartoja įvardžius savo asmens ir kitų asmenų nurodymui: aš-tu; man-tau. Ateidamas

Ugdytinios kompetencijos. Gebėjimai ir vertybinės nuostatos	Veiklos temos	Vaikų veikla, taikomi ugdymo metodai ir priemonės
Pažįsta supančią aplinką, žmones. Klausosi skaitomų literatūros kūrinių, padedančių perprasti supančią aplinką, žmones, jų veiksmus. Suvokia savąjį „aš“, pasako savo vardą, piršteliais parodo metus	„Aš ir mano nauji draugai“, „Mano mylimiausias žaisliukas“, „Gyvuliukų kiemas“, „Dvi rankelės, dvi kojelės, ausytės ir burnelė“, „Šalta žiemužė snaigėm sninga“, „Žiemos džiaugsmas ir išdaigos“, „Sveiki sugrižę, paukšteliai!“, „Pievų ir gėlių spalvos“, „Šuniukas ir jo draugai“, „Daiktai aplink mane“	Pasisveikina, išeidamas atsisveikina, sako „ačiū“, kai jam ką nors duoda. Atpažįsta paveikslėliuose pavaizduotus naminius gyvūnėlius, jų veiksmus. Susipažįsta su kai kuriais daiktais, jų savybėmis, nesudėtingais veiksmais (pvz., valgo, rengiasi, plaunasi rankas). Pratinasi orientuotis grupėje, aikštelėje, skirti kai kurių daiktų sudedamąsias dalis (mašinos ratas, kabina ir kt.). Susipažįsta su jį supančiais gyvūnėliais: katytė, šuniukas, paukščiukas, drugelis ir kt. Įvardija kai kurias savo kūno dalis: koja, ranka, akys. Skiria ir pavadina įvairaus amžiaus ir lyties žmones: teta, senelis, mergaitė ir t. t. Berniukai žaidžia su „vyriškais“ žaislais: mašinomis, įrankiais, statybinėmis kaladėlėmis ir t. t., mergaitės – su lėlėmis, vežimėliais, kaspinais ir t. t. Žiūri nuotraukas, kur tėtis, senelis buvo maži berniukai, mama, močiutė – mažos mergaitės. Stebi suaugusiųjų veiklą ir mėgdžioja kūrybiniuose žaidimuose. Su žaisliukais bando žaisti kaip su gyvais daiktais, pratinasi sudėti žaislus iš kelių dalių: sudėti piramidę, žiedų bokštą, ieško aplinkoje tokio pat daikto pagal spalvą. Žaidžia žaidimus, per kuriuos pasako, kaip jaučiasi, ką mėgsta, su koku žaislu nori žaisti. Atpažįsta savo žaislus, drabužėlius, kitus daiktus, deda į savo spintelę, lentynėlę, dalyvauja grupės tvarkyme. Pats valgo šaukštu, geria iš puoduko. Vartoja žodžius „aš pats“, atkakliai atlieka tą patį veiksmą: sega sagą, varsto batų raištelius. Metodai: pokalbiai, pasakojimas, žaidimas, susitikimai, tyrinėjimai. Priemonės: įvairios kaladėlės, konstruktoriai, žaidimai su vandeniu, indeliai, viryklės, maži baldeliai, lėlės, karūnėlės, knygelės, žaislai siužetiniams žaidimams ir kt.
30.4. Meninė kompetencija. Geba pajaušti, išreikšti save muzika, judesiu, mimika. Taisyklingai laiko rankoje pieštuką, piešia įvairias linijas. Bando reikšti emocinę būseną (piešiant, tapant)	„Aš – kūrėjas“, „Močiutės pasaka“, „Spalvos ir spalviukai“, „Piešiu aš, mama ir tėtis“, „Velykų linksmybės“, „Ant kupolių	Muzika. Noriai žaidžia ratelius, atlieka veiksmus pagal dainelės žodžius. Tyrinėja savo kūno dalis ir stengiasi jomis išgauti ritmą, eina rateliu, šalia, tiesia linija, atbulomis, išlaiko lygų ratą, sudaro du ratelius, sukasi susikibę už parankių, bėgioja gyvatele. Išmėgina įvairias ritmo galimybes (mediniu šaukštu, lazdele, stuksena į metalą). Analizuoja judesius ir muziką, vartoja atitinkamus terminus. Klausosi linksmų, ramių kūrinių, lietuvių liaudies dainelių, lopšinių, niūniavimų. Bando atkartoti girdėtos dainelės, lopšinės žodžius. Muzikuoja su kitais, koncertuoja drauge su suaugusiaisiais ir vaikais. Bando muzikuoti individualiai, ugdosi sceninį elgesį, nusilenkia žiūrovams. Klausosi skirtingų žaislų skambėjimo taip lavindamas klausą, pratinasi atlikti elementarius ritmiškus judesius su muzika, grodamas koku nors muzikos instrumentu improvizuoja.

Ugdytinos kompetencijos. Gebėjimai ir vertybinės nuostatos	Veiklos temos	Vaikų veikla, taikomi ugdymo metodai ir priemonės
	kalno“, „Rasos šventė“	Dailė. Susipažįsta su piešimo priemonėmis, pratinasi orientuotis popieriaus lape – piešia lapo viduryje, braižo spindulius į visas puses, susikertančias, vertikalias ir kt. linijas. Piešia taškelius, brūkšnelius, horizontalias linijas, didelius ir mažus apskritimus, vaizduoja nesudėtingos formos daiktus, reiškinius: saulutę, dangų, pievą, sviedinuką ir kt. Teploja, piešia, pripiešia atskiras kūno dalis: katinėliui ūsus, pėdutes ir t. t. Savo kalba pasakoja, ką pavaizdavo darbelyje, bando jį pavadinti, reikšti savo mintis. Bando piešti žmogų. Savo nuotaiką išreiškia parinkdamas paveikslėlį, kuriame vaizduojamas linksmas ar liūdnas veidelis. Džiaugiasi savo ir draugų darbeliais, žaidžia su jais, kuria grupinius darbelius, didžiuojasi savo darbeliais, rodo juos suaugusiajam, laukia pritarimo, pagyrimo. Pratinasi saugiai elgtis su priemonėmis, jų neragauti, nesidėti į burną, nesužeisti kito. Susipažįsta su spalvomis, kuria įvairias formas, pasakoja, ką nutapė. Tapydamas stengiasi užpildyti spalva visą popieriaus lapą. Savarankiškai bando naudotis tapymo priemonėmis, tvarkyti darbo vietą. Savo jausmus reiškia įvairiomis tapymo priemonėmis (spalvotais pieštukais, kreidelėmis ir kt.). Stebi gamtos objektus, reiškinius (lyja, sniega, lapai krinta), juos atpažįsta dailės kūriniuose, vaikų dailės darbeliuose, išvardija juos, pasako, kokiomis spalvomis jie pavaizduoti. Metodai: pasakojimai, stebėjimai, žaidimai, inscenizavimas, kolektyvinis darbas, muzikinė veikla. Priemonės: akvareliniai dažai, guašas, pieštukai, flomasteriai, kreidelės, molis, teptukai, būgneliai, barškučiai, švilpynės, lėlės siužetiniams vaidybiniais žaidimams ir kt.
30.5. Socialinė kompetencija. Bando išreikšti savo norus, jausmus, mintis veido išraiška, gestais, žodžiais. Vertina save atsižvelgdamas į suaugusiojo veido išraišką, suvokia norus, jausmus, savo kūno išvaizdą. Vadina save	„Aš gyvenu kaime“, „Mano šeima ir aš joje“, „Jaučiu, myliu, dėkoju“, „Mano grupė, mano mokykla“, „Kas aš esu?“	Pratinasi suprasti savo jausmus, stengiasi juos išreikšti pykdamas, verkdamas, šypsodamasis, vertina savo elgesį – geras, blogas. Žaisdamas bando įvardinti savo išgyvenimus: aš noriu, nepatinka, bijau, skauda ir pan. Atpažįsta ir parodo savo kūno dalis, pradeda suvokti „berniukas“, „mergaitė“ sąvokas. Rodo į save pirštuku, bando prisistatyti kitiems, pasakant ką nors apie save. Atsiliepia pašauktas vardu, parodo pirštukais metus. Pratinasi vartoti įvardžius savo asmens ir kitų asmenų nurodymui: mano-tavo, man-tau. Žiūrinėja nuotraukas, atpažįsta jose ir parodo tėtį, mamą, broliuką, sesutę, senelius ir kitus artimus žmones (tėtį, dėdę). Veidrodyje stebi save iš priekio, iš šono, žiūri į save veidrodyje ištepliotu veiduku ir nusiprausęs, stebi save, kada linksmas ir liūdnas, skiria atvaizdą veidrodyje. Pratinasi skirti savo asmeninius daiktus, drabužėlius, žaislus, laikyti juos tam tikroje vietoje. Atsisveikina ir pasisveikina su šeimos nariais, sako „ačiū“, „prašau“. Žaisdamas su kitais reiškia palankumą, pasitenkinimą. Šypsosi kitam, juokiasi, glosto, apkabina. Pamėgdžioja suaugusįjį. Savo „kalba“ bendrauja su kitais šeimos nariais. Rodo tėveliams

Ugdytinios kompetencijos. Gebėjimai ir vertybinės nuostatos	Veiklos temos	Vaikų veikla, taikomi ugdymo metodai ir priemonės
vardu, atpažįsta save, savo daiktus. Suvokia savo šeimą, žaidžia kartu su bendraamžiais ir suaugusiais		savo darbelius, kartu komentuoja, džiaugiasi. Jaučiasi su savo šeimos nariais saugus, juos apkabina, glaudžiasi. Dalijasi su kitais žaislais, daiktais, žaidžia vienas ir kartu su draugu. Metodai: atvirų durų dienos, pokalbiai, stebėjimai, žaidimai, išvykos. Priemonės: batraiščiai, sagos, įvairių spalvų ir ilgių kaspinėliai, lėlės, sezoniniai lėlių drabužėliai, higieninės priemonės ir kt.

31. Ikimokyklinis amžius (3–5 metai):

Ugdytinios kompetencijos. Gebėjimai ir vertybinės nuostatos	Veiklos temos	Vaikų veikla, ugdymo metodai ir priemonės
31.1. Komunikavimo kompetencija. Geba kaupti kalbinio bendravimo patirtį. Bendrauja su kitais gyvai ir vaizdžiai, papildant kalbą grafika, plastika, mimika, muzika, daina. Geba į pasakojimą, skaitymą, deklamavimą, pokalbius reaguoti šypsena, dėmesingu žvilgsniu, gestais, kalbėjimu. Bando kūriniuose įžvelgti perkeltinę	„Keliamume kalbos takeliu“, „Aš – poetas, rašytojas“, „Kalbą girdim čia gražiausią, tarp gyvų kalbų seniausią“, „Taisyk žodžiui vietą kaip svečiui patalą“, „Kuriamė pasaką“, „Moki žodį – žinai kelią“, „Garsiukų ir raidelių šokis“, „Mokykimės taisyklingai kalbėti“	Aiškiai ir teisingai taria gimtosios kalbos garsus. Varto, žiūrinėja, komentuoja pasakų knygeles, pasakų veikėjus, aplinkybes. Spontaniškai kartoja padavimų, pasakų be galo, mįslių, erzinimų elementus. Tiksliai nusako daiktus, jų ypatybes ir skaičių įvardžiais ir skaitvardžiais. Vartoja būdvardžių laipsnius, būseną nusakančius veiksmažodžius ir jaustukus, veiksmažodžius išiktukus. Žaidžia šalia vienas kito, dalinasi įspūdžiais, savo asmeniniais ir bendrais žaislais, pastebi ir įvardija naujus žaislus, jų detales, veiksmus. Pratinasi paprašyti, pasiūlyti, išklausti, pasidžiaugti. Žaisdamas, veikdamas klausinėja vaikų, pats atsakinėja į klausimus. Kalba ir vartoja daiktavardį, jo mažybinės formas. Pasakoja apie šiuo metu matomus žaisliukus, žaidžiamus žaidimus, sutiktus žmones, matomus gyvūnus, augalus. Turi norą pasikalbėti, svarstyti, įprasminant pažinimo patirtį, skatinant gyvą minčių reikšmę, intonacijų natūralumą, individualią šneką. Veikdamas, žaisdamas vartoja žodžius, kurie siejami su asmenine vaiko patirtimi, jo atliekamais veiksmais ir jų supančiais daiktais. Klausosi įvairių kūrinių, pokalbių, pasakojimų, sekimo, deklamavimo, skaitymo. Klausosi šalia esančio asmens, stengiasi jį suprasti. Klausosi įvairaus stiliaus tekstų – tautosakos, grožinės literatūros, informacinio, aprašomojo – publicistinio pobūdžio (žinutė iš vaikiškos enciklopedijos, eiliuoti kūrinių, pasakojimas paveikslėliais, teatro programėlė ir kt.). Klausosi patarlių, mįslių, priežodžių, pasakų be galo, poemėlių, greitakalbių, erzinimų, liaudiškų dainelių, palinkėjimų, humoristinių eilėraščių, pajaučia ryškiausius tarmės ir bendrinės kalbos skirtumus. Klausosi lietuvių liaudies pasakų, dainų, žaidimų, smulkiosios tautosakos. Atpasakoja, seka liaudies ir literatūrines pasakas, praeities ir šiuolaikinius apsakymus, padavimus, pasakoja istorijas, palydint pantomima;

Ugdytinios kompetencijos. Gebėjimai ir vertybinės nuostatos	Veiklos temos	Vaikų veikla, ugdymo metodai ir priemonės
prasmę, dviprasmybes, humorą, fantazijas. Geba įvardinti aplinkoje matomus veiksmus. Geba bendraudamas su draugais kalbėtis su keliais vaikais iš karto. Daiktus lygina, matuoja, uosto ir pojūčius įvardina žodžiais		inscenizuoja tinkamai parinktus kūrinėlius. Atkreipia dėmesį į lengviausiai suvokiamas kalbos menines priemones: jos vaizdingumą, ritmą, pakartojimus ir kt. Klausosi kūrinių, girdi pauzes tarp žodžių, sakinių. Klausosi skaitomų, sekamų, deklamuojamų kūrinėlių, įsimena, kai kuriuos vaizdingus žodžius, posakius. Seka girdėtas ir savo sukurtas pasakas. Kuria pasakas, istorijas, ritminius dvielius, sugalvoja pabaigą istorijai, istorijos pradžią. Jaučia kalbos melodingumą, skambesį, ritmą gamtos garsų pamėgdžiojimuose, žaidimuose, dainuojamojoje tautosakoje, trumpuose eilėraštuose. Išreiškia savo nuotaiką, norus, jausmus žodžiais. Įvardija kasdien matomus daiktus, žmones, gamtos reiškinius, gyvūnus, augalus paprastais žodžiais ir jų dariniais. Kalba apie tai, ką mato, girdi, liečia, ragauja, veikia. Kalbasi apie išgyvenimus namuose, grupėje, kelionėje ir kt. Varto knygeles, sugalvoja pavadinimus knygelėlių iliustracijoms. Klausydamas kūrinių, bando pajusti rašytinės ir sakytinės kalbos stiliaus skirtingumą; suprasti ginčą. Dėlioja paveikslėlius su užrašytomis raidėmis. Rašo savo, mamos, tėvelio vardo pirmąją raidę. „Skaito“ knygeles vienas kitam. Žaisdamas, veikdamas bando paliepti, pareikalauti ką padaryti. Tuo pačiu simboliu ženkluku pažymi savo spintelę, rankšluostį, lovą. Pratinasi balso toną, tembrą ir pritaikyti klausančiajam (neprigirdinčiajam ir kt.). Laikosi kalbinio bendravimo etikos, siejant tai su bendrosiomis žmogaus vertybėmis. Veikdamas, žaisdamas, bendraudamas su kitais įpranta pakartoti, pasakyti kitaip, jei kitas nesuprato. Skiria lėtą, greitą, vidutinį kalbos tempą. Pasakoja, kalba, įvardija savo paties atliekamus ir matomus veiksmus, santykius tarp žmonių, nusako būsenas. Deklamuoja trumpus eilėraštuosius. Padedant atpasakoja pasakėles ar apsakymėlius, savo kalbą palydi gestais, mimika. Žaisdamas įsijaučia į vaidmenį, „atgaivina“ žaislus ir daiktus, bendrauja su jais kaip su gyvais. Klausosi skaitomo kūrinėlio, supranta jo turinį, kalbos intonaciją. Insценizuoja trumpas grožinės literatūros kūrinėlių ištraukas. Apibūdina, koku balsu skaitomas kūrinys (garsiai, tyliai, pašnibždomis, šaukiant). Metodai: pokalbis, pasakojimas, skaitymas, siužetinių vaidybinių žaidimų organizavimas, žaidimai, pasivaikščiojimai. Priemonės: knygelės, enciklopedijos, stalo žaidimai, garsajuostės ir CD su gamtos garsais, pasakų, muzikos įrašais, paveikslai, raidelės iš įvairių medžiagų (molio, vielos, popieriaus, plastilino) ir kt.
31.2. Sveikatos saugojimo kompetencija.	„Augsiu stiprus, saugus ir sveikas“,	Sąmoningai aktyviai juda, žaidžia judriuosius žaidimus. Lavinasi koordinaciją, greitumą, vikrumą ir kt. fizines ypatybes. Jaučia kūno judėjimo tempą (greitai, lėtai), kūno ir jo dalių judėjimo kryptį (aukštyn, žemyn, pirmyn, atgal). Pratinasi orientuotis erdvėje, adekvačiai reaguoti į girdimuosius ir regimuosius ženklus: juda salėje, nesusidurdamas su kitais, žaidžia įvairius žaidimus kieme, derindamas savo veiksmus

Ugdytinios kompetencijos. Gebėjimai ir vertybinės nuostatos	Veiklos temos	Vaikų veikla, ugdymo metodai ir priemonės
Geba saugiai ir aktyviai veikti, judėti šalia kitų. Geba lanksčiai orientuotis naujoje aplinkoje. Geba išreikšti save judesiu, supranta judesio „kalbą“. Ugdosi teisingo elgesio ir savisaugos įpročius. Geba tyrinėti save, įvardinti kūno dalis. Geba nusakyti žodžiais savo vidinę būseną, kitų žmonių jausmus, savo fizinės būklės pokyčius ir kūno poreikių tenkinimą	„Sportuoju aš, mama ir tėtis“, „Ieškome sveikatos lobio“, „Žiemos išdaigos“, „Aš saugus, kai žinau pagalbos telefoną“, „Aš - eismo dalyvis“, „Sveikatos želmanėliai“, „Ramunėlės – vaistažolių vaistinė“, „Mažieji sveikuoliai“, „Senių besmegenių šalyje“	su kitų veiksmams, atitinkamai reaguoja į žodinį ir garsinį signalą. Atlieka ėjimo, bėgimo, šuolių, mėtymo, laipiojimo judesius. Supranta atskirų kūno dalių veiklos principus: derina rankų ir kojų judesius, įveikia nesudėtingas kliūtis, šliaužia, pralenda pro kliūtį, laipioja kopėtėlėmis, ugdosi akies taiklumą, mokosi valdyti kamuolį. Atlieka fizinius pratimus plokščiapėdystės profilaktikai. Atlieka fizinius pratimus taisyklingai kūno laikysenai ugdyti. Atlieka judesius nurodyta kryptimi, tam tikru greičiu ir tempu. Pratinasi saugiai elgtis gatvėje, namuose, kieme (atsargiai naudojasi žirklėmis, peiliu, adata, atsargiai elgiasi, kai yra įjungtos dujos, lygintuvas). Atsargus su nepažįstamais žmonėmis. Aiškina, kaip laikytis elementarių higienos taisyklių. Domisi ir komentuoja lyčių skirtumus. Mandagiai bendrauja su bendraamžiais ir suaugusiais. Suvokia savo būsenos kaitą (linksma-liūdna). Kurdamas išreiškia savo bei supranta kitų emocijas ir nuotaikas. Pastebi kitų žmonių simpatijas, draugiškumą, gerumą ir atsako tuo pačiu. Suvokia, kad kiekviena kūno dalis turi savo paskirtį, judėjimo būdą ir yra reikalinga žmogui. Suvokia savo fizinę būklę ir kūno poreikius: alkanas, sotus, pailsėjęs, pavargęs, sveikas, sergantis. Supranta, kad kiekvienas žmogus skiriasi savo išvaizda, ūgiu, svoriu, jėga, kad kūnas turi ne tik prigimtines savybes, bet ir tas, kurias žmogus išsiugdo (pvz., žmogus gali išsiugdyti gražią eisena, laikyseną, tapti lieknu). Stengiasi laikytis valgymo kultūros: gerai sukranto maistą, naudojasi stalo įrankiais, servetėle, valgo neskubėdamas, nusineša indus, nevartydamas knygelį, nežaisdamas, valgydamas taisyklingai sėdi. Supranta, kad grūdinimasis stiprina sveikatą, apsaugo nuo ligų, gerina nuotaiką, įgyja tam tikrų žinių apie grūdinimosi poveikį sveikatai, pagrindinius grūdinimosi reikalavimus. Įgyja asmens higienos įgūdžius: prausiasi kaklą, ausis, kojas, pastebi, kada būna nešvarus. Savarankiškai naudojasi tualetu. Įgyja žinių apie sveikatai svarbius veiksnius: teigiamus tarpusavio santykius; savo tapatumą, augimą, fizines galias; asmens higieną; sveiką ir saugią aplinką; sveiką mitybą; saugų elgesį, savisaugą; fizinės būklės pokyčius ir kūno poreikius; sveiką gyvenseną; judėjimą, fizinį aktyvumą; grūdinimą oru, vandeniui, saule. Kiekvieną dieną tenkina savo įgimtą judėjimo poreikį intensyvesnei nei įprasta fizinei veiklai, gauna papildomus krūvius: laipioja, lando, ropoja, kybo. Žaidžia su sportiniu inventoriu: šokdynėmis, dviratukais, kamuoliais, kėgliais ir t. t. Lauke vyksta grūdinimas oru, saule, vandeniui, kurių metu ugdomas vikrumas, lankstumas, stiprumas, valia, ištvermė. Moka pasakyti kitiems, kai pavargsta ar blogai jaučiasi. Mokosi gerbti skirtingos išvaizdos, sveikatos, judrumo vaikus ir suaugusiuosius, suvokti savo galimybių ribas. Dalyvauja ekskursijose į mišką, parką. Mokosi saugiai elgtis gamtoje (atpažįsta galinčius pakenkti augalus). Domisi sveika gyvensena, maitinimosi ritmu, grūdinimusi, sportu. Su kitais vaikais kuria įvairias receptų knygas, korteles,

Ugdytinios kompetencijos. Gebėjimai ir vertybinės nuostatos	Veiklos temos	Vaikų veikla, ugdymo metodai ir priemonės
		įvardindami naudingus augalus, augančius juos supančioje aplinkoje, keičiasi jomis tarpusavyje. Susipažįsta su pagrindiniais Lietuvos vaistiniais augalais - ramunėle, šalpusniais, pelynais, čiobreliais, stebi iliustracijas, albumus, nuotraukas, mokosi jas skirti. Dalyvauja pokalbiuose apie sveiką gyvenimo būdą, sportą, grūdinimąsi. Dalyvauja sveikatos valandėlėje kartu su tėvais. Metodai: paaiškinimas, sportinės pratybos, sportiniai žaidimai, rungtynės, vaizdinės ugdymo priemonės, pokalbiai, diskusijos, tyrinėjimas, sporto šventės. Priemonės: įvairūs kamuoliai, čiužiniai, pagalvėlės, kilimėliai, lankai, kėgliai, badmintonas, šokdynės, laipiojimo virvės, gimnastikos suoleliai, priemonės plokščiapėdystės profilaktikai (akmenukų takelis, šiurkštūs kilimėliai, kelmeliai ir kt.), kopėtėlės, priemonės estafetėms, krepšiai ir kt.
31.3. Pažinimo kompetencija. Domisi viskuo, kas yra aplinkui: gamta ir jos reiškiniais, žmonėmis ir jų gyvenimo būdu, darbu, kūryba, daiktais, technika, meno kūriniais, įvairia veikla. Geba įvardinti aplinkos objektus, reiškinius, būsenas. Geba papasakoti apie žmones, gamtos reiškinius, gyvūnus, augalus, apie savo išgyvenimus. Geba grupuoti, lyginti daiktus pagal vieną ir kelias savybes. Geba	„Mažos ir didelės gamtos paslaptys“, „Žemė ir jos dovanos“, „Žiedas – paukščio pasas“, „Augalų gyvybės ratas“, „Mažosios burtininkės“ (pasakojimas apie vaistažoles), „Ir aš noriu gyventi“, „Aš – gintaro šalies pilietis“, „Mano kaimas“, „Protingi ir išdykę skaičiai“,	Domisi artimiausia gamtine ir kultūrine aplinka, pasauliu. Domisi (stebi) ir tyrinėja suaugusiųjų darbą, gyvenimą, augalus, gyvūnus, daiktus ir jų paskirtį, artimiausią aplinką, gyvosios ir negyvosios gamtos reiškinius. Skiria ir mėgdžioja gamtos garsus, skiria metų laikų kaitą pagal pokyčius gamtoje. Tyrinėja visais jutomis: išsižiūri, įsiklauso, uosto, ragauja, liečia. Užduodžia ir nustato kvapus, ragauja užsimerkęs, atspėja, kas valgoma, jaučia šilumą ir šaltį, tyrinėja vandens ir oro temperatūrą. Eksperimentuoja naudodamas padidinamąjį stiklą, mikroskopą. Lygina, grupuoja, rūšiuoja vienodus ir skirtingus daiktus, matuoja skystas ir birias medžiagas įvairios formos indais, matuoja daiktus įvairiais matuokliais: ūgio matuokle, svarstyklėmis, sutartiniais matais. Skaičiuoja daiktus, domisi skaitmenimis, juos pažįsta iki 10, skiria dešinę ir kairę savo kūno puses. Naudoja geometrinių figūrų trafaretus apvedžiodamas, puošdamas, spalvindamas. Įgyja elementarų supratimą apie daiktų grupių lygybę ir nelygybę. Įsimena ir teisingai vartoja daiktų pavadinimus, supranta apibendrinamųjų žodžių prasmę, pvz., žaislai, drabužiai, baldai, indai ir kt. Skiria formas (skritulį, ovalą, kvadratą, stačiakampį, trikampį). Orientuojasi ir supranta laiko sąvokas: paros, metų, vakar, šiandien, rytoj. Klausinėja apie gamtą, stebi, analizuoja, eksperimentuoja būdamas gamtoje. Domisi darže, sode augančiais augalais. Pažįsta nuodingus ir nenuodingus grybus, valgomas miško uogas. Žino sąvokas „daržovės“, „vaisiai“, „uogos“. Stengiasi tinkamai elgtis gamtoje (nelaužyti medelių, nešiukšlinti ir kt.). Suvokia, kaip išsaugoti gražią gamtą. Geba paaiškinti, kad visi gyvūnėliai nori gyventi ir negalima deginti žolės. Stebi, prižiūri darželyje ir namuose savo augintinius, domisi naminiais gyvūnais ir paukščiais, žino jų pavadinimus, supranta gyvūnų naudą žmogui. Apibūdina gyvūnų išvaizdą, gyvenimo būdą ir kt. Išdėlioja, tyrinėja ir tvarko pačių surinktą gamtinę medžiagą. Sodina, daigina (padedant auklėtojai) augalus ir tyrinėja, kokių sąlygų reikia jiems augti. Laisto, purškia, prižiūri grupėje

Ugdytinios kompetencijos. Gebėjimai ir vertybinės nuostatos	Veiklos temos	Vaikų veikla, ugdymo metodai ir priemonės
pasakoti apie šeimos narius, jų pomėgius, namuose švenčiamas šventes. Geba papasakoti, ko reikia augalui, kad augtų, kaip juos prižiūrėti	„Kiek darbelių, kiek darbų“, „Daiktai iš praeities“	augančias gėles, daržoves. Klausosi pasakojimų apie gamtą, ieško informacijos apie gamtą knygose, leidiniuose, enciklopedijose. Atlieka lavinamąsias užduotis, logines, rašymo pradmenų, spalvinimo pratybas. Žaidžia su įvairia gamtine medžiaga (vandeniu, smėliu, kaštonais, gintarėliais, akmenukais ir pan.). Manipuliuodamas įvairiomis medžiagomis įgyja supratimą apie daiktų dydį, tūrį, svorį, formą, kiekį ir skaičių. Lygina, matuoja įvairius daiktus, objektus pagal ilgį, plotį, didumą, storį (iš akies, žingsniais ir pan.), vertina atstumus tarp objektų. Stebi gamtos spalvingumą, skiria pagrindines spalvas, atspalvius ir teisingai jas pavadina. Kuria meninius darbelius apie grupėje esančius daiktus. Štampuoja, plėšo, kerpa geometrines formas, konstruoja iš įvairių figūrų, kerpa, lipdo įvairaus ilgio, pločio ir storio formas. Orientuojasi mokyklos aplinkoje, parko teritorijoje (laisvai juda, veikia), laike (žino apie dienos ir nakties kaitą, skiria paros dalis, intuityviai suvokia savaitės laiko tėkmę, metų laikų seką, kalendorines šventes, atranda, kad laiką galima matuoti „saulės laikrodžiu“, „gėlių laikrodžiu“). Tyrinėja, pažįsta buitį (baldus, indus, apdarus ir kt.), buities ir sezoninius darbus. Sužino apie senovės amatus, vertina senovės amatininkų darbus, domisi tautodailininkų dirbiniais. Sužino ryšį tarp metų laikų, žemės ūkio darbų, švenčių, papročių ir tradicijų. Žaidžia kūrybinius vaidybinius žaidimus, mėgdžiodamas suaugusiųjų vaidmenis, profesijas, kultūrinio gyvenimo bendruomenėje elementus. Žiūrinėja šeimos albumą, išvardija šeimos narius, domisi tėvų profesijomis. Piešia šeimą, piešia, iliustruoja šeimos medį, drauge su tėvais dalyvauja šventėse, pramogose, parodose. Klausosi lietuvių liaudies pasakų, eilių, dainų, padavimų apie augalus, jų ypatybes. Pasakoja, kokią naudą teikia augalai, kas iš jų gaminama. Nusako keletą vaistažolių gydymo tradicijas (liepų žiedai, čiobreliai ir kt.). Žino, kurioje gatvėje gyvena, domisi, kokios yra gatvės, gamyklos, parkai, mokyklos, muziejai, bažnyčios. Keliauja po įžymias kaimo vietas, domisi darbščiais, talentingais kaimo žmonėmis, dalyvauja mokyklos šventėse. Klausosi pasakojimų apie Joniškio miesto įkūrimą, sinagogas, Saulės mūšį. Žiūrinėja Lietuvos miestų nuotraukas, albumus, žino, kas yra Lietuvos sostinė, didieji Lietuvos miestai, domisi Lietuvos simboliais, praeitimi. Sužino apie žymius Lietuvos žmones (dainininkus, aktorius, sportininkus ir kt.). Edukacinės išvykos į seniūniją, bendrovę, paštą, biblioteką, parduotuvę, medicinos punktą ir kt.). Metodai: stebėjimas, analizavimas, aptarimas, pokalbis, demonstravimas, lyginimas, fiksavimas, tyrinėjimas, išvykos, žaidimai.

Ugdytinos kompetencijos. Gebėjimai ir vertybinės nuostatos	Veiklos temos	Vaikų veikla, ugdymo metodai ir priemonės
		Priemonės: įvairių dydžių spalvų trafaretai, matavimo priemonės (liniuotės, svarstyklės, juostelės, termometrai), kalendorius, dėlionės, lota, lego konstruktoriai, domino, šaškės, smėlio laikrodžiai, padidinimo stiklai, mikroskopai, žemėlapiai ir kt.
31.4. Meninė kompetencija. Geba kurti, grožėtis, pajauti, reikšti savo nuotaiką, jausmus, mintis įvairiomis meninės raiškos priemonėmis. Geba pažinti, perprasti socialinę ir kultūrinę aplinką. Geba išgyventi kūrybinio pasitenkinimo, saviraiškos malonumo jausmą. Geba suprasti pasikartojimų išraišką liaudies raštuose (medžio dirbiniuose, keramikoje). Geba suvokti, kad muzika gali padėti „pasakyti“ kitam apie save, savo nuotaiką, jausmus, išgyvenimus. Geba kurti daineles,	„Aš – kūrėjas“, „Auksinė šiaudo šviesa“, „Žiesiu puodą iš raudono šilto molio“, „Piešiu aš, mama ir tėtis“, „Mano vaizduotės pasaulis“, „Šokim, trypkim netingėkim“, „Saulės rato pabaiga ir naujo pradžia“, „Adventiniai vakarajimai“, „Pasakų skrynelę pravėrus“, „Kepurę laikau, margučių prašau“, „Ant kupolių kalno“, „Garsų dėžutė“	Muzika. Tyrinėja garso išgavimo būdus įvairiais muzikos instrumentais: „gamtos“, savo gamybos, vaikiškais muzikos instrumentais ir šiais instrumentais atlieka ritminius pratimus. Šokdamas įgunda ritmingai atlikti elementarius judesius ir šokio elementus: šuoliukus, pritūpimus. Suvokia liaudies muzikos vertę, derina su įvairiomis meno rūšimis. Vertina liaudies dainų nuotaiką (liūdna, rami, linksma, gaudi, švelni, liūliuojanti ir t. t.). Dainuodamas kalendorines dainas, atpažįsta tradicines šventes. Tyrinėja, kurias kūno dalis galima ritmiškai judinti, kurios kūno dalys padeda išgauti ritminius garsus. Tyrinėja, aptaria savo balso galimybes dainuojant (garsą, tempą, melodiją). Atpažįsta girdėtus kūrinius, muzikos instrumentus (būgnelis, dūdelė, metalofonas, pianinas, smuikas, kanklės ir kt.). Įsiklauso, kaip įvairiai skamba dainuojami vardai, koks skirtingas jų ritmas. Skiria muzikos nuotaiką (linksma-liūdna). Pratinasi pajauti šalia esantį, judėti kryptingai, koordinuotai. Šokio metu sudaro nesudėtingas figūras, šoka poroje, sustoja į ratelį, vorą, pusratį, dviem eilėm. Eilėraščių, poemėlių ritmą sustiprina plojimu, akmenukų, lazdelių „muzika“. Išgirsta gamtos „muziką“ (vėjo užavimą, lapų čeržėjimą ir pan.). Klausosi pačių vaikų kuriamos muzikos. Kūno judesiu, mimika vaizduoja įvairius gyvūnus, jų charakterius, negyvosios gamtos objektus. Domisi muzikos instrumentais, bando kurti, improvizuoti. Groja nesudėtingais tradiciniais ir netradiciniais muzikos instrumentais. Puoselėja muzikinį kūrybiškumą smulkiosios tautosakos pagalba. Pratinasi dainuoti mįsles, patarles, skaičiuotes, liaudies dainas ir t. t. Klausosi liaudies muzikos, mokosi liaudies dainų, groja liaudiškais muzikos instrumentais. Daro liaudiškus muzikos instrumentus (dūdelę iš karklo, birbynę iš šiaudo, švilpynę iš molio ir kt.), klausosi jų skambėjimo. Atlieka judesius šokdamas liaudies šokius, ratelius. Klausosi, atpažįsta liaudies ir profesionalios muzikos kūrinius. Drama. Žaisdamas įsijaučia į vaidmenį, „atgaivina“ žaislus ir daiktus, bendrauja su jais kaip su gyvais. Vaidybinių improvizacijų metu vaidina pasirinktą veikėją, modeliuoja tarpusavio santykius, plėtoja kūrybiškumą ir fantaziją. Vaidindamas kūrybiškai plėtoja socialinius santykius, perteikia socialinę patirtį, įspūdžius. Inscenizuoja trumpas grožinės literatūros kūrinių ištraukas. Improvizuoja liaudies pasakų, pasakų su dainuojamaisiais intarpais siužetus, liaudies daineles. Perteikia Trijų Karalių, Užgavėnių persirengėlių,

Ugdytinios kompetencijos. Gebėjimai ir vertybinės nuostatos	Veiklos temos	Vaikų veikla, ugdymo metodai ir priemonės
lopšines, žaidimus. Pajunta esmines liaudies kūrybos formas. Geba pajusti žodžių (garsų) ir atliekamų judesių harmoniją, pratinasi vaidindamas išlikti aktyvus, emocionalus. Geba pinti, lankstyti, konstruoti, darbėlį panaudoti žaidimui, vaidybai, saviraiškai. Geba žaisti siužetinius žaidimus, plėtoti žaidimo siužetą, įsivaizduoti, fantazuoti, kurti siužetiniams žaidimams atitinkančią aplinką. Geba eksperimentuoti, maišyti, kurti ir pažinti įvairius atspalvius		Velykų zuikučių savitą vaidinimo interpretaciją tradicinėse šventėse. Apibūdina, koku balsu skaitomas kūrinys (garsiai, tyliai, pašnibždomis, šaukiant). Išreiškia jausmus, patirtus pasakojant, piešiant, lipdant, žaidžiant, savaip atkuria (interpretuoja) matytą vaidinimą stalo teatre. Klausosi gyvo, raiškaus sekimo, deklamavimo, dainavimo. Pratinasi jausti, kaip galima perteikti teksto rimą, ritmą bei išreiškiamą nuotaiką (eiliuotas tekstas greitas, linksmas, lėtas; pasakos ritmas nuotaikingas, paslaptingas). Bando suvokti vaidinimo dorinę prasmę, pajusti vaidmens kultūrinį savitumą. Daro įvairias pirštines, lazdelines lėles, lėles šešėlių teatrui ir vaidina bei improvizuoja su jomis. Dailė. Dėlioja piešinius, ornamentus iš gamtinės medžiagos. Puošia aplinką (grupę) savo darbeliais. Daro gamtos daiktų atspaudus (medžio lapo, šakelės, akmenėlio ir kt.). Daro žmogaus, gyvūnų, paukščių figūras, įvairius statinius iš įvairios formos popieriaus dėžučių, plastmasės buteliukų ir kt. buities atliekų (kamščių, šiaudukų, siūlų, vielos ir kt.). Daro įvairius dirbinius iš gamtinių medžiagų (kankorėžių, gilių, kaštonų, spyglių ir kt.), jungia jas plastilinu, klijais. Sužino ir išbando įvairių tapybos priemonių, medžiagų, technikų naudojimo galimybes. Linijomis, dėmėmis, spalvomis reiškia gamtos nuotaikas. Intuityviai suvokia save tautos meninės kultūros dalimi. Tyrinėja liaudies meno dirbinius: švilpukus, molinius žaislus, margučius ir kt. Suvokia ir apibūdina jų grožį. Stebi, tyrinėja, komentuoja skulptūrėles liaudies meno knygoje, nuotraukose, muziejuje. Suvokia skulptūros, liaudies meno dirbinių turinį, paaiškina kai kurias išraiškos priemones. Tyrinėja tautodailės darbus: tautinių kostiumų ornamentus, keramikinių dirbinių raštus, karpinius, pintus daiktus ir kt. Suvokia, kad tautodailė yra tautos praeities atspindys ir turi simbolinę prasmę. Stebi, tyrinėja tautodailės ir profesionaliosios dailės kūrinius. Suvokia, kad viskas, kuo naudojasi, yra kitų žmonių širdies, proto ir rankų darbo kūrinys. Piešia girdėtų tautosakos kūrinių (pasakų, dainų) temomis, tapo ornamentus, dėlioja juos iš geometrinių formų, detalių, ornamentuoja lipdinius liaudiškais motyvais. Sužino, kaip maišant dvi spalvas gauti trečią. Išbando, naudoja konstravimui bei erdvės paskirstymui įvairius aplinkos daiktus, gamtinę medžiagą. Susipažįsta su popieriaus savybėmis. Tapytą darbėlį papildo kitomis įvairiomis medžiagomis (sėklomis, audiniu, siūlais ir kt.). Metodai: pokalbiai, pasivaikščiavimai, muzikinė veikla, piešimas, lipdymas, aplikavimas, siužetiniai žaidimai, inscenizacijos, kolektyvinis darbas. Priemonės: akvareliniai dažai, guašas, teptukai, muilo drožlės, kreidelės, žirklys, molis, modelinas, vielutės, gamtinė medžiaga, įvairaus dydžio ir formos kaladėlės, lentelės, įvairūs maketai, muzikos instrumentai

Ugdytinios kompetencijos. Gebėjimai ir vertybinės nuostatos	Veiklos temos	Vaikų veikla, ugdymo metodai ir priemonės
		(barškučiai, švilpynės, dūdelės, metalofonai ir kt.), įvairūs muzikos įrašai, magnetofonas, sintetizatorius „Yamaha“, teatrinės veiklos priemonės (įvairios lėlės, širmos, vaikiški rūbeliai inscenizavimui) ir kt.
31.5. Socialinė kompetencija. Kaupia socialinę patirtį, suvokia savo teigiamas ir neigiamas savybes. Suvokia save ir kitus, savo vietą šeimoje, vaikų grupėje. Geba būti kartu su kitais, padėti kitiems. Domisi savimi, bendraamžiais ir suaugusiais, žmonių sukurtais daiktais. Plečia supratimą apie santykį su draugais, supranta, kas yra gera ir kas bloga. Gerbia kitų nuomonę, teises, poreikius. Geba kalbėti tai, ką galvoja. Geba dirbti šalia kitų, gerbti privatumą, netrukdyti kitiems. Geba spręsti ir analizuoti tarpusavio problemas, pajusti atidaus, mandagaus, pagarbaus bendravimo privalumus.	„Aš gyvenu kaime“, „Mano šeima“, „Mamos mokykla“, „Mano mokykla“, „Aš augu ir keičiuosi“, „Mano draugai“, „Gimtinė, Tėvynė ir jos žmonės“, „Rudens vakarojimai su mamyte, tėveliu, sesute, broliuku“, „Mano ir kitų teisės“, „Mokausi bendrauti, bendradarbiauti“	Susipažįsta su grupės, mokyklos vaikais ir darbuotojais. Įsimena jų vardus, pareigas. Žino, kur yra sporto salė, aktų salė, valgykla, logopedo kabinetas, mokytojų kambarys. Pasitiki jį globojančiais suaugusiais, kreipiasi pagalbos, klausinėja, pasakoja. Jaučiasi saugus grupėje, tarp draugų, įsitraukia į bendrą veiklą, pats organizuoja, kviečia į pagalbą. Pastebi ir priima kitų vaikų dėmesį, palankumą. Pats rodo kitiems palankumo ženklus, dėmesį, pagarbą požiūrį. Dalinasi išgyvenimais, pastebi savo patirties skirtumus. Domisi kitu, jo darbais, daiktais, žaislais, sumanymais, jausmais, nuomone. Kartu su kitais vaikais kuria grupės taisykles, tradicijas, priima kitų požiūrį, įsitikinimus, poreikius. Dirba grupelėse, kuria bendrus darbus, projektus, toleruoja, išklauso, priima kito poziciją, kartu svarsto, diskutuoja, ieško bendro susitarimo. Žaidžia šalia vienas kito, dalinasi įspūdžiais, savo asmeniniais ir bendrais žaislais, pastebi ir įvardija naujus žaislus, jų detales, veiksmus. Pratinasi paprašyti, pasiūlyti, išklausti, pasidžiaugti. Klausinėja vaikų, pats atsakinėja į klausimus žaisdamas, veikdamas. Kalba ir vartoja daiktavardį, jo mažybines, malonines formas. Pasakoja apie šiuo metu matomus žaisliukus, žaidžiamus žaidimus, sutiktus žmones, matomus gyvūnus, augalus, savo šiuo momentu patiriamus išgyvenimus. Turi norą pasikalbėti, svarstyti, įprasminant pažinimo patirtį, intonacijų natūralumą, individualią šneką. Diskutuoja, ginčijasi, siūlo savo sprendimą, reiškia savo nuomonę. Pagal numatytą veiklą atlieka kelis darbus, reikalingus tai veiklai atlikti: norėdamas klijuoti pasiima klijus, spalvotą popierių, žirkles. Dirba, kol užbaigia darbą. Bendraudamas su draugais pratinasi kalbėtis su keliais vaikais iš karto. Jaučia pagarbą žemės ir dangaus didybei, gamtos paslaptinui, gyvybės įvairovei, šventumui (šventais laikytiems augalams ir gyvūnams, pvz., ąžuolui, žalčiui). Ugdosi atsakomybę ir darbštumą: globoja gyvūnus (žuvytes, žiurkėną ir pan.), kuria tinkamas gyvenimo sąlygas, gražią jų buvimo vietą; rūpinasi augalais, augančiais grupėje, artimiausioje aplinkoje, sužalotais, neprižiūretais gyvūnėliais. Pratinasi atsispirti pagundoms: netrikdo gyvūnų gyvenimo ritmo, pasižada nelaužyti, nežaloti augalų, be reikalo neskinti gėlių, neteršti gamtos. Sužino, kaip tinkamai, pagarbiai atsisveikinti su Kalėdų eglute. Ugdosi užuojautą: padeda iškęsti „baltąjį badą“ parko, miško gyventojams (paukšteliams, žvėreliams), kelia inkilus. Kuria ir vykdo pasižadėjimus žemei, gamtai. Atlieka globos darbus. Žino, kad žmonės turi vardą ir pavardę, supranta, kas tai yra šeima. Domisi tautine simbolika, pradeda suvokti jos prasmę. Domisi daiktais, jų paskirtimi, saugiai jais naudojasi ir tausoja. Suvokia

Ugdytinios kompetencijos. Gebėjimai ir vertybinės nuostatos	Veiklos temos	Vaikų veikla, ugdymo metodai ir priemonės
Žaisdamas naudojasi turima socialine patirtimi. Geba dalintis žaislais, daiktais, sužino apie nuosavybės teisę, mokosi ją gerbti. Geba į pasakojimus, skaitymą, deklamavimą, pokalbius reaguoti šypsena, dėmesingu žvilgsniu, gestais, kalbėjimu		taisyklių prasmę, jų laikosi. Savarankiškai žaidžia, jaučia malonumą improvizuodamas. Laikosi žaidimo sąlygų, tariaisi dėl žaidimo temos ir tikslų. Metodai: pokalbis, pasakojimas, skaitymas, žaidimai, diskusijos, ekskursijos, išvykos. Priemonės: albumai, paveikslai, knygos, žurnalai, enciklopedijos, vaizdajuostės, konstruktoriai, siužetiniai žaislai (lėlės, vežimėliai, baldeliai, indeliai, drabužiai, įvairių profesijų atributai ir kt.), stalo žaidimai, didaktiniai žaidimai ir kt.

V SKYRIUS

UGDymo PASIEKIMAI IR JŲ VERTINIMAS

32. Vertybinės nuostatos ir gebėjimai, kuriuos vaikas turėtų įgyti iki šešerių metų:

32.1. kasdienio gyvenimo įgūdžiai:

vertybinė nuostata – noriai ugdomsi sveikam kasdieniam gyvenimui reikalingus įgūdžius;

esminis gebėjimas – tvarkingai valgo, savarankiškai atlieka savitvarkos veiksmus: apsirengia ir nusirengia, naudoja tualetu, prausiasi, šukuojasi.

Saugo savo sveikatą ir saugiai elgiasi aplinkoje;

32.2. fizinis aktyvumas:

vertybinė nuostata – noriai, džiaugsmingai juda, mėgsta judrią veiklą ir žaidimus;

esminis gebėjimas – eina, bėga, šliaužia, ropoja, lipa, šokinėja koordinuotai, išlaikydamas pusiausvyrą, spontaniškai ir tikslingai atlieka veiksmus, kuriems būtina akių, rankos koordinacija bei išlavėjusi smulkioji motorika;

32.3. emocijų suvokimas ir raiška:

vertybinė nuostata – domisi savo ir kitų emocijomis bei jausmais;

esminis gebėjimas – atpažįsta bei įvardina savo ir kitų emocijas ar jausmus, jų priežastis, įprastose situacijose emocijas ir jausmus išreiškia tinkamais, kitiems priimtinais būdais, žodžiais ir elgesiu atliepia kito jausmus (užjaučia, padeda);

32.4. savireguliacija ir savikontrolė:

vertybinė nuostata – nusiteikęs valdyti emocijų raišką ir elgesį;

esminis gebėjimas – laikosi susitarimų, elgiasi mandagiai, taikiai, bendraudamas su kitais bando kontroliuoti savo žodžius ir veiksmus (suvaldo pyktį, neskaudina kito), įsiaudrinęs geba nusiraminti;

32.5. savivoka ir savigarba:

vertybinė nuostata – save vertina teigiamai;

esminis gebėjimas – supranta savo asmens tapatumą („aš esu, buvau, būsiu“), priskiria save savo šeimai, grupei, bendruomenei, pasitiki savimi ir savo gebėjimais, palankiai kalba apie save, tikisi, kad kitiems jis patinka, supranta ir gina savo teises būti ir žaisti kartu su kitais;

32.6. santykiai su suaugusiais:

vertybinė nuostata – nusiteikęs geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su suaugusiais;

esminis gebėjimas – pasitiki pedagogais, juos gerbia, ramiai jaučiasi su jais kasdienėje ir neįprastoje aplinkoje, iš jų mokosi, drąsiai reiškia jiems savo nuomonę, tariasi, derasi; žino, kaip reikia elgtis su nepažįstamais suaugusiais;

32.7. santykiai su bendraamžiais:

vertybinė nuostata – nusiteikęs geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su bendraamžiais;

esminis gebėjimas – supranta, kas yra gerai, kas blogai, draugauja bent su vienu vaiku, palankiai bendrauja su visais (supranta kitų norus, dalijasi žaislais, tariasi, užjaučia, padeda), suaugusiojo padedamas supranta savo žodžių ir veiksmų pasekmes sau ir kitiems;

32.8. sakytinė kalba:

vertybinė nuostata – nusiteikęs išklaudyti kitą ir išreikšti save bei savo patirtį kalba;

esminis gebėjimas – klausosi ir supranta kitų kalbėjimą, kalba su suaugusiais ir vaikais, natūraliai, laisvai išreišdamas savo išgyvenimus, patirtį, mintis.

32.9. rašytinė kalba:

vertybinė nuostata – domisi rašytiniais ženklais, simboliais, skaitomu tekstu;

esminis gebėjimas – atpažįsta ir rašo raides, žodžius bei kitokius simbolius, pradeda skaityti;

32.10. aplinkos pažinimas:

vertybinė nuostata – nori pažinti bei suprasti save ir aplinkinį pasaulį, džiaugiasi sužinojęs ką nors nauja;

esminis gebėjimas – įvardija ir bando paaiškinti socialinius bei gamtos reiškinius, apibūdinti save, savo gyvenamąją vietą, šeimą, kaimynus, gyvosios ir negyvosios gamtos objektus, domisi technika ir noriai mokosi ja naudotis;

32.11. skaičiavimas ir matavimas:

vertybinė nuostata – nusiteikęs pažinti pasaulį skaičiuodamas ir matuodamas;

esminis gebėjimas – geba skaičiuoti daiktus, palyginti daiktų grupes pagal kiekį, naudoti skaitmenis, apibūdinti daikto vietą eilėje, sudaryti sekas. Geba grupuoti daiktus pagal spalvą, formą, dydį. Jaučia dydžių skirtumus, daikto vietą ir padėtį erdvėje. Supranta ir vartoja žodžius, kuriais apibūdinamas atstumas, ilgis, masė, tūris, laikas. Pradeda suvokti laiko tėkmę ir trukmę;

32.12. meninė raiška:

vertybinė nuostata – jaučia meninės raiškos džiaugsmą, rodo norą aktyviai dalyvauti meninėje veikloje;

esminis gebėjimas – spontaniškai ir savitai reiškia įspūdžius, išgyvenimus, mintis, patirtas emocijas muzikuodamas, šokdamas, vaidindamas, vizualinėje kūryboje;

32.13. estetiškas suvokimas:

vertybinė nuostata – domisi, gėrasi, grožisi aplinka, meno kūriniais, menine veikla;

esminis gebėjimas – pastebi ir žavisi aplinkos grožiu, meno kūriniais, džiaugiasi savo ir kitų kūryba, jaučia, suvokia ir apibūdina kai kuriuos muzikos, šokio, vaidybos, vizualaus meno estetikos ypatumus, reiškia savo estetiškus potyrius, dalijasi išgyvenimais, įspūdžiais;

32.14. iniciatyvumas ir atkaklumas:

vertybinė nuostata – didžiuojasi savimi ir didėjančiais savo gebėjimais;

esminis gebėjimas – savo iniciatyva pagal pomėgius pasirenka veiklą, ilgam įsitraukia ir ją, plėtoja, geba pratęsti veiklą po tam tikro laiko tarpo, kreipiasi į suaugusįjį pagalbos, kai pats nepajėgia susidoroti su kilusiais sunkumais;

32.15. tyrinėjimas:

vertybinė nuostata – smalsus, domisi viskuo, kas vyksta aplinkui, noriai stebi, bando, tyrinėja, samprotauja

esminis gebėjimas – aktyviai tyrinėja save, socialinę, kultūrinę ir gamtinę aplinką, įvaldo tyrinėjimo būdus (stebėjimą, bandymą, klausinėjimą), mąsto ir samprotauja apie tai, ką pastebėjo, atrado, pajuto, patyrė;

32.16. problemų sprendimas:

vertybinė nuostata – nusiteikęs ieškoti išeičių kasdieniams iššūkiams bei sunkumams įveikti;

esminis gebėjimas – atpažįsta kilusius iššūkius bei sunkumus, dažniausiai supranta, kodėl jie kilo, suvokia savo ir kitų ketinimus, ieško tinkamų sprendimų ką nors išbandydamas, tyrinėdamas, aiškindamasis, bendradarbiaudamas, pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes;

32.17. kūrybiškumas:

vertybinė nuostata – jaučia kūrybinės laisvės, spontaniškos improvizacijos bei kūrybos džiaugsmą;

esminis gebėjimas – savitai reiškia savo įspūdžius įvairioje veikloje, ieško nežinomos informacijos, siūlo naujas, netikėtas idėjas ir jas savitai įgyvendina;

32.18. mokėjimas mokytis:

vertybinė nuostata – noriai mokosi, džiaugiasi tuo, ką išmoko;

esminis gebėjimas – mokosi žaisdamas, stebėdamas kitus vaikus ir suaugusiuosius, klausinėdamas, ieškodamas informacijos, išbandydamas, sprenddamas problemas, kurdamas, įvaldo kai kuriuos mokymosi būdus, pradeda suprasti mokymosi procesą.

33. Ugdomos kompetencijos:

33.1. socialinė – save suvokiančio, oraus vaiko ugdymas;

33.2. pažinimo – tyrinėjančio vaiko ugdymas;

33.3. sveikatos saugojimo – sveikos gyvensenos vaiko ugdymas;

33.4. meninė – kuriančio vaiko ugdymas;

33.5. komunikavimo – bendraujančio ir bendradarbiaujančio vaiko ugdymas.

34. Vaiko ugdymosi pasiekimai matuojami žingsniais, kurie rodo vaiko pažangą nuo gimimo iki šešerių metų:

34.1. Ugdymosi pasiekimo sritis: kasdieninio gyvenimo įgūdžiai		
Žingsnis	Pasiekimas	Ugdymo gairės / Numatomos veiklos
1	Bando savarankiškai valgyti ir gerti iš puodelio. Pats laiko šaukštelį, bando juo valgyti. Mažais gabalėliais supjaustytą maistą ima dviem pirštais ar sauja	Skatinama valgyti pirštais. Tirštas maistas duodamas tik šaukšteliu, skystą iš puoduko, kad jaustų skirtumą tarp to, ką valgo ir ką geria. Žaidžiant mokoma laikyti šaukštelį, puodelį, semti šaukšteliu ir pan. Žaidžiami žaidimai „Pamaitinkime lėlytę, meškutį“. Skatinamas vaiko savarankiškumas
2	Valgo ir geria padedamas arba savarankiškai. Kartais parodo mimika, ženklais arba pasako, kada nori tuštintis ar šlapintis. Suaugusiojo padedamas plaunasi, šluostosi rankas, išpučia nosį. Suaugusiojo rengiamas vaikas „jam padeda“. Paprašytas padeda žaislą į nurodytą vietą	Skatinama valgyti savarankiškai, pasakant ar parodant, kaip valgo grupės vaikai. Žaidžiami žaidimai „Su kuo lėlytė valgo?“, „Meškiukas nori valgyti“. Atsižvelgiant į vaiko tuštinimosi ir šlapinimosi įgūdžius mokoma sėstis ant puoduko ar klozeto. Vaikui siūloma rengti lėles žaidžiant žaidimą „Lėlytė eina į lauką“. Žaidžiami žaidimai imituojuant apsirengimo veiksmus (pvz., pritaikyti tam žaidimą „Jurgelis meistrelis“). Rengiant vaiką, pratinama apsirengti ir nusirengti drabužėlius tam tikra tvarka. Kuriamos žaidybines situacijos, skatinančios vaiką panaudoti savo mokėjimus ir įgūdžius: „Parodykime meškučiui, kaip plauname rankes, išpučiame nosį“. Kuriamos siužetinės situacijos, skatinančios vaiką padėti žaislą į jam skirtą vietą: „Mašinytė grįžta į garažą“, „Lėlytė sėdasi prie stalo, gulasi į lovytę (vežimėlį)“, „Kamuoliukai pavargo ir nori pailsėti“ ...
3	Savarankiškai valgo ir geria. Pradedą naudotis stalo įrankiais. Pasako, ko nori ir ko nenori valgyti. Pats eina į tualetą, suaugusiojo padedamas susitvarko. Suaugusiojo padedamas nusirengia ir apsirengia, bando praustis, nusišluostyti veidą, rankas. Padeda į vietą vieną kitą daiktą	Skatinama ragauti ir valgyti įvairų maistą. Pratinama gerai sukramtyti maistą, neskubėti, valgyti ramiai. Pratinama keltis nuo stalo tik baigus valgyti. Grupėje sudaroma galimybė žaisti žaidimus, mokant naudotis stalo įrankiais (pvz., „Gimtadienis“, „Kavinėje“ ir kt.). Mokoma taisyklingai naudotis tualetu. Žaidžiami žaidimai „Kuo aš apsirengsiu, eidamas į lauką ar iš darželio namo?“, „Aprenk draugą“. Kalbama su vaikais apie švarą. Žiūrimi filmukai apie švarą. Sistemingai skatinama pažaidus sudėti žaislus ir kitas priemones į vietą
4	Valgo gana tvarkingai. Primenamas po valgio skalauja burną. Pasako, kodėl reikia plauti vaisius, uogas, daržoves. Padeda suaugusiajam serviruoti ir po valgio sutvarkyti stalą. Dažniausiai savarankiškai naudojami tualetu ir susitvarko juo pasinaudojęs. Šiek tiek padedamas apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Šiek tiek padedamas plaunasi rankas, prausiasi,	Primenama, kad vaikai valgytų neskubėdami. Su vaikais kalbama apie tai, kad labai svarbu pusryčius, pietus, vakarienę valgyti tuo pačiu metu. Kalbama, kodėl reikia plauti vaisius, daržoves, uogas, sudaryti sąlygas mokytis praktiškai juos nuplauti. Žaidžiami žaidimai, kuriuose formuojasi maitinimosi ritmo suvokimas (šeima, kavinė ir kt.). Žaidžiant vaikai mokomi atskirti pagrindines produktų grupes – pieną, mėsą, vaisius, daržoves. Kiekvieną kartą prieš valgant vaikai įtraukiami į stalo padengimo

	nusišluosto rankas ir veidą. Priminus čiaudėdamas ar kosėdamas prisidengia burną ir nosį. Gali sutvarkyti dalį žaislų, su kuriais žaidė. Pasako, kad negalima imti degtukų, vaistų, aštrių ir kitų pavojingų daiktų	veiklą, siekti, kad stalai būtų serviruojami pagal taisykles, patiekalus atitinkančiais indais. Rekomenduojama tėvams apmokyti vaikus patogiais ir lengvai apmuginamais drabužiais. Primenant eiliškumą, skatinama vaikus savarankiškai apmokyti ir nusirengti, tvarkingai susidėti drabužius. Mokoma vaikus taisyklingai plautis ir šluostyti rankas, prausti ir šluostyti veidą. Primenama, kad čiaudint ar kosint būtina prisidengti burną ir nosį, kad naudotųsi nosinaite. Skatinama sutvarkyti žaislus, su kuriais žaidė, įvairiai motyvuojant, padedant. Naudojamos vaizdinės priemonės apie saugų elgesį. Rodomi mokomieji filmukai. Organizuojamos saugaus elgesio veiklos (viktorinos), kviečiami ar lankomasi pas medicinos darbuotojus, gaisrininkus, policijos pareigūnus
5	Valgo tvarkingai, dažniausiai taisyklingai naudojami stalo įrankiais. Domisi, koks maistas sveikas ir naudingas. Servuoja ir tvarko stalą, padedamas suaugusiojo. Priminus plaunasi rankas, prausiasi, nusišluosto rankas ir veidą. Savarankiškai apmokia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Priminus tvarkosi žaislus ir veiklos vietą. Žaisdamas, ką nors veikdamas stengiasi saugoti save ir kitus. Priminus stengiasi sėdėti, stovėti, vaikščioti taisyklingai	Rodoma, kaip taisyklingai naudotis stalo įrankiais. Patraukliomis formomis kalbama apie pieno, mėsos, vaisių ir daržovių naudą. Papasakojama apie per didelio saldumynų kiekio žalą organizmui. Vaikai skatinami padėti dengiant stalą šventei. Primenama, kad sudėtų ne tik gerai matomus žaislus, bet ir tuos, kurie yra po stalu, lova, spintele ir kt. Skatinamas vaikų savarankiškumas. Pasiūloma vaikams tvarkantis apmokyti specialiais vaikiškais darbo drabužiais. Kartu su vaikais organizuojami projektai apie saugų vaikų elgesį. Primenama, kad vaikai taisyklingai sėdėtų
6	Valgo tvarkingai. Pasako, jog maistas reikalingas, kad augtume, būtume sveiki. Įvardija vieną kitą maisto produktą, kurį valgyti sveika, vieną kitą – kurio vartojimą reikėtų riboti. Savarankiškai servuoja ir tvarko stalą. Savarankiškai apmokia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Suaugusiųjų padedamas pasirenka drabužius ir avalynę pagal orus. Priminus ar savarankiškai plaunasi rankas, prausiasi, nusišluosto rankas ir veidą. Dažniausiai savarankiškai tvarkosi žaislus ir veiklos vietą.	Kartu su vaikais aptariama, kodėl žmogus valgo. Prašoma vaikų pasakoti, ką jie dažniausiai valgo pusryčiams, pietums ir vakarienei, diskutuojama, kurie iš jų vartojamų produktų yra naudingiausi jų augimui ir gerai savijautai. Naudojama vaizdinė medžiaga, žaidžiant mokomasi atskirti naudingą ir bevertį maistą. Organizuojami įvairių kūrybinių darbų (piešinių, inscenizacijų ir t. t.) kūrimai, jais skatinama pasirinkti sveikus produktus ir patiekalus. Klausomasi skaitomų knygelių, vaidinama, žaidžiami lotė, žiūrimi filmukai apie žmogui naudingus maisto produktus (duoną, obuolius, pieną, vandenį). Žaidžiant su lėlėmis ar kitais žaidimais rūšiuojami maisto produktai (jų paveikslėliai) į naudingus ir vengtinus. Pasiūloma vaikams apmokyti lengvesniais ar šiltesniais drabužėliais. Sušlapusius rūbus, avalynę mokoma pasidžiauti

	Savarankiškai ar priminus laikosi susitartų saugaus elgesio taisyklių. Stebint suaugusiajam saugiai naudojasi veiklai skirtais aštriais įrankiais. Žino, kaip saugiai elgtis gatvėje, kur kreiptis iškilus pavojui, pasiklydus. Priminus stengiasi vaikščioti, stovėti, sėdėti taisyklingai	Prausykloje aprūpinama skystu muilu su dozatoriumi, parodoma, kaip ir kiek dozuoti, kad rankos būtų švarios. Primenama, kad reikia taupyti vandenį, paaiškinama kodėl, pasiūloma vandens čiupą atsukti tiek, kiek reikia, kad muilas nusiplautų. Žaidžiami rankų plovimo žaidimai. Parūpinama priemonių kalimo, siuvimo, dygsniavimo žaidimams. Apsilankoma su vaikais gaisrinėje, policijoje, ligoninėje, autoservise ir t. t. Vaikai skatinami stebėti savo ir kitų taisyklingą laikyseną, pasakyti, kai pastebės vaikštantį ar sėdintį susikūpinus
34.2. Ugdymosi pasiekimo sritis: fizinis aktyvumas		
Žingsnis	Pasiekimas	Ugdymo gairės / Numatomos veiklos
1	Sėdi, šliaužia, ropoja pirmyn ir atgal, įkalnėn ir nuokalnėn, laiptais aukštyn, ko nors įsitvėręs atsistoja, stovi laikydamasis ar savarankiškai, žingsniuoja laikydamasis, vedamas arba savarankiškai, išlaiko pusiausvyrą. Tikslingai siekia daikto, rankos judėjimą seka akimis, pačiumpa ir laiko daiktą saujoje, paglosto žaislą jo nečiupdamas, kiša jį į burną, purto, mojuoja, stuksena, gniaužo, dviem pirštais – nykščiu ir smiliumi – suima smulkų daiktą, perima daiktus iš vienos rankos į kitą	Vaiko regėjimo lauke manipuluojama žaislais, skatinant judėti iki jų. Skatinama susipažinti, žaisti su nauju žaislu: apžiūrėti, liesti, purtyti, gniaužyti ir kt. Siūloma dėti žaislą ar kokį nors daiktą iš vienos rankos į kitą. Žaidžiami žaidimai su įvairaus dydžio kamuoliukais, balionais
2	Savarankiškai atsistoja, stovi, atsitupia, pasilenkia, eina į priekį, šoną ir atgal, eina stumdamas ar tempdamas daiktą, bėga tiesiomis kojomis, atsisėdęs ant riedančio žaislo stumiasi kojomis, pralenda per kliūtis keturpėscias, padedamas lipa laiptais aukštyn pristatomuoju žingsniu, spiria kamuolį išlaikydamas pusiausvyrą. Pasuka riešą, apverčia plaštaką delnu žemyn-aukštyn, mosteli plaštaka, paima daiktą iš viršaus apimdamas jį pirštais, išmeta daiktus iš rankos atleisdamas pirštus, ploja rankomis. Ridena, meta, gauda kamuolį	Siūloma žaisti žaidimus, lavinančius ir įtvirtinančius vaiko judėjimą. Sudaroma galimybė vaikui nešioti žaislus „takeliu“, stumdyti žaislinį vežimėlį, prikrautą žaislų, vaikytis ir ridenti kamuolį, joti ant linguojančių žaislų, važiuoti pasispiriant kojomis, eiti „tilteliu“, statyti bokštelių, užsukti ir atsukti dangtelius, lipdyti iš minkšto plastilino ir kt.
3	Pastovi ant vienos kojos (3–4 sekundes). Tikslingai, skirtingu ritmu eina ten, kur nori, vaikščiodamas apeina	Sudaromos sąlygos vaikui vaikščioti įvairiu atstumu, neužkliudant padėtų daiktų. Organizuojami siužetiniai pratimai, kurie skatina vaiką peržengti kliūtis, eiti plačia

	arba peržengia kliūtis, eina plačia (25–30 cm) linija. Bėga keisdamas kryptį, greitį. Lipa ir nulipa laiptais pakaitiniu žingsniu, laikydamasis suaugusiojo rankos ar turėklų. Atsispirdamas abiem kojomis pašoka, nušoka nuo laiptelio, peršoka liniją, spiria kamuolį. Geriau derina akies-rankos, abiejų rankų, rankų ir kojų judesius, todėl tiksliau konstruoja, veria ant virvutės sagas, ridena, gaudo, spiria kamuolį, įkerpa popieriaus kraštą	linija, imituoti gyvūnų šuoliavimo judesius. Sudaromos sąlygos vaikams laiptoti kopėtėlėmis siekiant tikslo – pauostyti, pasiekti, nukabinti. Sudaromos galimybės vaikui ridenti, gaudyti, mėtyti, spardyti kamuolius. Siūlomi smulkiają motoriką lavinantys žaidimai: karoliukų vėrimas, žaidimai su makaronais, sagomis. Mokoma žirkklėmis įkirpti popieriaus kraštą
4	Stovėdamas pasistiebia, atsistoja ant kulnų, stovėdamas ir sėdėdamas atlieka įvairius judesius kojomis bei rankomis. Eina ant pirštų galų, eina siaura (5 cm) linija, gimnastikos suoleliu, lipa laiptais aukštyn ir žemyn nesilaikydamas už turėklų, šokinėja abiem ir ant vienos kojos, nušoka nuo paaukštinimo. Pieštuką laiko tarp nykščio ir kitų pirštų, tiksliau atlieka judesius plaštaka ir pirštais (ima, atgnybia, suspaudžia dviem pirštais, kočioja tarp delnų) bei ranka (mojuoja, plasnoja). Ištiestomis rankomis pagauna didelį kamuolį. Judesius tiksliau atlieka kaire arba dešine ranka, koja	Vaikui siūloma įvairių žaidybinių situacijų, skatinančių vaikščioti ant pirštų, kulnų. Sudaromos sąlygos minkyti druskos tešlą, lipdyti iš modelino, plastilino. Mokoma kirpti nesudėtingas formas, po to priklijuoti jas ant popieriaus. Žaidžiami pirštukų žaidimai. Sudaromos sąlygos žaisti su įvairiomis gamtinėmis medžiagomis: įvairiomis kruopomis, gilėmis, kaštonais. Skatinami žaidimai, kurių metu įvairius daiktus vaikas gali imti žnyplėmis, pincetu, perdėti iš vieno indo į kitą
5	Eina pristatydamas pėdą prie pėdos, pakaitiniu ir pristatomuoju žingsniu, aukštai keldamas kelius, atlikdamas judesius rankomis, judėdamas vingiais. Bėgioja vingiais, greitėdamas ir lėtėdamas, išsisukinėdamas, bėga ant pirštų galų. Šokinėja abiem kojomis vietoje ir judėdamas pirmyn, ant vienos kojos, šokinėja per virvutę, peršoka žemas kliūtis, pašoka siekdamas daikto. Laipioja lauko įrenginiais. Spiria, meta kamuolį į taikinį iš įvairių padėčių. Pieštuką ir žirkles laiko beveik taisyklingai. Tiksliai atlieka sudėtingesnius judesius pirštais ir ranka (veria ant virvelės smulkius daiktus, užsega ir atsega sagas).	Organizuojamos veiklos, kurių metu atliekami ritminiai judesiai pečiais, galva, mušinėjami, mėtomu kamuoliai, ėjimas keičiamas bėgimu. Vaikas turėtų eiti, bėgti, perlipti suolą, pralįsti po kėde ir t. t. Organizuojamos bėgimo estafetės, įvairių šuolių žaidimai, panaudojant įvairias priemones: kaspinus, kamuolius, lankus, lazdas. Žaidžiami žaidimai su išsisukinėjimais, kurių tikslas – ilgiau likti nepagautam. Siūloma vaikams šokinėti per šokdynę, lanką. Siūloma piešti įvairias linijas, pieštuku apvesti daiktus: stiklinę, apverstą lėkštę. Sudaromos sąlygos vaikui žaisti su pipete. Grupėje parūpinama įvairių priemonių (sagų, rutuliukų, karolių), kad vaikas galėtų verti ant siūlo; skalbinių segtukų, kad vaikas stengtųsi paimti segtuką trimis pirštais ir prisegti

	Įsisupa ir supasi sūpynėmis	
6	Eina ratu, poroje, prasilenkdamas, gyvatėle, atbulomis, šonu. Ištvėringas, bėga ilgesnius atstumus. Bėga pristatomuoju ar pakaitiniu žingsniu, aukštai keldamas kelius, bėga suoleliu, įkalnėn/nuokalnėn. Šokinėja ant vienos kojos judėdamas pirmyn, šoka į tolį, į aukštį. Rankos ir pirštų judesius atlieka vikriau, greičiau, tiksliau, kruopščiau. Tiksliau valdo pieštuką bei žirkles ką nors piešdamas, kirpdamas. Su kamuoliu atlieka sportinių žaidimų elementus, žaidžia komandomis, derindamas veiksmus	Organizuojamos įvairios estafetės, kurių metu vaikai galėtų judėti poroje, ratu, sutartinai su kitais vaikais. Sudaromos sąlygos žaisti žaidimą „Klasės“, šokinėti per gumutę. Pasiūloma vaikams įverti siūlą į adatą, siuvinėti pagal trafaretą ant kartono. Vaikai aprūpinami priemonėmis, tinkančiomis konkrečioms sportiniams žaidimams (krepšinio, gimnastikos, futbolo kamuoliais, kėgliais, lazdomis). Organizuojami įvairūs sportiniai žaidimai
34.3. Ugdymosi pasiekimo sritis: emocijų suvokimas ir raiška		
Žingsnis	Pasiekimas	Ugdymo gairės / Numatomos veiklos
1	Mimika, kūno judesiais ir garsais išreiškia džiaugsmą, liūdesį, baimę, pyktį. Patiria išsiskyrimo su tėvais nerimą ir džiaugsmą jiems sugrįžus. Išreiškia nerimą, pamatęs nepažįstamą žmogų	Stengiamasi suprasti vaiko emocijų reiškimo ženklus ir pasirūpinti juo, kai mažylis yra liūdnas, piktas. Vaikas kalbinamas, stengiamasi įvardyti jo emocijas. Atsiskyrus nuo tėvų, vaikui suteikiamas fizinis artumas, dėmesys nukreipiamas į įdomią veiklą, suteikiant džiugių, malonių potyrių. Užtikrinamas vaiko saugumas. Skatinamas bendravimas su kitais vaikais
2	Džiaugsmą, liūdesį, baimę, pyktį reiškia skirtingu intensyvumu (nuo silpno nepatenkinto niurzgėjimo iki garsaus rėkimo). Emocijos pastovesnės, tačiau dar būdinga greita nuotaikų kaita. Atpažįsta kito vaiko ar suaugusiojo džiaugsmo, liūdesio, pykčio emocijų išraiškas	Grupėje įrengti veidrodžiai, kad vaikai matytų save ir savo veido išraišką. Vaikai skatinami kalbėti, įvardijamos reiškiamos emocijos. Visada skiriama dėmesio vaikui, kai jis jaučiasi blogai. Kartu su vaiku vartomos knygelės, kuriose veikėjai yra skirtingos nuotaikos. Dainuojamos skirtingų nuotaikų dainelės. Žaidžiami žaidimai su lėlėmis, kitais žaislais, kuriuose jie skirtingai jaučiasi ir elgiasi
3	Pradeda atpažinti, ką jaučia, turi savus emocijų raiškos būdus. Pradeda vartoti emocijų raiškos žodelius ir emocijų pavadinimus. Pastebi kitų žmonių emocijų išraišką, atpažįsta aiškiausiai reiškiamas emocijas ir į jas skirtingai reaguoja (pasitraukia šalin, jei kitas piktas; glosto, jei kitas nuliūdęs)	Reaguojama į vaiko rodomus emocijų ženklus – įvardinamos ir komentuojamos emocijos ar jausmai, skirtingai reaguojama, skatinama atrasti naujų emocijų raiškos būdų. Vartomos ir skaitomos vaikui „nuotaikų knygelės“. Rodomas pavyzdys, kaip reikia reaguoti į kito vaiko emocijas: jei jis džiaugiasi, pasijuokti kartu su juo, jei liūdi, verkia – paglostyti, duoti žaislą. Mokoma atsiprašymo ir susitaikymo ritualų. Žaidžiami skirtingų emocijų žaidimai (veidukai, emocijų lėlytės)

4	Pradeda suprasti, kad skirtingose situacijose (per gimimo dieną, susipykus su draugu) jaučia skirtingas emocijas, kad jas išreiškia mimika, balsu, veiksmais, poza. Įvardina pagrindines emocijas. Atpažįsta kitų emocijas pagal veido išraišką, elgesį, veiksmus. Geriau supranta kitų emocijas ir jausmus, dažnai tinkamai į juos reaguoja (pvz., stengiasi paguosti, padėti). Pradeda suprasti, kad jo ir kitų emocijos gali skirtis (jam linksma, o kitam tuo pat metu liūdna)	Skatinama kasdien pastebėti savo nuotaiką, žymėti savo nuotaiką veideliuose. Skatinama reikšti visus jausmus, tiek teigiamus, tiek neigiamus, ugdant gebėjimą pasirinkti tinkamus jausmų raiškos būdus. Skaitomos knygelės, žiūrimi filmukai apie jausmus ir jų išraišką. Siūlomi žaidimai, skatinantys tyrinėti ar imituoti kitų žmonių nuotaiką. Skatinama pastebėti savo ir bendraamžių savijautą bei ją įvardinti
5	Atpažįsta bei pavadina savo jausmus ir įvardija situacijas, kuriose jie kilo. Vis geriau supranta ne tik kitų jausmus, bet ir situacijas, kuriose jie kyla (pakviečia žaisti nuliūdusį vaiką, kurio į žaidimą nepriėmė kiti). Pradeda kalbėtis apie jausmus su kitais – pasako ar paklausia, kodėl pyksta, kodėl verkia	Siūlomi žaidimai, kuriuose vaikas būtų skatinamas išreikšti savo jausmus dainuojant, piešiant, šokant, komentuojant jausmų paveikslėlius. Vaikai skatinami kalbėtis apie savijautą „Ryto rate“, skaitomos „Jausmų knygelės“, išryškinant veikėjų veiksmus, poelgius, jų nuotaikas, žaidžiami vaidmenų žaidimai. Vaikai skatinami žodžiais išreikšti įvairius jausmus, kilusius skirtingose situacijose
6	Apibūdina savo jausmus, pakomentuoja juos sukėlusias situacijas bei priežastis. Beveik neklysdamas iš veido mimikos, balso, kūno pozos nustato, kaip jaučiasi kitas, pastebi nuskriaustą, nusiminusį ir dažniausiai geranoriškai stengiasi jam padėti. Pradeda kalbėtis apie tai, kas gali padėti pasijusti geriau, jei esi nusiminęs, piktas	Vaikas skatinamas kalbėtis apie tai, kada buvo linksmas, kada – liūdnas ar piktas; samprotauti, kas pradžiugino, kas nuliūdino ar papiktino, kodėl?; kaip jaučiasi jo draugai, artimieji, kas gali juos pradžiuginti, kaip galima juos paguosti. Skatinami bendri žaidimai, kuriuose reikia suprasti vienas kitą ir geranoriškai bendradarbiauti. Su vaikais aptariami tinkami ir netinkami konfliktų sprendimo būdai, jie skatinami taikiai spręsti konfliktus, kritiniu atveju kreipiantis pagalbos į suaugusįjį
34.4. Ugdymosi pasiekimo sritis: savireguliacija ir savikontrolė		
Žingsnis	Pasiekimas	Ugdymo gairės / Numatomos veiklos
1	Gerai jaučiasi įprastoje aplinkoje. Nusiramina kalbinamas, nešiojamas, supamas. Tapatinasi su suaugusiojo, prie kurio yra prisirišęs, emocijomis	Žaidimams su vaiku parūpinta spalvingų, skambančių, judančių žaislų, nedūžtančių veidrodėlių. Kuriama mažai kintanti, saugi aplinka. Į vaiko nerimą reaguojama švelniai, suteikiant fizinį komfortą. Pagal galimybes kuo dažniau suteikiamas fizinis kontaktas. Stengiamasi atpažinti vaikų poreikių raiškos ženklus
2	Išsigandęs, užsigavęs, išalkęs nusiramina suaugusiojo kalbinamas, glaudžiamas, maitinamas. Pats ieško nusiramino: apsikabina minkštą žaislą arba čiulpia čiulptuką, šaukia suaugusįjį, ropščiasi ant kelių.	Į vaiko išreikštus poreikius reaguojama nuosekliais, pastoviais veiksmais, intonacijomis, žodžiais. Nustatomi vaikui ir jo veiklai būtini apribojimai ir nuosekliai jų laikomasi. Suteikiama galimybė išreikšti savo emocijas (pvz., nespėjus pravirkinti

	Pradedama valdyti savo emocijų raišką ir veiksmus, reaguodamas į juo besirūpinančio suaugusiojo veido išraišką, balso intonaciją, žodžius	neskubėti raminti). Padedama vaikams nusiraminti, pasiūlant minkštus, švelnius daiktus, žaislą. Vaiko elgesiui reguliuoti taikoma veido mimika ir balso intonacijos. Vaikams rodomas pavyzdys, kaip reikėtų elgtis vienoje ar kitoje situacijoje
3	Yra ramus ir rodo pasitenkinimą kasdiene tvarka bei ritualais. Jeigu kas nepatinka, nueina šalin, atsisako bendros veiklos. Geriau valdo savo emocijų raišką ir veiksmus, reaguodamas į juo besirūpinančio suaugusiojo veido išraišką, balso intonaciją, žodžius. Žaisdamas kalba su savimi, nes kalba padeda sutelkti dėmesį, kontroliuoti savo elgesį. Išbando įvairius konfliktų sprendimo ar savo interesų gynimo būdus (rėkia, neduoda žaislo, pasako suaugusiajam ir kt.). Bando laikytis suaugusiojo prašymų ir susitarimų	Kiekvienam vaikui taikomas priimtinas dienos ritmas, priimtini nusiramavimo būdai. Siūloma vaikams žaislų ar priemonių, padedančių išreikšti jausmus. Skatinama vaikus vartoti žodžius, pasakant, ko jie nori, o ne fizinę jėgą. Siūlomi įvairūs konfliktų sprendimo būdai. Grupėje įrengta vieta nusiramavimui. Vaikui leidžiama pačiam pasirinkti, nuspręsti, ką darys, kaip pasielgs toje veikloje, kurioje jis jau sugeba priimti sprendimą. Savo veido išraiška ir kalbos intonacijomis padedama vaikui valdyti savo emocijas ir spontaniškus impulsus. Skatinama vaikus reikšti visas emocijas. Žaidžiant su lėlėmis, plečiamas emocijų ir jausmų raiškos būdų žinių ratas. Vaikas pagiriamas, kai jis atsižvelgia į suaugusiojo prašymą ir nepažeidžia susitarimų, pakomentuojant, kodėl buvo svarbu atsižvelgti į prašymą, kodėl svarbi viena ar kita elgesio taisyklė. Skatinamas vaikų savarankiškumas, pasiteiraujant, ar jiems nereikalinga pagalba
4	Nusiramina, kalbėdamas apie tai, kas jį įskaudino, ir girdėdamas suaugusiojo komentarus. Pradedama valdyti savo emocijų raiškos intensyvumą priklausomai nuo situacijos (pvz., ramioje aplinkoje džiaugsmą reiškia santūriau). Paklaustas ramioje situacijoje pasako galimas savo ar kito asmens netinkamo elgesio pasekmes. Nuolat primenant ir sekdamas suaugusiojo bei kitų vaikų pavyzdžiu laikosi grupėje numatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių. Žaisdamas stengiasi laikytis žaidimo taisyklių	Vaikai skatinami kalbėtis, kai jaučiasi įskaudinti ar kada nežino išeities sudėtingoje situacijoje. Skatinami vaikų vaidmenų žaidimai, kuriuose jie prisiima bendraamžio vaidmenį įvykusioje konfliktinėje situacijoje ir kartu ieško išeities. Siūlomi žaidimai, padedantys mokytis spręsti konfliktines situacijas ir rasti tinkamą išeitį. Taikomi paskatinimo, pagyrimo, loginių pasekmių metodai, padedant mokytis kontroliuoti emocijų raišką. Kalbamasi apie tinkamus emocijų raiškos būdus. Kartu su vaikais nustatomos paprastos kasdienės elgesio grupėje taisyklės, kuriose matosi ir vaikų atsakomybė. Vaikai paskatinami, pagiriami už taisyklių ir tvarkos laikymąsi, pagalbą auklėtojai ar kitiems vaikams
5	Nusiramina, atsipalaiduoja, klausydamasis ramios muzikos, pabuvęs vienas, kalbėdamasis su kitais. Vis dažniau jausmus išreiškia mimika ir žodžiais, o ne veiksmais. Ramioje situacijoje sugalvoja kelis konflikto sprendimo būdus, numato jų taikymo pasekmes. Retkarčiais primenant laikosi grupėje numatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių. Pats primena kitiems tinkamo	Grupėje įrengiama ramybės erdvė. Vaikai supažindinami su būdais emocijoms išlieti ir suteikiama galimybė jais pasinaudoti. Skatinamos vaiko pastangos pačiam spręsti problemas ir nesutarimus, ieškoti taikių išeičių, keliant problemų sprendimą skatinančius klausimus: „Kaip galima išspręsti šią problemą?; Kas atsitiks, jeigu padarysime taip?“, skatinant pačiam spręsti problemas, neskubant patarinėti, nurodinėti. Pasakojamos istorijos arba žaidžiami žaidimai, kurių veikėjai pozityviai sprendžia konfliktus.

	elgesio taisykles ir bando jų laikytis be suaugusiųjų priežiūros	Pastebimos vaiko pastangos laikytis tvarkos ir susitarimų, jų pagiriant, padėsinant
6	Taiko įvairesnius nusiramino, atsipalaidavimo būdus. Bando susilaikyti nuo netinkamo elgesio, jį provokuojančiose situacijose, ieško taikių išeičių, kad neskaudintų kitų. Stengiasi suvaldyti savo pyktį, įniršį. Supranta susitarimų, taisyklių prasmę bei naudingumą ir dažniausiai savarankiškai jų laikosi. Lengvai priima dienos ritmo pasikeitimus	Vaikai skatinami išreikšti savo jausmus bei nusiraminti, jų išklausančiam, su juo žaidžiant. Skaitomos terapinės pasakos, kalbamasi apie tinkamas išėjis konfliktinėse situacijose. Padedama įvardyti sudėtingus jausmus: nusivylimą, nerimą, pavydą. Leidžiama vaikams žaisti kovos žaidimus, nustatant ribas, kurias peržengus žaidimai gali tapti pavojingi, aiškintis su vaikais skirtumus tarp kovinių žaidimų ir peštynių tikrovėje
34.5. Ugdymosi pasiekimo sritis: savivoka ir savigarba		
Žingsnis	Pasiekimas	Ugdymo gairės / Numatomos veiklos
1	Reaguoja į pasakytą savo vardą. Pradeda jausti savo kūno buvimą – apžiūrinėja, tyrinėja savo rankas, kojas, stebi jų judėjimą. Apžiūrinėja, liečia kitą vaiką, tyrinėja jo kūną. Jaučiasi svarbus kitiems – šypsosi, krykštauja, kai aplinkiniai maloniai bendrauja su juo	Laikomasi pastovaus dienos ritmo ir ritualų. Dažnai kreipiamasi į vaiką vardu, įvardijant jo jausmus ir veiksmus. Žaidžiami lietuvių liaudies žaidinimai, žaidimai su vaiko kūno dalimis, jas įvardijant. Vaikas pasitinkamas ir išlydimas šiltai, su šypsena, pagiriant
2	Turi savo kūno išorės vaizdinius – atpažįsta save neseniai darytose nuotraukose, savo atvaizdą veidrodyje, pavadina kelias kūno dalis. Supranta, ką ir kaip gali padaryti pats, išreiškia savo norus, pyksta, kai suaugusysis neleidžia to daryti. Džiaugiasi didėjančiomis savo galimybėmis judėti, atlikti veiksmus, kalbėti, tikisi juo besirūpinančio suaugusiojo pritrimo, palaikymo, pagyrimo. Supranta, ką ir kaip gali padaryti pats, išreiškia savo norus, pyksta, kai suaugusysis prašo to nedaryti	Vartojami kūno dalių pavadinimai. Žaidžiami žaidimai, judinant rankes, kojas, liečiant nugarytę, pilvuką. Siūlomi žaislai su veidrodėliais, žaidimų su drabužių detalėmis (kepurėmis, kaspinais) stebint save nedūžtančiame veidrodyje. Vaiko protestas priimamas kaip jo poreikių ir norų išraiška, o ne kaprizai. Sudaromos pasirinkimo situacijos, naudojami tik būtini draudimai, susiję su vaiko saugumu. Vaikui skiriama kuo daugiau individualaus dėmesio – domintis, ką jis veikia, pritrimant žvilgsniu, šypsena, pagiriant, pasidžiaugiant pasiekimais
3	Kalba pirmuoju asmeniu: „aš noriu“, „mano“. Savo „aš“ sieja su savo veikla ir daiktų turėjimu – pasako, ką daro, ką turi. Pasako, kas jis yra – berniukas ar mergaitė, atskiria berniukus nuo mergaičių, pavadina 5–6 kūno dalis. Didžiuojasi tuo, ką turi ir ką gali daryti, tikisi, kad juo besirūpinantys suaugusieji ir kiti vaikai jų mėgsta ir priima	Įvardinami veiksmas, kuriuos daro vaikas, daro auklėtoja („dara au, darai tu“), daiktai, kurie priklauso vaikui, paminint jo vardą. Pasiūlomi žaidimai: „mano – tavo“, „Mano kūnas“, „Mano žaidimai“ ir kt. Bendraujant su vaikais tinkamose situacijose paminimas vaiko vardas ir lytis. Pasidžiaugiama, paplojama, jei vaikas padeklamuoja, padainuoja. Pakomentuojami ir pagiriami vaiko pasiekimai atėjusiems jo pasiimti tėvams, kad vaikas tai girdėtų. Sudaroma galimybė pačiam vaikui eksponuoti norimus darbelius

4	Supranta, kad turi nuo kitų atskirą savo norų, ketinimų, jausmų pasaulį. Pasako, kaip jaučiasi, ko nori jis pats ir kaip jaučiasi, ko nori kitas asmuo. Supranta, kad suaugęs žmogus negalėjo matyti to, ką jis matė, ką darė arba kas atsitiko, jeigu nebuvo kartu (tėvams pasakoja, ką veikė darželyje ir kt.). Mano, kad yra geras, todėl kiti jį mėgsta, palankiai vertina	Siūlomos veiklos tyrinėjimams: „Kas aš esu?“, „Mano kūnas“, „Žmonių panašumai ir skirtumai“, „Mano ir kitų pomėgiai“, „Mano ir kitų jausmai“. Vaikai skatinami kalbėti apie tai, ko auklėtojas nematė, nuoširdžiai domintis ir klausinėjant apie jų išpūdžius, jausmus bei pasakojant apie save tai, ko jie nematė. Stebima vaikų savijauta ir atkreipiamas dėmesys į jos pakitimus, ieškoma to priežasčių. Dažnai pabrėžiamas kiekvieno vaiko svarbumas ir ypatingumas grupėje
5	Supranta, kad jis buvo, yra ir visada bus tas pats asmuo: atpažįsta save kūdikystės nuotraukose, apibūdina savo išvaizdą, teisingai pasako, kad suaugęs bus vyras (moteris), tėvelis (mamytė). Jaučiasi esąs šeimos, vaikų grupės narys, kalba apie šeimą, draugus. Savęs vertinimas nepastovus, priklauso nuo tuo metu išsakyto suaugusiojo vertinimo, siekia kitų dėmesio, palankių vertinimų	Kalbama su vaiku apie jo praeitį, dabartį, ateitį. Siūlomos veiklos tyrinėjimams: „Mano kūnas, pomėgiai, norai, gebėjimai praeityje, dabar, ateityje“. Žaidžiami žaidimai, kuriuose vaikas vaizduoja tai save, tai ką nors kitą, save praeityje arba ateityje. Dažnai kalbama su vaikais apie jų šeimas, tėvelių darbus, šventes, organizuojamos bendros veiklos, šventės su tėveliais. Kalbama su vaikais apie tai, kas yra gerai, o kas blogai. Vaikas pagiriamas ar skatinamas, tai siejant su jo asmeniu, išsakomos pastabos konkrečiam jo poelgiui ar veiksmui, nesiejant su jo asmenybe. Skatinami žaidimai įvairiose grupelėse
6	Vis geriau suvokia savo norus, jausmus, savybes, gebėjimus, šeimą, bendruomenę, Tėvynę. Ima suvokti save, kaip galintį daryti įtaką kitam (pralinksminėti, padėti ir kt.) ir atsakingai pasirinkti (ką veikti, kaip elgtis, aktyviai dalyvauti priimanč su jo gyvenimu ir veikla susijusius sprendimus ar kt.). Juokiasi iš savo klaidų ar mažų nelaimių, jeigu jos nesukėlė rimtų pasekmių. Save apibūdina, nusakdamas fizinės ir elgesio savybes, priklausymą šeimai, grupei, gali pasakyti savo tautybę. Save ir savo gebėjimus vertina teigiamai. Stebi ir atpažįsta kitų palankumo ir nepalankumo jam ženklus (pasakytus žodžius, kvietimą žaisti kartu ir kt.)	Vaikai skatinami samprotauti apie save, savo pomėgius, veiklą: „Kas? Kada? Ką? Kur? Kaip? Su kuo?“ („Kur buvai? Su kuo buvai? Ką mėgsti veikti?“). Siūloma idėjų savęs, šeimos, kitų žmonių, jų grupių, Tėvynės tyrinėjimams. Leidžiama vaikui vis daugiau rinktis pačiam, nepažeidžiant savo ir kitų saugumo bei nustatytų elgesio taisyklių. Skatinama pastebėti juokingą pusę savo klaidose ir pozityviai reaguoti į savo klaidas, sąmoningai suklystant, pademonstruojant, kaip galima juoktis iš savo apsirikimų. Skatinami pokalbiai, diskusijos apie fizinės savybes, pomėgius ir elgesio savybes, šeimą, grupę, Tėvynę

34.6. Ugdymosi pasiekimo sritis: santykiai su suaugusiais		
Žingsnis	Pasiekimas	Ugdymo gairės / Numatomos veiklos
1	Verkia atsiskirdamas nuo tėvų, tačiau padedamas pedagogo pamažu nurimsta ir įsitraukia į veiklą. Atpažįsta juo besirūpinantį suaugusįjį, džiaugiasi jį pamatęs, atsako jam kalbinamas, žaidinamas, siekia būti greta	Padedama vaikui pajusti prierašumą prie juo besirūpinančio auklėtojo, palaikant akių kontaktą su vaiku, jam nusišypsant, jį paglostant, panešiojant, pažaidžiant, užtikrinant vienodą dienos ritmą grupėje ir namuose. Rodomas asmeninis dėmesys vaikui. Bendraujant prisitaikoma prie vaiko bendravimo ritmo. Stebima ir reaguojama į vaiko rodomus ženklus apie norą būti paimtam ant rankų (tiesia rankas), pažaisti (duoda žaisliuką, veda prie žaislų) ir kt.
2	Sunkiai atsiskiria nuo mamos, tėčio ar globėjo. Akivaizdžiai parodo prierašumą prie juo besirūpinančio suaugusiojo. Mėgsta žaisti kartu su juo, stebi ir mėgdžioja jo žodžius, veiksmus. Prieš ką nors darydamas pažiūri į suaugusiojo veidą, laukdamas pritarimo ar nepritarimo ženklų, atpažįsta suaugusiojo emocijas, jausmus. Dažniausiai vykdo jam suprantamus suaugusiojo prašymus, kreipiasi į jį pagalbos. Bijo nepažįstamų žmonių, nežinomos aplinkos, neįprastų žaislų	Sukuriami ir laikomasi atsisveikinimo su tėvais ritualų: apsikabinti, palinkėti smagių žaidimų, pasakyti, kada ateis pasiimti, susitarti, kad dar galės pamojuoti per langą, pasilikti žaislą iš namų. Sudominama įvairia veikla, kuri nukreipia dėmesį, įtraukia į veiklas. Pastebima, kada vaikui reikia auklėtojo dėmesio, jis padrašinamas, paskatinamas. Vaikui supykus, užsispyrus, reaguojama pozityviai – išsiaiškinamos pykčio priežastys, padedama vaikui taikyti vis daugiau būdų išreikšti savo poreikiams ir nuotaikai. Žaidžiama su vaiku taip, kad šis taptų lyderiu, trūkstamos informacijos teikėju, elgesio modeliu, pagalbininku. Kūno kalba reaguojama į tinkamus ar netinkamus vaiko veiksmus, poelgius. Pristatomi nauji žaislai, supažindinat, kaip jie atrodo, juda, kokius garsus skleidžia, žaidžiama kartu, o tik po to skatinamas savarankiškas žaidimas
3	Lengviau nei antraisiais metais atsiskiria nuo tėvų. Drąsiai veikia, rizikuoja, išbando ką nors naują, kai šalia yra juo besirūpinantis suaugusysis. Mėgdžioja, tačiau žaidime savaip pertvarko suaugusiųjų veiksmus, žodžius, intonacijas. Nori veikti savarankiškai ir tikisi suaugusiojo palaikymo, pagyrimo. Ne visada priima suaugusiojo pagalbą, kartais užsispiria. Ramiai stebi nepažįstamus žmones, kai auklėtojas yra šalia jo arba matomas netoliese	Bendradarbiaujama su vaiko tėvais, sužinant naujus jo pasiekimus, įpročius, interesus bei informuojant tėvus apie įstaigoje praleistą dieną. Skatinama vaiko iniciatyva, tačiau visuomet atskubama į pagalbą, kai vaikui reikia suaugusiojo. Skatinami vaidybiniai žaidimai. Esant agresyviems arba nepriimtiniams veiksams, vaiko dėmesys tikslingai nukreipiamas į kitą įdomią veiklą. Į grupę kartais pakviečiami svečiai, kad vaikai pratintųsi bendrauti su nepažįstamais žmonėmis
4	Lengvai atsiskiria nuo tėvų ar globėjų. Grupėje jaučiasi saugus, rodo pasitikėjimą grupės auklėtojais, supranta jų jausmus, bendradarbiauja su jais: guodžiasi, kalbasi, klausia, tariasi. Paklaustas suaugusiajam pasako savo nuomonę. Dažniausiai stengiasi laikytis suaugusiųjų	Siūlomos veiklos, skatinančios kalbėti apie šeimą. Organizuojamos šeimos dienos grupėje. Tėveliai kviečiami dalyvauti grupės veikloje, šventėse. Dėl vaikų ugdymo, išvykų, švenčių ir kt. tariamasi su vaikais bei jų tėvais. Į grupę kartais pakviečiami svečiai, kad vaikai pratintųsi bendrauti su nepažįstamais žmonėmis, veiktų drauge

	nustatytos tvarkos, priima jų pagalbą, pasiūlymus bei vykdo individualiai pasakytus prašymus. Mėgsta ką nors daryti kartu su suaugusiuoju. Kalbasi, ką nors veikia su nepažįstamais žmonėmis, kai auklėtojas yra šalia jo arba matomas netoliese	
5	Rodo, prašo, siūlo, aiškina, nurodinėja, įtraukdamas suaugusįjį į savo žaidimus, bendrą veiklą, pokalbius apie savijautą ir elgesį. Priima su veikla susijusius suaugusiojo pasiūlymus. Tikrina suaugusiojo išsakytas leistino elgesio ribas – atsiklausia, derasi, pasako, kaip pasielgė kitas, ir laukia komentaro. Dažniausiai laikosi sutartų taisyklių, suaugusiojo prašymų, pasiūlymų, tačiau stipriai supykęs, išsigandęs, susijaudinęs gali priešintis suaugusiajam. Drąsiai bendrauja su mažiau pažįstamais ar nepažįstamais žmonėmis grupėje, salėje ar įstaigos kieme	Vaikams prašant įsitraukiama į jų žaidimus, atliekant antraeilius vaidmenis, palaikant jų sumanymus, užduodant klausimų, padedančių plėtoti žaidimą. Su vaikais kalbama apie tai, kuo naudingos elgesio taisyklės, kodėl būtina jų laikytis, kas nutinka, kai jos pažeidžiamos. Sudaromos grupės taisyklės. Skatinama vaikus bendrauti su grupės svečiais, papasakojant apie juos daugiau, kad vaikai turėtų apie ką kalbėtis, kartu su vaikais sugalvojant jiems klausimų. Vykstama į išvykas, kuriose bendraujama su įvairiais žmonėmis
6	Nusiteikęs geranoriškai, pagarbiai, mandagiai bendrauti su suaugusiais. Tariausi, diskutuoja su jais dėl dienotvarkės ir elgesio taisyklių, teikia pasiūlymus, stengiasi laikytis susitarimų, nors kartais su suaugusiuoju bendrauja priešiška. Kasdienėse situacijose bando tinkamu būdu išsakyti priešingą nei suaugusiojo nuomonę. Paprašytas paaiškina, kodėl negalima bendrauti su nepažįstamais žmonėmis, kai šalia nėra juo besirūpinančio suaugusiojo. Žino, į ką galima kreiptis pagalbos pasimetus, nutikus nelaimei	Padedama vaikams keisti netinkamus bendravimo su suaugusiais būdus, siekiant geranoriškai bendrauti. Kartu su vaikais sudaroma dienotvarkė, tariamasi dėl jos pakeitimų. Kartu kuriamos elgesio grupėje taisyklės. Sudaromos galimybės vaikams išsakyti savo nuomonę visais aktualiais gyvenimo grupėje klausimais. Padedama vaikams išmokyti būdų, kaip pasakyti savo nuomonę, neįžeidžiant kitų (tėvų, senelių, draugų). Aiškinamos bendravimo su nepažįstamais žmonėmis taisyklės ir galimi pavojai. Išklausomi vaikų pasakojimai, atsitikimai su suaugusiais ir svarstoma, kaip kitą kartą panašiose situacijose jie galėtų elgtis
34.7. Ugdymosi pasiekimo sritis: santykiai su bendraamžiais		
Žingsnis	Pasiekimas	Ugdymo gairės / Numatomos veiklos
1	Patinka žiūrėti į kitus kūdikius, būti šalia kitų vaikų, juos liesti, mėgdžioti jų veido išraišką, veiksmus	Vaikai sodinami vienas šalia kito, duodama tokių pačių žaislų, skatinamas bendravimas, tačiau stebima, kad jie neužgautų vienas kito
2	Mėgsta žaisti greta kitų vaikų, stebėti jų veiklą. Jiems šypsosi, mėgdžioja jų judesius, veiksmus, ką nors pasako.	Vaikai skatinami žaisti greta. Komentuojami vieno ir kito vaiko norai, emocijos, veiksmai. Pagal galimybes parūpinama pageidaujamų žaislų. Skatinama būti

	Gali duoti žaislą kitam, jį imti iš kito, tačiau supykęs gali atimti žaislą iš kito, jam suduoti	geranoriškiems vienas kitam. Padedama vaikams pažinti grupės naują. Skatinama pažaisiti kartu, kol auklėtojas yra šalia ir vaikai jaučiasi saugūs. Vaikai stebimi, stabdomi netinkami veiksmai ir paaiškinama, kodėl negalima taip elgtis
3	Ieško bendraamžių draugijos. Žaidžia greta, trumpai pažaidžia su kitu vaiku, trumpam išitraukia į kito vaiko žaidimą. Bendrauja mimika, judesiais, veiksmais, dažniau kalbasi su kitu vaiku, pakaitomis atlieka veiksmus su tuo pačiu žaislu. Audringai reiškia teises į savo daiktus, žaislus, nori kito vaiko jam patinkančio žaislo. Gali simpatizuoti kuriam nors vaikui	Organizuojami žaidimai, kuriuose vaikams ką nors reikėtų daryti paeiliui arba keliems vienu metu. Komentuojami draugiški vaikų veiksmai ir jausmai, pritariama ketinimui žaisti kartu, padedami išitraukti į bendro žaidimo epizodus. Užtikrinamas vaiko saugumas. Vaikas skatinamas išreikšti nepasitenkinimą, kai kiti vaikai daro ką nors ne taip. Atsiliepiama į vaikų pagalbos prašymus. Padedama vaikui įgyvendinti ketinimus, atsižvelgiant į kitų vaikų norus. Skatinama vaikus žaisti kartu, greta, sukuriant tam palankias vietas ir aplinkybes
4	Kartu su bendraamžiais žaidžia bendrus žaidimus (kviečia žaisti, priima, prašosi priimamas į žaidimą). Žaisdamas mėgdžioja kitus vaikus, supranta jų norus, stengiasi suprasti kita kalba nei jis kalbančio vaiko sumanymus. Tariaisi dėl vaidmenų, siužeto, žaislų. Padedamas suaugusiojo, palaukia savo eilės, dalijasi žaislais, priima kompromisinį pasiūlymą. Gali turėti vieną ar kelis nenuolatinius žaidimų partnerius. Su jais lengvai susipyksta ir susitaiko	Skiriama pakankamai laiko ir vietos vaikų bendriems žaidimams. Naudojamas smėlio laikrodis, susitarimai ir kiti būdai, padedantys vaikams sulaukti savo eilės, skatinama paprašyti žaislo, tartis dėl žaislo, žaisti juo kartu. Komentuojami priimtini ir nepriimtini vaiko veiksmai, primenant elgesio taisykles. Atkreipiamas dėmesys ir pagiriamas vaiko noras pasidalinti, ypač tose situacijose, kai tenka trumpam atidėti savo norų patenkinimą. Įvairiose situacijose atkreipiamas vaiko dėmesys į jo veiksmų pasekmes kitam. Vengiama lyginti vaikus, vartojant žodžius „geresnis“, „blogesnis“. Skatinamos ir palaikomos vaikų draugystės
5	Sėkmingai išitraukia į vaikų grupę ir nuolat kartu žaidžia. Geranoriškai veikia kartu su kitais, siūlydamas sumanymą ar priimdamas kitų sumanymą, fantazuodamas. Tikslingai atsineša žaislą iš namų bendram žaidimui su draugu. Paprašius kitam vaikui, duoda pažaisiti savo žaislu arba žaidžia juo paeiliui. Noriai žaidžia su vaikais iš kitos kultūrinės ar socialinės aplinkos, natūraliai priima vaikų skirtumus. Gali padėti kitam vaikui. Pats randa nesutarimo, konflikto sprendimo būdą arba prašo suaugusiojo pagalbos. Gali turėti draugą arba kelis kurį laiką nesikeičiančius žaidimų partnerius	Jei grupėje yra vaikų, kurių kiti nepriima į žaidimus, stengiamasi išsiaiškinti to priežastis ir padėti atstumtiesiems išitraukti į žaidimus. Siūlomos įvairios veiklos, turtinančios vaiko patirtį apie bendruomenę, žmones, jų veiklą, panašumus ir skirtumus. Atkreipiamas dėmesys, pagiriamas draugiškas vaikų elgesys. Tarpininkaujama vaikams ieškant išeičių konfliktinėje situacijoje. Siūlomos veiklos, kurioje keliems vaikams reikia siekti vieno tikslo, skatinamas bendradarbiavimas
6	Rodo iniciatyvą bendrauti ir bendradarbiauti su kitais vaikais, palaikyti su jais gerus santykius, domisi	Sudaromos galimybės vaikams gauti naujų įspūdžių, galinčių praturtinti jų žaidimus. Atkreipiamas vaikų dėmesys į tinkamus jų poelgius bei santykius su kitais, pabrėžiant,

	skirtumais tarp vaikų ir juos toleruoja. Taikiai diskutuoja, tariausi, derasi su kitais vaikais dėl žaidimų sumanymų ir veiklos. Dalijasi žaislais ir kovoja už kitų teisę žaisti paeiliui. Siekdamas rasti kompromisą, įsitraukia į derybų procesą. Supranta, kad grupė vaikų, norėdama veikti sutartinai, turi susitarti dėl visiems priimtino elgesio. Supranta, koks elgesys yra geras ar blogas ir kodėl. Suvokia savo veiksmų pasekmes sau ir kitiems. Turi draugą arba kelis nuolatinius žaidimų partnerius. Palaiko ilgalaikę draugystę mažiausiai su vienu vaiku	kad tai padeda visiems pasijusti laimingesniems. Skatinama vaikus aiškintis, kas yra gerai, o kas blogai. Kartu su vaikais kuriamos taisyklės, susitarimai, pasižadant jų laikytis. Siūlomos veiklos, kuriose skatinamas vaikų bendradarbiavimas. Kalbamasi, žiūrimi filmukai, skaitomos istorijos apie draugus ir draugystę
34.8. Ugdymosi pasiekimo sritis: sakytinė kalba		
Žingsnis	Pasiekimas	Ugdymo gairės / Numatomos veiklos
1	<i>Klausymas</i> Įdėmiai klausosi suaugusiojo. Skiria griežtą ir malonų kalbinančio suaugusiojo toną. Supranta elementarius kalbinančiojo klausimus ir prašymus. Atpažįsta artimiausios aplinkos garsus. Džiaugiasi įvairiais garsais ir ritmais. Supranta savo ir artimųjų vardus, artimiausios aplinkos daiktų ir reiškinių pavadinimus. Supranta veiksmų pavadinimus, geba veiksmams atsakyti į klausimus. <i>Kalbėjimas</i> Komunikavimui vartoja įvairius garsus ir judesius: daug čiauska, kartoja, mėgdžioja jam tariamus garsus ir skiemenis. Vartoja kelis trumpus žodelius objektams, veiksmams įvardyti, norams išsakyti, palydėti juos judesiu	Daug kalbamasi su vaikais apie tai, ką tuo metu darome ir matome. Tyrinėjama grupės aplinka, vaikui nuolat įvardijant žaislus, daiktus ir pan. Žaidžiami žaidimai – eilėraštkai, slėpynės. Vaikas skatinamas tarti jo čiauškejimo garsus, garsų junginius, jo netariamus garsus ir garsų junginius, mėgdžioti trumpus žodelius. Su vaiku kalbamasi taisyklingai tariant garsus ir žodžius. Kad susidarytų ryšys tarp daikto ir žodžio, veiksmo, judesio ir žodžio, intonacija pabrėžto žodžio ir daikto ar veiksmo, daug kartų demonstruojamas tas pats daiktas ar veiksmas
2	<i>Klausymas</i> Klausosi ir kalba, mimika, gestais reaguoja į suaugusiųjų ir vaikų kalbėjimą. Supranta vaikų ir suaugusiųjų kalbą apie artimiausios aplinkos objektus, reiškinius, santykius, nesudėtingus trumpus tekstus: žaidinimus, eilėraštkus, pasakas, pasakojimus, su dienvrtarke	Nuolat kalbamasi apie artimiausios aplinkos daiktus, reiškinius, santykius, tą patį dalyką nusakant kuo įvairesniais žodžiais. Taisyklingai vadinami su juo bendraujantys suaugusieji, įvardinamos kūno dalys, aplinkoje esantys daiktai ir žaislai. Skatinamas vaiko klausinėjimas. Kalbant su vaiku siekiama sudaryti ryšį tarp daikto ir žodžio, veiksmo, judesio ir žodžio, sutapatinti žodžio tarimą su daikto ar veiksmo rodymu. Nuolat raiškiai deklamuojami, pasakojami trumpi tekstukai. Palaikomas vaiko noras

	susijusius paaiškinimus, prašymus, paprastus klausimus. Supranta ir greitai mokosi paprastų naujų žodžių. Išklauso ir supranta du vienas po kito išsakomus prašymus, kvietimus. <i>Kalbėjimas</i> Noriai dalyvauja pokalbiuose. Mėgdžiojimu, žodelių pakartojimais, veiksmais, mimika dalyvauja paprastuose žodiniuose žaidimuose. Dviejų trijų žodžių sakiniiais kalba apie tai, ką mato ir girdi, kas atsitiko, ko nori. Suaugusiojo padedamas kartoja girdėtus trumpus kūrinėlius	tarti, kartoti žodžius, jam padedant. Stebima, kuo vaikas domisi, į ką žiūri, ką rodo, ko klausia, ką bando pasakyti, išreikšti. Skatinama vaiką kartoti dainelių, eilėraščių, žaidimų, pasakėlių tekstų garsus, žodžius, frazes, juos papildant kūno kalba. Žaidžiami žaidimai, kurių metu vaikui reikėtų šokinėti, pliaukšėti delnais, šokti
3	<i>Klausymas</i> Klausosi skaitomų ir pasakojamų kūrinėlių, naujų žodžių. Išklauso, supranta ir reaguoja į kelis vienas paskui kitą sekančius prašymus, siūlymus, patarimus. <i>Kalbėjimas</i> 3–4 žodžių sakiniiais kalba ir klausinėja apie save, savo norus, poreikius, išgyvenimus. Pradedama mėgdžioti suaugusiųjų kalbėseną. Sako „ačiū“, „prašau“. Kalba ir klausinėja apie tai, ką matė ir girdėjo, apie aplinkos objektus, jų savybes, įvykius, net jei jų dabar ir nemato. Domisi laidomis, animaciniais filmais vaikams, kalba apie juos. Vienu ar keliais žodžiais atsako į elementarius klausimus. Kalba kelių žodžių sakiniiais, žodžius derina pagal giminę, skaičių, linksnį. Kartu su suaugusiuoju deklamuoja eilėraščių, užbaigia žinomas pasakas, eilėraščius	Skaitoma ir pasakojama vaikams apie kitus vaikus, artimiausios aplinkos gyvūnėlius, vaikams skirtų televizijos laidų veikėjus, siejant tai su jo gyvenimiška patirtimi. Skaitoma atsižvelgiant į kūrinį – garsiai arba tyliai, greitai arba lėtai, perteikiant teksto emocijas. Kalbėjimas su vaiku nuolat įvairinamas naujais žodžiais, nusakančiais artimiausią aplinką. Mokomas suprasti suaugusiojo prašymus. Vaikas skatinamas nuolat pasakoti apie save, savo norus, rūpesčius, šeimos narius. Kalbinėmis užduotimis keliant klausimus: „Koks?“ „Kodėl?“ „Kur?“ „Kaip?“, vaikas skatinamas nusakyti aplinkos reiškinių savybes, ieškoti įvykių priežasčių ir pasekmių, pasakoti apie tai, kas vyksta ar vyko aplink vaiką. Skatinamas mandagumo žodelių vartojimas. Deklamuojami eilėraščiai, skatinama užbaigti žinomų pasakų, eilėraščių frazes. Kartu su vaiku žiūrimi vaikiški filmukai, skatinant aptarti tai, ką matė ir girdėjo žodžiais ir gestais
4	<i>Klausymas</i> Klausosi aplinkinių pokalbių, sekamų, pasakojamų, skaitomų, deklamuojamų kūrinių literatūrine kalba, tarmiškai. Pradedama išklausyti, suprasti ir reaguoti į tai, ką jam sako, aiškina suaugusysis ar vaikas. Stengiasi suprasti kita kalba kalbančių vaikų norus, pasiūlymus.	Skaitomi tekstai ne tik literatūrine kalba, bet ir tarmiškai. Atkreipiamas vaiko dėmesys į kita kalba kalbančius aplinkinius. Skatinamas vaikų kalbinis bendravimas įvairiose situacijose. Bendraujant su suaugusiais, skatinama vartoti elementarius mandagumo žodžius. Vaikas skatinamas kalbėti apie dabartinę ir buvusią veiklą, esamus ir buvusius išgyvenimus, vartojant girdėtus ir naujus žodžius. Su vaiku stengiamasi kalbėti taisyklingų konstrukcijų sakiniiais, taisyklingai tariant gimtosios kalbos garsus,

	<i>Kalbėjimas</i> Kalba pats sau, kalba kitam, klausinėja, užkalbina, prašo, pašaukia, kartais laikydamasis elementarių kalbinio etiketo normų. Kalba, pasakoja apie tai, ką jaučia ir jautė, veikia ir veikė. Žaidžia garsais ir žodžiais, kuria naujus žodžius. Kalbėdamas vartoja paprastos konstrukcijos gramatiškai taisyklingus sakinius, taisyklingai taria daugumą gimtosios kalbos žodžių garsų. Padedant atpažįsta žodyje kelis atskirus garsus. Deklamuoja trumpus eilėraščius, atkartoja trumpas pasakas ar apsakymus, pridėdamas savo žodžių, pasakojimą palydėdamas gestais ir mimika	skatinant įvairiuose žodžiuose juos atpažinti. Dažnai kalbama emocinga, ekspresyvia ir vaizdinga kalba. Džiaugiamasi kiekvienu vaiko žodinės kūrybos bandymu, neprieštaraujant, nekritikuojant
5	<i>Klausymas</i> Klausosi įvairaus turinio tekstų (grožinių, publicistinių, enciklopedinių, informacinių) apie aplinką, įvairius įvykius, reiškinius, klausosi gyvai, įrašų. Supranta sudėtingesnio turinio tekstus. Supranta, kad į jį kreipiamasi ar kalbama ne gimtąja kalba. <i>Kalbėjimas</i> Natūraliai kitiems kalba apie tai, ką žino, veikia, ko nori, tikisi, nesupratus paaiškina, pakartoja. Kalba, pasakoja apie tai, kas buvo nutikę, įvykę, tai siedamas su žmonėmis, tautos gyvenimu, gamtos reiškiniais. Kalbėdamas žiūri į akis. Vartoja įvairią techniką, transporto priemones bei prietaisus įvardijančius žodžius. Pasakoja, kalbasi apie matytus animacinius filmus, televizijos laidas, žaistus kompiuterinius žaidimus. Bando susikalbėti su kitakalbiu vaiku, pakartodamas jo kalbos vieną kitą žodį. Laisvai kalba sudėtiniais sakiniais, žodžius į sakinius jungia laikydamasis kalbos taisyklių. Vartoja daugumą kalbos dalių (daiktavardžius, veiksmažodžius, būdvardžius, prielinksnius ir kt.). Išgirsta pirmą ir paskutinį garsą jo paties, tėvų, draugų	Sudaromos galimybės vaikui susipažinti su įvairių žanrų tekstais, pajauti tekstų stilistinę įvairovę. Skaitomi įvairių žanrų tekstai (pvz., skelbimai, reklaminės skrajutės, įvairių enciklopedijų tekstai, autorinės pasakos ir pan.). Palaikomas vaiko kalbėjimas, parodant susidomėjimą tuo, ką jis kalba, užduodant vaikui atvirus klausimus, atidžiai klausantis. Skatinama kalbėti apie savo norus, išgyventus įspūdžius, vidinį pasaulį, apie nutikimą, patirtį prisimenant kuo daugiau įvykio aplinkybių, detalių, pateikiant vaikui įvairių klausimų, padedančių įvairinti kalbėjimą. Kalbant su vaiku vartojamos įvairios kalbos dalys (dalyviai, veiksmažodžių laikų įvairovė, įvairūs būdvardžių laipsniai, ištiktukai, jaustukai ir pan.). Skatinama išgirsti pirmą ir paskutinį garsą jo paties, tėvų, draugų varduose, trumpuose žodžiuose, su atpažintu garsu sugalvoti naujų žodžių. Žaidžiama žodžiais juos trumpinant, įvairiai jungiant. Žaidžiami klausimų-atsakymų rimavimo reikalaujantys žaidimai (pvz., „Kas ten triuška? Tindiriuška.“). Skaitant kūrinėlius, nutylimos frazės ar žodžiai, skatinant vaiką juos pasakyti. Inicijuojamas eilėraščių, istorijų, pasakų kūrimas

	vardažodžiuose, trumpuose žodžiuose. Seka girdėtas ir savo sukurtas pasakas, kuria įvairias istorijas, eilėraštkus, inscenizuoja. Deklamuoja skaitomų pasakų eiliuotus intarpus	
6	<i>Klausymas</i> Klausosi draugų ir savo kalbos įrašų, įvairių stilių tekstų, mįslių, erzinimų, pajuokavimų bendrine kalba ir tarme. Supranta knygelės, pasakojimo, pokalbio turinį, įvykių eigą, pajuokavimus, dviprasmybes, frazeologizmus, perkeltinę žodžių prasmę. Supranta artimiausioje aplinkoje vartojamus kitos kalbos žodžius. <i>Kalbėjimas</i> Kalba natūraliai, atsižvelgdamas į bendravimo situaciją, išsakydamas savo patirtį, norus, svajones, svarstymus, kalba apie problemų sprendimą, vartoja mandagumo bei vaizdingus žodžius (sinonimus, antonimus ir kt.), technologinius terminus (mikrofonas, pelė, klaviatūra ir kt.). Bando susikalbėti su kitakalbiu vaiku, suaugusiuoju. Garsiai svarsto savo planuojamos veiklos eigą, praneša apie tai draugui, grupei draugų, visai grupei. Klausinėja apie tai, kas išgirsta, matyta, sugalvota, pajausta. Pasakoja, kalba apie aplinką, gamtos reiškinius, techniką, įvardydamas įvairias detales, savybes, būsenas, vartodamas naujai išgirstus sudėtingesnės sandaros žodžius. Kalba taisyklingais sudėtingais sakiniais, vartoja pagrindines kalbos dalis. Išgirsta žodžius, kurie panašiai skamba, bet turi skirtingą reikšmę. Išgirsta pirmą, paskutinį ir žodžio viduryje esančius garsus. Skiria gimtosios kalbos žodžius nuo išgirstų kitos kalbos žodžių. Komentuoja meno kūrinius, atpasakoja pasakas, padavimus, apsakymus, matytus ir girdėtus per įvairias skaitmenines laikmenas (TV, DVD, CD). Kuria ir pasakoja įvairius tekstus, mįsles, humoristines istorijas,	Ugdymo veikloje klausomasi įvairios stilistikos tekstų. Padedant vaikui suvokti pasakojimo turinį, išskiriama ir aptariama pasakojimo eiga. Žaidžiami žaidimai, susiję su pasakojimo tekstu, jį iliustruojant, inscenizuojant. Sudaroma kuo daugiau ir įvairesnių bendravimo situacijų, kurios inicijuoja turiningus vaikų pokalbius apie jiems įdomius daiktus, poelgius, reiškinius, nutikimus, vartojant jiems mažiau girdimus, sudėtingesnės sandaros žodžius. Skatinama klausinėti apie tai, kas jiems įdomu, negirdėta, diskutuoti apie tai tarpusavyje ir su auklėtoja. Pratinama vaiką reikiamą informaciją perduoti kitiems. Pasakojama vaikams apie jiems nepažįstamą patirtį, skatinant juos kurti pasakojimus apie nekasdienius, fantastinius nuotykius, personažus, vartojant išgalvotus žodžius, kalbą. Žaidžiami įvairūs garsų keitimo žodžiuose žaidimai (pvz., „kur – mur, mė – bė, zė – žė“ ir kt.). Dainuojamos ritminės dainelės, skatinančios ieškoti aplinkoje daiktų, kurių pavadinimai prasideda arba baigiasi nurodytu garsu. Kuriami dialogai, inscenizacijos, vaidinimai. Inicijuojami įvairūs vaikų žodžių žaidimai, pasakojimų būdai: spontaniški, atkuriamieji, fantastiniai

	deklamuoja savo sukurtus kūrinėlius, žaidžia prasmingais ir beprasmingais žodžiais, bando juokauti, kalba „ateivių“ kalbomis, „užsienio“ kalbomis. Keičia balso stiprumą, kalbėjimo tempą, intonacijas	
34.9. Ugdymosi pasiekimo sritis: rašytinė kalba		
Žingsnis	Pasiekimas	Ugdymo gairės / Numatomos veiklos
1	<i>Skaitymas</i> Vartinėja, žiūrinėja paveikslėlių knygeles, žiūrinėja paveikslėlius. Palankiai reaguoja į knygelių skaitymą (vartymą) kartu su suaugusiais. <i>Rašymas</i> Stebi rašančiuosius, domisi įvairiomis rašymo priemonėmis, brauko jomis įvairias linijas	Kuriama aplinka, kurioje vaikas galėtų pačiais įvairiausiais būdais pažinti knygutes: vartinėti, čiupinėti, plėšyti, kramtyti, žaisti. Kartu su vaiku vartomos knygelės, žiūrimi paveikslėliai. Kalbama apie tai, kas matoma paveikslėliuose. Sudaromos situacijos, kuriose mažylis galėtų matyti, kaip rašoma
2	<i>Skaitymas</i> Varto knygeles, žiūrinėja paveikslėlius, piršteliu juos rodo. Pradeda atpažinti jo mėgstamas knygeles, nori, kad jas jam paskaitytų. Kartais knygelę laiko taisyklingai. Reaguoja į skaitomą tekstą. Kreipia dėmesį į aplinkoje esančias raides, žodžius, simbolius. <i>Rašymas</i> Įvairiomis rašymo priemonėmis spontaniškai brauko popieriaus lape	Kartu su vaiku skaitomos knygelės, leidžiama vaikui pačiam laikyti knygutę, versti lapus. Rodomi ir įvardinami knygelių paveikslėliai, skatinama vaikų žodinė ir kūno kalba. Skaitomų kūrinėlių tekstas siejamas su vaiko gyvenimu. Vaiko rašymo poreikių tenkinimui, suteikiama galimybė pasirinkti įvairaus popieriaus ir jo amžiui tinkančių rašiklių.
3	<i>Skaitymas</i> Varto knygeles, dėmesį skirdamas ne tik paveikslėliams, bet ir tekstui, prašydamas paskaityti. Geba sieti paveikslėlius su juose vaizduojamais konkrečiais daiktais, juos pavadina. Pradeda pažinti aplinkoje esančius simbolius. <i>Rašymas</i> Įvairiomis rašymo priemonėmis brėžia vertikalias ir horizontalias linijas	Skaitoma kelis kartus per dieną, parinkus trumpus tekstukus, kuriuose kartojasi tie patys žodžiai. Skaitoma normaliai, vengiant vaikiškų intonacijų, teatrališkumo. Skirtingai perteikiama atskirų personažų kalba. Vaikas skatinamas pavadinti kiekvieną paveikslėlį. Kalbamasi su vaiku apie iliustraciją, kad jis susietų vaizdą su konkrečiu daiktu. Skaitymo metu leidžiama vaikui liesti ar laikyti su tekstu susietus daiktus. Nuolat atkreipiamas vaikų dėmesys į jų artimoje aplinkoje esančius simbolius, jų reikšmę. Pozityviai vertinami ir skatinami vaiko darbeliai
4	<i>Skaitymas</i>	Įvairioje bendravimo aplinkoje drauge vartomi žurnalai, knygos. Vaikas skatinamas domėtis suaugusiojo skaitomu tekstu, suteikiant jam informacijos apie skaitymą.

	Domisi skaitymu, vaizduoja, kad skaito knygą, kuri jam buvo skaityta. „Skaito“ knygelių paveikslėlius, įvardija įvairių objektų ir veikėjų bruožus, veiksmus. Atkreipia dėmesį į raides, simbolius (grafinius vaizdus) aplinkoje, pradeda jais manipuliuoti įvairioje veikloje. <i>Rašymas</i> Domisi ne tik įvairiomis rašymo priemonėmis. Piešiniuose pasirodo realių raidžių elementai ir raidės. Raidėmis ir simboliais pradeda manipuliuoti įvairioje veikloje	Užduodami klausimai apie tai, ką „perskaitė.“ Vaiko „perskaitytą“ tekstą pasiūloma iliustruoti. Žiūrint paveikslėlį skatinama apie jį pasakoti, kas ką daro, ką kalba. Vaiko aplinka turtinama įvairiais rašikliais, sudaroma galimybė pažinti kompiuterį, planšetę. Skatinama bandyti užrašyti savo vardą, pavardę, norus, pasirašinėti po dailės darbais. Aplinkoje ieškoma ir atkreipiamas dėmesys į žodžius, kuriuose yra vaiko vardo, tėčio, mamos raidė
5	<i>Skaitymas</i> Domisi abėcėlės raidėmis. Pastebi žodžius, prasidedančius ta pačia raide. Supranta, kad kai kurios raidės turi savo pavadinimą ir specifinę grafinę raišką. Supranta kai kurių aplinkoje matomų žodžių prasmę. Sugalvoja pavadinimus paveikslėliams, knygėlėms. Įvardija specifinius skaitomo teksto veikėjų bruožus. <i>Rašymas</i> <i>Rašymas</i> Domisi ir supranta skirtingų spaudinių funkcijas (kalendorius, valgiaraštis, reklama, bukletas ir pan.). Kopijuoja raides, paprastus žodžius. „Iliustruoja“ pasakas, pasakojimus, istorijas, filmukus, iliustracijose parašydamas nukopijuotas raides, žodžius. Kuria ir gamina rankų darbo knygeles su elementariais nukopijuotais sakiniais, žodžiais, raidėmis. Braižo ir aiškina planus, schemas, grafikus. Bando rašyti raides, pradėdamas savo vardo raidėmis	Grupėje kuriama kuo įvairesnė raidžių aplinka. Skaitomi tekstukai, kuriuose žaidžiama su kalbos garsais, kurie atspindi vaiko pažįstamas raides. Nuolat atkreipiamas vaiko dėmesys į aplinkoje esančius užrašus, simbolius, reklaminius užrašus ir pan. Vaikas skatinamas pavadinti savo sukurtas knygeles, nupieštus piešinius, atliktus darbelius, nusakyti veikėjų, daiktų, veiksmų savybes būdvardžiais, veiksmažodžiais, jaustukais, ištiktukais. Vaikai skatinami kurti rankų darbo knygeles su paslaptinomis drelėmis, langeliais, uždengtais paveikslėliais ir kt., sugalvoti rankų darbo knygėlės pavadinimus, tekstukus. Praturtinant vaiko aplinką skirtingo turinio spaudiniais, skatinama savarankiškai kurti skelbimus, sveikinimus, kvietimus. Vaikas skatinamas įvairioje veikloje kopijuoti atskiras raides, žodžius. Skatinama rašyti savo vardą įvairiais rašikliais, kompiuteriu. Skatinama savo veikloje skaitytas pasakas atvaizduoti įvairiomis schemomis, grafikais, juos komentuoti. Vaikas skatinamas pasirašyti savo piešinius, darbelius pirmąja vardo raide, visu vardu
6	<i>Skaitymas</i> Domisi knygomis, įvairiais rašytiniais tektais, supranta nesudėtingą jų siužetą, klausinėja. Pradeda suprasti ryšį tarp knygos teksto, iliustracijų ir asmeninės patirties. Žino keliolika abėcėlės raidžių. Supranta, kad garsas	Grupės knygų kampelis pildomas įvairių žanrų knygomis, žurnalais. Kartu su vaikais skaitomos knygos, kalbama apie skaitomo teksto veiksmą, kokie įvykiai aprašyti. Skaitant knygeles, atkreipiamas vaiko dėmesys į atskiras raides, žodžius, teksto dėstymą įvairaus žanro knygose, vaiko vardo, jo artimųjų vardų raides. Vaikas skatinamas atpažinti artimiausioje aplinkoje esančius įvairius simbolinius ženklus.

	siejamas su raide, o raidės sudaro žodį. Pradedą skirti žodžius sudarančius garsus, skiemenis. Pažįsta parašytą žodį kaip atskirų raidžių junginį. Gali perskaityti užrašus, kuriuos mato gatvėse, pavyzdžiui, parduotuvių, kirpyklų, kavinių pavadinimus. <i>Rašymas</i> Spausdintomis raidėmis rašo savo vardą, kopijuoja aplinkoje matomus žodžius. Piešiniuose užrašo atskirų objektų pavadinimus. Įvairiais simboliais bando perteikti informaciją. Supranta rašymo tikslus	Skatinama kurti žodinius tekstus, sukurtą tekstą pasiūlyti perteikti įvairiais simboliais. Skatinama kopijuoti reikiamus žodžius, raides, simbolius nuo pavyzdžių įvairiuose raidynuose, knygose, bukletuose, skrajutėse, žurnaluose, laikraščiuose, iškabose. Suteikiama galimybė atskiras raides, žodžius, simbolius ar šiaip įdomią informaciją perrašyti ar savarankiškai užrašyti kompiuteriu
34.10. Ugdymosi pasiekimo sritis: aplinkos pažinimas		
Žingsnis	Pasiekimas	Ugdymo gairės / Numatomos veiklos
1	Domisi aplinka, sutelkia dėmesį į arti esančius veidus, daiktus. Reaguoja į skirtingus vaizdus, paviršius, kvapus, garsus, skonius. Atpažįsta artimus žmones, žaislus, daiktus	Aplinkoje turima žaislų, spalvotų, kontrastingo dizaino daiktų, su kuriais kūdikiai gali pradėti susipažinti, atpažinti, išbandyti. Vaikui rodomas jo atvaizdas veidrodyje. Vaikui padedama pamatyti daiktus iš skirtingų perspektyvų, pvz., iš arti ar toli, iš priekio, iš šono, tyrinėti juos visais pojūčiais (matyti spalvas, liesti skirtingus paviršius, girdėti skleidžiamą garsą). Vaikas liečiamas švelniai, saugiai imamas ant rankų. Parodoma, kad dalijamasi su kūdikiu malonumu ir atradimais
2	Stebi ir atpažįsta artimiausią savo aplinką, orientuojasi joje. Pažįsta ir pavadina kai kuriuos gyvūnus, žmones, daiktus, jų atvaizdus. Žino kai kurių daiktų paskirtį ir jais naudojasi (šukos, šaukštas, nosinaitė)	Vaikai skatinami išbandyti daiktus kaip įrankius, juos pavadinti. Parodoma, kaip tai daryti, įvardijama, kas daroma, taip mokant pavadinti veiksmą. Vaikai skatinami ir jiems padedama pavadinti įvairius daiktus, galvoti ir kalbėti apie tai, ką jie daro su žaislais ar daiktais. Inicijuojami klausimai apie tai, kodėl kas nors vyksta, atsitinka, atsakoma į juos. Sudaroma galimybė tyrinėti, kaip dviejų ir trijų dimensijų daiktai tinka vienas prie kito. Suteikiama proga dalyvauti prižiūrint tam tinkamus augalus, gyvūnėlius. Pratinama plautis rankas, naudotis dantų šepetuku, muilu ir pan.
3	Atpažįsta ir pavadina vis daugiau artimiausioje aplinkoje esančių augalų (sodo, daržo, lauko), gyvūnų, daiktų, domisi jais. Skiria skirtingus gamtos reiškinius. Orientuojasi savo grupės, darželio, namų aplinkoje. Pasako savo ir savo šeimos narių vardus. Dalyvauja prižiūrint augalus ar gyvūnus	Vaikai skatinami stebėti ir pavadinti augalus ir gyvūnus, esančius artimiausioje aplinkoje, patalpose ir išėjus į lauką, rodomi paveikslėliai skatinant apie juos kalbėti. Sudaroma galimybė prisidėti prižiūrint kambarinį augalą, naminį gyvūnėlį. Skatinama kalbėti apie tai, ką gyvūnėlis ėda, kokius vaikus veda, ko reikia augalui, kad jis augtų ir pan. Padedama vaikams, tačiau netrukdoma išsakyti savo supratimą. Mokoma savo kūno dalių pavadinimų, aptariama jų paskirtis ir priežiūra. Rodoma kiekvienam vaikui, kad juo rūpinamasi, bendraujama su kiekvieno vaiko artimaisiais

4	Pažįsta gyvenamosios vietovės objektus (namai, automobiliai, keliai, parduotuvės ir pan.). Pasako miesto, gatvės, kurioje gyvena, pavadinimus, savo vardą ir pavardę. Pastebi pasikeitimus savo aplinkoje. Pastebi ir nusako aiškiausiai pastebimus gyvūnų ir augalų požymius. Atpažįsta gamtoje ar paveiksluose dažniausiai sutinkamus gyvūnus, medžius, gėles, daržoves, grybus, pasako jų pavadinimus. Pasako metų laikų pavadinimus ir būdingus jiems požymius, skiria daugiau gamtos reiškinių (rūkas, pūga, šlapdriba)	Sudaroma galimybė stebėti augalus ir gyvūnus gamtoje ir namų (ūkio) aplinkoje, žiūrėti paveikslėliai ir klausomasi skaitymo apie naminius ir laukinius gyvūnus; skatinami patys dalyvauti juos prižiūrint. Vaikai skatinami kalbėti apie stebimų gyvūnų ar augalų kūno dalis, išvaizdą, apie tai, ko jiems reikia, kad augtų, kaip juos saugoti, prižiūrėti. Paaiškinama, kad ne visus augalus galima ragauti, yra nuodingų arba dilginančių. Skatinama stebėti dienos orus, metų laiką ir gamtos pokyčius, kurie tuo metu vyksta. Sudaroma galimybė ne tik apie tai kalbėti, bet ir pavaizduoti piešiniu, vaidinimu, dainele, surasti paveikslus knygoje ir kt. Sudaroma galimybė tyrinėti, kaip daiktai juda ir kaip juos pajudinti, pvz., pučiant, traukiant, stumiant, sukančiant, supant, skandinant
5	Atpažįsta ir įvardija ne tik naminius, bet ir kai kuriuos laukinius gyvūnus. Samprotauja apie naminių ir laukinių gyvūnų gyvenimo skirtumus. Skiria daržoves, vaisius, uogas, nusako, kaip naudoti maistui. Domisi dangaus kūnais, gamtos reiškiniais, kurių negali pamatyti (pvz., ugnikalnių išsiveržimas, žemės drebėjimas, smėlio audra). Pasakoja apie savo šeimą, jos buitį, tradicijas. Moka papasakoti apie savo gimtąjį miestą ar gyvenvietę. Pasako savo gatvės pavadinimą. Įvardija kelis žinomus gimtojo kaimo objektus. Gali savarankiškai nueiti į salę, biblioteką, valgyklą. Atranda buities prietaisų, skaitmeninių technologijų panaudojimo galimybes, noriai mokosi jais naudotis	Organizuojamos vaikų išvykos į gamtą (gyvūnai, augalai, grybai, jų požymiai, poreikiai), muziejus (daiktai ir jų istorija), ūkius (naminių gyvūnų priežiūra, kultūrinių augalų auginimas), tėvų darbovietes (profesijos), skiriant jiems nedideles užduotis, ką turėtų pastebėti, ko paklausti. Grįžus padedama vaikams sudėlioti parodėlę grupėje iš rastų įdomių daiktų, gamtinės medžiagos (akmenukai, plunksnos, sėklos, lapai ir t. t.), piešinių, paveikslukų, bukletukų ir pan. Parsineštą gamtinę medžiagą mokoma grupuoti pagal požymius. Vaikams sukuriama situacijos aiškintis (ragauti), kaip daržovės, vaisiai, uogos vartojami maistui, kuo jie naudingi, diskutuoti apie tai, kuriuos jie mėgsta ir kurių – nelabai. Vaikams suteikiama proga išbandyti techniką, kuri padeda tyrinėti judėjimą, pvz., ratai, skridiniai, magnetai, sūpynės. Skatinama domėtis šeimos tradicijomis ir apie jas kalbėti. Parodoma, kad ir darželyje laikomasi tradicijų, švenčiamos šventės. Visi vaikai įtraukiami į pasiruošimą joms, sudaromos sąlygos jiems dalyvauti, klausomasi vaikų idėjų ir padedama jas įgyvendinti, stengiamasi, kad tai būtų tikra šventė, o ne koncertinis pasirodymas
6	Pastebi aiškiai matomus skirtumus ir panašumus tarp gyvūnų ir augalų. Samprotauja apie tai, kur gyvena, kuo minta naminiai ir laukiniai gyvūnai. Moka prižiūrėti kambarinius augalus, daržoves, stebi jų augimą. Papasakoja apie naminių gyvūnų naudą žmonėms ir augalų naudojimą maistui. Pradeda suprasti Žemės, Saulės, Mėnulio ir kitų dangaus kūnų ryšius. Pasako tėvų profesijas, įvardija savo giminaičius, žino savo namų adresą. Pasako savo šalies ir sostinės pavadinimą. Skiria	Vaikams sudaromos galimybės pažinti gamtinę ir socialinę aplinką stebint artimiausius objektus, t. y. kraštovaizdžius, augalus, gyvūnus, statinius, paminklus ir kt. Organizuojamos netolimos išvykos. Pagal galimybes keliaujama pėsčiomis ir autobusais. Kartu su vaikais atliekami nesudėtingi bandymai, pvz., tirpinti medžiagas, daiginti sėklas, išardyti nebereikalingus prietaisus ir pan. Siūloma vaikams tyrinėti žemėlapius, gaublių. Supažindinama su giminės medžiu. Ekskursijos į tėvėlių darbovietes. Tėveliai kviečiami papasakoti apie savo profesiją. Grupėje sukuriamas kampelis su Lietuvos atributika. Pagal galimybes supažindinama su senoviniais rakandais, leidžiama juos išbandyti, lyginti juos su dabartine technika. Švenčiamos

	ir pavadina suaugusiųjų profesijas, darbus ir buitį palengvinančią techniką (prieštai, transportas, įrenginiai). Samprotauja apie tai, kad gamindami daiktus žmonės įdeda daug darbo, kokių savybių žmogui reikia darbe, kokios yra profesijos. Domisi, kokie daiktai buvo naudojami seniau, kaip jie pasikeitė. Papasakoja apie tradicines šventes. Pradeda jausti prierašumą prie artimiausios gamtinės aplinkos, dalyvauja ją prižiūrint ir puošiant, suvokia savo vietą joje, pažįsta ir įvardija gyvenamosios vietovės objektus (upę, kalvą, mišką ir pan.), gyvūnus ir augalus. Rodo pagarbą gyvajai ir negyvajai aplinkai ir besiformuojančią atsakomybę už jos išsaugojimą. Mokosi rūšiuoti atliekas	tradicinės šventės. Naudojami vaizdo įrašai apie Respublikoje švenčiamas tradicines šventes (pvz., Užgavėnės Rumšiškėse, žirgų lenktynės Dusetose ir kt.), fotoalbumai apie gamtą, kalbama apie tai, ką juose pamatė. Skiriamos užduotėlės vaikui stebėti žvaigždes žiemą ryte, einant į darželį ir pasakoti. Su vaikais stebimi įvairūs gamtos reiškiniai. Supažindinama su atliekų panaudojimo galimybėmis ir siūloma daryti įvairius darbelius iš jų. Siūloma stalo žaidimų, įvairių lotų. Siūloma vartyti žurnalus, dalyvauti konkursuose
34.11. Ugdymosi pasiekimo sritis: skaičiavimas ir matavimas		
Žingsnis	Pasiekimas	Ugdymo gairės / Numatomos veiklos
1	<i>Skaičiavimas</i> Gestais, mimika parodo, jog suvokia, ką reiškia yra (nėra), dar, taip (ne). <i>Matavimas</i> Susidomi, kai parodomas kitokios formos, dydžio, spalvos daiktas: siekia jį paaimti, tyrinėja. Atkreipia dėmesį į judančius, artėjančius daiktus, daug kartų kartoja matytus veiksmus su daiktais	Žaidžiami tie patys žaidimai (pvz., „Slėpynės“) su tuo pačiu žaislu. Žaidimo metu kalbinamas vaikas, vartojant žodžius „yra“, „nėra“, „dar“, „taip“, „ne“, juos palydint atitinkamais gestais, mimika (pvz., pritariant – palinksima galva, nusišypsoma, nepritariant – papurtoma galva, susiraukiama). Žaidžiami tie patys žaidimai su skirtingų spalvų, dydžių, formų daiktais: priartinama – nutolinama, paslepiama – parodoma, sugretinama. Įvardijant daikto spalvą, dydį, formą, daromos pauzės, vis pakartojami žodžiai, jei norima, kad vaikas juos įsidėmėtų
2	<i>Skaičiavimas</i> Supranta, ką reiškia vienas, dar vienas, du, daug (parodo pirštukais, kiek turi metukų). <i>Matavimas</i> Žaisdamas stengiasi rasti reikiamos formos, dydžio ar spalvos daiktą. Nuotraukoje, piešinyje atpažįsta anksčiau matytą daiktą. Supranta vis daugiau žodžių, kuriais nusakoma daikto forma, dydis, spalva, judėjimas erdvėje: paaimti didelį, nueiti iki, pažiūrėti į viršų ir pan.	Klausomi ir teatrealizuojami žaidimai, dainelės, skaičiuotės, pasakėlės, eilėraštkai ar žaidžiami žaidimai, kuriuose kas nors skaičiuojama, kartojama, randama dar ir dar... (pvz., eilėraštkai „Mano batai buvo du“, „Du gaideliai“, kopūsto lapų lupimas po vieną). Sukuriama aplinka, kurioje vaikas galėtų vartyti tas pačias knygeles kietais viršeliais, nevaržomai ardyti ir surinkti daiktus, tyrinėti jų dydžių santykius, visaip eksperimentuoti su spalvomis, dydžiais ir formomis, įvairiai judėti. Domimasi vaiko veikla, jį kalbinant. Darant pauzes, pakartojant žodžius, judesius, vaikas skatinamas juos įsidėmėti

3	<i>Skaičiavimas</i> Skiria žodžius: mažai (vienas, du) ir daug. Paprašytas duoda kitiems po vieną žaislą, daiktą. Geba išrikiuoti daiktus į vieną eilę. <i>Matavimas</i> Tapatina daiktus pagal formą, dydį. Suranda tokios pat spalvos (raudonos, mėlynos, geltonos, žalios) daiktus. Supranta, kad bokštas, kurio viršuje bus didesnės, o apačioje mažesnės kaladėlės, nebus tvirtas. Supranta ir pradeda vartoti daiktų palyginimui skirtus žodžius: didelis – mažas, ilgas – trumpas, sunkus – lengvas, storas – plonas, toks pat, ne toks, kitoks, vienodi – skirtingi ir pan.	Duodama vienodo dydžio ir formos daiktų ir mokoma paimti vieną (du) daiktus, padalyti daiktus po vieną (pvz., kitiems vaikams), sudėlioti juos į dvi, tris krūveles. Klausama, kurioje iš dviejų grupių yra vienas daiktas ir kur jų yra daug ir pan. Teatrealizuojamos dainelės, pasakos, žaidžiami žaidimai, kuriuose kas nors paeiliui daroma, rikiuojama (pvz., pasaka „Ropė“, lietuvių liaudies daina „Išėjo tėvelis į mišką“). Vartomos knygelės, kuriose pavaizduoti objektai leidžia samprotauti apie dydžius, formas, spalvas. Vaikas skatinamas pakartoti paveikslėliuose pavaizduotų objektų dydį, formą, spalvą nusakančius žodžius. Sudaromos galimybės rūšiuoti daiktus. Leidžiama eksperimentuoti su įvairių formų ir dydžių daiktais, kaladėlėmis, kai iš jų norima pastatyti kuo aukštesnį bokštą, nutiesti ilgesnį kelią ir pan.
4	<i>Skaičiavimas</i> Pradeda skaičiuoti daiktus, palygina dvi daiktų grupes pagal daiktų kiekį grupėje. Padalina daiktus į grupes po lygiai (po du, po tris). Supranta, kad prie daiktų pridėdant po vieną jų skaičius grupėje didėja, o paimant po vieną – mažėja. Pradeda vartoti kelintinius skaitvardžius (pirmas, antras...). <i>Matavimas</i> Atpažįsta ir atrenka apskritos (skritulio), keturkampės (keturkampio), kvadratinės (kvadrato) formos daiktus, vienodo dydžio ar spalvos daiktus. Statydamas, konstruodamas, komponuodamas, grupuodamas pradeda atsižvelgti į daikto formą, dydį, spalvą. Labai skirtingus ir vienodus daiktus palygina pagal ilgį, storį, aukštį, masę ir pan. Dydžių skirtumams apibūdinti pradeda vartoti žodžius: didesnis – mažesnis, ilgesnis – trumpesnis, storesnis – plonesnis, aukštesnis – žemesnis ir pan. Už save didesnius daiktus vadina dideliais, o mažesnius – mažais. Pradeda skirti dešinę ir kairę savo kūno puses, kūno priekį, nugarą. Nurodydamas kryptį (savo kūno	Naudojami paveikslėliai, kuriuose pavaizduoti 1–3 daiktai ar dvi trys 1–3 daiktų grupės. Atkreipiamas dėmesys, koks daiktų skaičius grupėje, klausama „Kiek?“ „Ar daiktų yra po lygiai?“ ir pan. Žaidžiama su vaiku domino. Teatrealizuojamos dainelės, pasakos, kuriose veikėjai ką nors dalijasi. Mokoma apibūdinti erdvės objektus, nurodant į juos panašius iš kasdienės aplinkos ir vartojant tokius palyginimus: „panašus į Rubiko kubą“, „apvalus kaip kamuolys“, „tokios pat formos kaip skardinė“ ir pan. Formuojamas supratimas, kad figūros forma nepriklauso nuo jos spalvos ir dydžio. Leidžiama vaikui manipuliuoti daiktais, stebėti kitus, kaip jie komponuoja įvairius daiktus, eksperimentuoti. Pasiūloma žaisti lego konstruktoriumi. Prašoma palyginti kasdienėje aplinkoje pasitaikančių daiktų ilgį, aukštį, masę, storį, plotį ir t. t., juos dedant vieną prie kito, kilnojant. Formuojamas supratimas, kad daikto (pvz., virvutės) ilgis, masė nesikeičia, daiktą (virvutę) suraičius ar sulenkus. Žaidžiami judrieji žaidimai, kai reikia pasirinkti teisingą kryptį savo kūno atžvilgiu. Kalbama apie tai, ką vaikas kasdien daro ryte, dieną, vakare, naktį. Vaikščiojant, žaidžiant gamtoje, atkreipiamas dėmesys į metų laikams būdingus požymius

	atžvilgiu) vartoja žodžius: pirmyn – atgal, kairėn – dešinėn, aukštyn – žemyn. Paros dalis sieja su savo gyvenimo ritmu. Žino metų laikus ir būdingus jiems požymius	
5	<i>Skaičiavimas</i> Supranta, kad daiktų skaičius nepriklauso nuo daiktų formos, dydžio ir kitų savybių bei jų padėties erdvėje. Skaičiuoja bent iki 5. Dėliodamas kelis daiktus, sugeba atsakyti klausimus: „Kiek iš viso?“ „Kiek daugiau?“ „Kiek mažiau?“ Pastebi, kaip sudaryta daiktų (elementų) seka, geba pratęsti ją 1–2 daiktais (elementais). Pratęsdamas pasikartojančių daiktų (elementų) seką, nebūtinai laikosi tos pačios sudarymo logikos (pvz.: iš pradžių gali imti daiktus (elementus) pagal vieną požymį, vėliau – pagal kitą). Skiria kelintinius skaitvardžius. <i>Matavimas</i> Skiria trikampę, stačiakampę formas. Randa mažai besiskiriančius daiktus. Kalbėdamas apie spalvą, vartoja žodžius „vienos spalvos“, „dvispalvis“. Grupuoja, komponuoja daiktus, atsižvelgdamas į jų spalvą, formą arba dydį. Palygindamas daiktų dydžius, naudoja sąlyginį matą (trečiu daiktu). Kalbėdamas apie atstumą, daiktų ilgį, plotį, aukštį, storį, masę, vartoja žodžius: ilgesnis – trumpesnis, siauresnis – platesnis, aukštesnis – žemesnis, lengvesnis – sunkesnis. Supranta, ką reiškia sudėlioti nuo mažiausio iki didžiausio ir atvirkščiai. Supranta, kad knygos skaitomos iš kairės į dešinę ir iš viršaus į apačią. Juda nurodyta kryptimi. Skiria ir žodžiais išreiškia erdvinius daikto santykius su savimi: priešais mane, už manęs, šalia manęs, mano kairėje ir pan. Pradedą suvokti praeitį, dabartį, ateitį. Skiria sąvokas šiandien, vakar, rytą	Prieš pradedant žaisti stalo žaidimą, paklausiama vaikų, ar visi žaidėjai paėmė reikiamą kortelių skaičių. Skatinama ne veiksmu, o žodžiu pasakyti, kaip turėtų pasielgti ne tokį kortelių skaičių paėmęs žaidėjas, vartojant tokius posakius, kaip „atiduok man“, „paimk iš manęs“, „padėk į šoną“, „paimk dar“ ir pan. Pasiūloma vaikui dalyvauti žaidimuose, kuriuose kas nors skaičiuojama, kartojami du trys skirtingi judesiai ar garsų elementai, kur vaikas turėtų keisti savo ar daikto padėtį erdvėje ar daryti ką nors tam tikra seka (pvz., žaidimai „Trečias bėga“, „Daryk taip, kaip Jonelis daro“; žaidimas, kai nutilus muzikai ar suplojus kaskart pasakoma, kaip kitaip vaikai turi pasielgti: susigrupuoti – sustoti po du, susėsti į du ratukus, parodyti 4 pirštukus ir pan.). Kalbamasi su vaikais apie tai, kiek veikėjų buvo pasakoje, kokia buvo įvykių pasakoje eilė, ką darė pirmasis, antrasis ir t. t. veikėjai (pvz., pasaka „Trys paršiukai“, „Mergaitė ir lokys“, „Pagrاندukas“). Žaidžiami stalo žaidimai. Karpomi, paišomi, spalvinami trikampiai, stačiakampiai. Iš įvairių formų detalių ar piešiant (spalvinant) figūras kuriamos aplikacijos, ornamentai, šventinė atributika, įvairūs daiktai, kuriais galima papuošti aplinką. Vaikas skatinamas naudoti sąlyginį matą (trečią daiktą) daiktų dydžiams palyginti (pvz., matuoti pėdomis, žingsniais). Kaupiamas tvermės dėsniui suvokti reikalingas patyrimas (pvz., plastilino gabaliukui suteikti vis kitą formą). Kartu skaitomos knygelės, „rašomi“ laiškai. Žaidžiami judrūs žaidimai, kuriuose vaikams tenka vartoti vietą ir padėtį nusakančius įvairius žodžius. Domimasi, ką vaikai veikė vakar, kalbamasi apie tai, kas bus rytoj. Žaidžiami žaidimai, padedantys suvokti laiko trukmę

6	<i>Skaičiavimas</i> Susieja daiktų (realių ar pavaizduotų) kiekį su atitinkamu daiktų skaičių žyminčiu simboliu. Skaičiuoja bent iki 10. Palygina mažai daiktų turinčias grupes pagal kiekį. Supranta ir vartoja žodžius: daugiau (mažiau) vienu, dviem, po lygiai, pusiau, į 2 dalis., į 4 dalis. Atpažįsta, atkuria, pratęsia, sukuria skirtingų garsų, dydžių, formų, spalvų sekas su 2–3 pasikartojančiais elementais. <i>Matavimas</i> Skiria plokštumos ir erdvės figūras: skritulį ir rutulį, kvadratą ir kubą. Klasifikuoja daiktus pagal dydį, formą arba spalvą. Matuodamas atstumą, ilgį, tūrį, masę, naudojami vienu ar keliais sąlyginiais matais (savo pėda, sprindžiu, trečiu daiktu). Atranda, kad į skirtingos formos daiktus galima sutalpinti tą patį skystų ar birių medžiagų (vandens, smėlio ir kt.) kiekį. Lygindamas dydžius, vartoja jų skirtumo didumą pabrėžiančius žodžius (šiek tiek didesnis, truputį mažesnis, didžiausias, mažiausias ir kt.). Apibūdina daiktų vietą ir padėtį kitų daiktų ar vienas kito atžvilgiu, sakydamas: į kairę – į dešinę, aukščiau – žemiau, virš – po; šalia, greta, viduryje, tarp, priešais, prie, prieš, paskui, šalia vienas kito, už, prieš, tarp, viduje, išorėje ir kt. Žino, jog gamtoje esama įvairios trukmės pasikartojančių ciklų (kartojasi savaitės dienos, metų laikai ir pan.)	Skatinamas vaiko noras sužinoti, pažinti, kuo daugiau išmokti. Leidžiama pasirinkti vaikui įdomius ir suprantamus stalo žaidimus, dalomąją medžiagą, taip pat veiklą, kurioje dalyvaudamas jis galėtų lavinti savo mąstymo ir skaičiavimo įgūdžius, formuoti svarbius tolimesniam matematikos mokymuisi vaizdinius. Vaikas skatinamas aiškinti kitiems savo mintis, idėjas apie atliekamus skaičiavimus. Kalbėdamas vaikas geriau pajunta skirtumą tarp to, ką jis mano, ir to, ką jis sako (tai labai svarbu vystantis vaiko mąstymui). Vaikas mokomas kuo įvairesnėse aplinkose pastebėti įvairius sekų sudarymo būdus ir pasiūloma kuo įvairesnės veiklos, kuria vaikas galėtų išbandyti matytus ir paties sugalvotus sekų sudarymo būdus. Vaikas skatinamas aplinkoje ieškoti daiktų ir jų dalių, savo forma primenančių pažįstamas, matytas geometrines figūras. Matuojama pėdomis, sprindžiais, piršto storiu, lazdele ir pan. Pasiūloma veikla, formuojanti supratimą apie tvermės dėsni (pvz., sudaromos sąlygos eksperimentuojant atrasti, kad toks pat medžiagos ar produkto kiekis gali būti supakuotas skirtingų formų pakuotėse). Sudaromos sąlygos atrasti, kad skirtingos formos daiktai gali būti tos pačios talpos ar masės. Siūlomi žaidimai, veikla, kurioje dalyvaudamas vaikas įgytų supratimą apie ilgio, tūrio, masės matavimo priemones ir būdus. Formuojamas ir plėtojamas vaiko žodynas, reikalingas dalinantis idėjomis apie daiktų dydžių santykius („šiek tiek didesnis“, „truputį mažesnis“, „didžiausias“, „mažiausias“ ir kt.). Pasiūloma veikla, kurioje aktyviai dalyvaudamas vaikas galėtų plėsti žodyną, reikalingą judėjimo kryptį, daiktų vietai nusakyti. Žaidžiami žaidimai su smėlio laikrodžiu, žadintuvu. Atkreipiamas vaiko dėmesys į tai, ką galima nuveikti per minutę, 10 minučių, dieną, savaitę. Skatinama dažniau vartoti savaitės dienų pavadinimus. Kalbamas apie metų laikų kaitą, įvairiais metų laikais atliekamus darbus
34.12. Ugdymosi pasiekimo sritis: meninė raiška		
Žingsnis	Pasiekimas	Ugdymo gairės / Numatomos veiklos
1	<i>Muzika, šokis</i> Reaguoja į muzikos garsus, melodijas, balso intonacijas, judesius, išraiškingą mimiką, suklusdamas, sutelkdamas žvilgsnį, nutildamas, nustodamas arba pradėdamas judėti, krykštaudamas, judėdamas, žaisdamas balso intonacijomis, garsais.	Dainuojamos trumpos, vaiko pasauliui artimos dainos, lopšinės vaikui ir su vaiku. Žaidinamas, supamas, kutenamas, myluojamas, jodinamas, linksminamas vaikas specialiai šiems tikslams skirtais žaidinimais ir liaudies dainelėmis. Išraiškingai ir džiugiai bendraujama su vaiku, siekiant sukelti jam teigiamas emocijas. Į vaiko skleidžiamus garsus atsakoma balsu, perteikiant įvairias vokales galimybes, o judesiai atkartojami, palaukiant, kol vaikas atsakys judesiu. Taip skatinamos pirmosios

	<i>Žaidinimai ir vaidyba</i> Kalbinamas, žaidinamas reiškia emocijas, norus įvairiomis balso intonacijomis, veido mimika, lingavimu, plojimu, mojuodamas žaislu, daiktu. <i>Vizualinė raiška</i> Storu pieštuku, teptuku, kreidele baksnoja, brauko, spaudinėja palikdamas pėdsakus (taškus, įvairių krypčių linijų brėžius, dėmes). Domisi ir džiaugiasi dailės priemonėmis, jas apžiūrinėja, ragauja, varto	vaiko kūrybinės iniciatyvos. Vaikas nešiojamas, ritmingai sūpuojamas, kilnojamas, judinamas jo rankos ir kojos. Vaikui pradėjus kaip nors intonuoti, veikti, bandoma jam pritarti, veikiama kartu. Vaikas drąsinamas rodyti iniciatyvą, veikti, tyrinėti. Žaidinamas su žaislu ir be jo, kalbamas įvairiomis emocijomis intonacijomis. Teigiamas emocijas reiškia kiek pabrėžtinai, kad vaikas įsimintų. Žaidinimai, pokštavimai kartojami keletą kartų. Sudaromos sąlygos vaikams pamatyti žaismingą, elementarių pasikartojančių veiksmų suaugusiojo piešimą, lipdymą, kad vaikas pats panorėtų išbandyti vienokius ar kitokius veiksmus. Pasiūloma vaikui saugių, geros kokybės, minkštų, ryškių dailės priemonių ir medžiagų, kad jomis ką nors veikdamas patirtų džiaugsmą
2	<i>Muzika, šokis</i> Įdėmiai klausosi muzikos ir aplinkos garsų, spontaniškai žaidžia balso intonacijomis, rankų ir kojų judesiais mėgdžioja žaidinimų judesius, suaugusiųjų balso intonacijas, muzikos garsus, dviejų– trijų garsų melodijas ar daineles. Skambant muzikai ritmiškai ploja, trepsi, tūpčioja, barškina, stuksena kokiu nors daiktu. <i>Žaidinimai ir vaidyba</i> Žaidžiant sūpavimo, jodinimo, kutenimo, pirštukų žaidimus bei žaidinimus mėgdžioja įvairias išgirstas intonacijas, parodytus veiksmus. Įvairius jausmus, norus rodo judesiais ir veiksmais (pamojuoja, apkabina). <i>Vizualinė raiška</i> Spontaniškai keverzoja rankų judesių piešinius, juos apžiūrinėja. Džiaugiasi (šūkčioja, krykštauja, mojuoja rankomis) dailės priemonės (tirštais dažais, minkšta tešla) paliekamu pėdsaku ir patiriamais jutimais, siekia pakartoti ir pratęsti įdomią patirtį. Tyrinėdamas dailės medžiagas ir priemones, intuityviai atranda skirtingus veikimo su jomis būdus (brauko pirštais, varvina dažus, maigo tešlą)	Su vaikais klausomasi įvairių stilių muzikos (etninės, klasikinės, džiaz, roko ir kt.) bei sudaroma muzikinė aplinka, kurioje vaikas galėtų išgirsti įvairius aplinkinio pasaulio garsus. Su vaiku dainuojamos trumpos, nesudėtingos, pasikartojančio teksto dainelės; niūniuojama, kalbama vieno aukščio tonu atskirus garsus ar žodžius. Parenkama įvairios muzikos ir garsų, skatinant vaikus judėti – klasikinę, gamtos garsus (lietaus, jūros, upelio čiurlenimo, paukščių balsų, ugnies traškėjimo), tylą. Judant su vaikais išgaunama kūno perkusijos garsus (plekšnoti per šlaunis, pilvą, skruostus, barbenti pirštais į grindis ar kt.). Suteikiama vaikams pakankamai laiko tyrinėti įvairius judesius, žaidinama juos, naudojant plaštakų, galvos judesius. Sudaromos galimybės kartu su vaiku groti vaikiškais skambančiais žaislais, barškučiais, parūpinama medinių, plastmasinių žaislų, su kuriais vaikas galėtų veikti. Žaidžiant su vaikais reiškia savo jausmus, norus, rodoma judesius ir veiksmus („Virus virus košė“, „Eisim eisim į turgelį“). Kalbama maloniomis, linksmomis intonacijomis, skatinama mėgdžioti veiksmus ir intonacijas. Vedžiodamas žaislą, kartoninę figūrėlę, parodoma, kaip galima veikti, vaikas skatinamas pamėgdžioti ir atrasti savų veikimo būdų. Kartojama tuos pačius veiksmus, žodžius, balso intonacijas. Matant, kad vaikas nori tęsti veiklą, pasiūloma pasirinkti kitą popieriaus lapą, jau pažįstamų arba naujų piešimo priemonių bei medžiagos. Vaiko veiklai skiriama daug dėmesio, pritariama žvilgsniu, šypsena, pagiriama, pasidžiaugiama pasiekimais. Sudaroma galimybė žaisti, piešti dažais, dėti spaudus kempinėle (pvz., atsisėdus prie stalo ar ant grindų, stovint prie mažo molberto ar dažant kartoninio namelio sienas), ant įvairaus dydžio, ilgio, formos ar spalvos, paviršiaus popieriaus, daiktų (pvz., ant slidaus plastiko ir šiurkštaus akmens)

3	<i>Muzika</i> Emocingai atliepia klausomus kūrinus (vaikiškas dainas, instrumentinius kūrinius) – šypsosi, džiaugiasi, ploja, trepsi, sėdėdamas sūpuoja kojas ar pan. Vienas ir kartu su kitais dainuoja 2–4 garsų daineles, palydėdamas jas judesiais. Drauge su pedagogu žaidžia muzikinius žaidimus, jų tekstą imituoja rankų, kūno judesiais (žingsniuoją, bėga, apsisuka). Apžiūrinėja, tyrinėja ritminius muzikos instrumentus ir jais ritmiškai groja kartu su pedagogu. Kuria, dainuoja vieno aukščio tonu savitus žodžius, ritmuoja vaikiškais instrumentais ir daiktais. <i>Šokis</i> Mėgdžioja žaidinimų, gyvūnų, augalų judesius. Šoka spontaniškai kurdamas dviejų–trių natūralių judesių (eina, pritūpia, pasisuka ir kt.) seką. <i>Žaidimai ir vaidyba</i> Žaisdamas su daiktu ar žaislu atlieka matytus veiksmus, judesius. Įvairiai intonuodamas kalba apie tai, ką daro. Mėgdžioja šeimos narių kalbą, veiksmus. Muzikiniuose rateliuose judesiais, veiksmais vaizduoja siužeto elementus, reiškia savaime kilusias emocijas. <i>Vizualinė raiška</i> Spontaniškai reiškia emocijas, išpūdžius dailės priemonėmis ir medžiagomis. Piešia įvairias linijas, jas jungia į formas vis labiau koordinuodamas rankų judesius. Bando ką nors pavaizduoti (mamą, mašiną). Savo abstrakcijose išvelgia daiktus ar įvykius. Eksperimentuoja dailės medžiagomis ir priemonėmis, tyrinėja įvairius veikimo jomis būdus. Piešdamas, spauduodamas, tapydamas, lipdydamas, konstruodamas labiau mėgaujasi procesu, o ne rezultatu	Su vaikais klausomasi dainelių apie paukščius, žvėris, gamtos reiškinius ar trumpų instrumentinės muzikos kūrinių. Dainuojamos įvairaus turinio dainos, imituojančios jų tekstą judesiais. Žaidžiami muzikiniai žaidimai, einami rateliai, tekstą imituojančios judesiais. Skatinama judėti pagal muziką einant, bėgant, apsisukant. Vaikai aprūpinami nesudėtingais vaikiškais muzikos instrumentais (ritminėmis lazdelėmis, būgneliais, barškučiais, varpeliais, mediniais šaukštais ir kt.), daiktais ir kartu su vaikais grojama ritminiais muzikos instrumentais, klausomasi jų skleidžiamų garsų. Tyrinėjamos instrumentų ir daiktų garsinės galimybės, duodant vaikams laiko tyrinėti. Sudaromos sąlygos ir vaikai skatinami kurti, dainuojant apie tai, ką jie veikia, žaidžia, mato, girdi. Visas šokio veiklos rūšis stengiamasi atlikti kartu su vaikais tyrinėjant įvairius judesius, kartais atiduodant iniciatyvą vaikams ir kartojant jų atliekamus judesius. Vengiama prašyti, kad vaikai kartotų jiems rodomus judesius. Skatinama šokti tyloje, kad atsiskleistų jų ritmo suvokimas. Sudaromos sąlygos judesių sekas atlikti pagal įvairią muziką (greitą, lėtą). Kviečiami vaikai, kurie norėtų parodyti sujungtas judesių sekas grupės draugams, aptariamas jų pasirodymas, išryškinant teigiamas puses. Tokios šokėjo-žiūrovo situacijos padeda vaikams vėliau įveikti scenos baimę. Parūpinama įvairių žaislų, leidžiama jais naudotis. Gėrimasi vaikų žaidimu. Žaidžiant drauge, reiškiamos įvairios emocijos, vaikai skatinami pasakoti, ką jie daro: važiuodami mašina linksmi kalba, pasakoja, ką mato, kur važiuoja, kas atsitinka. Vaikai skatinami įsijausti į veikėjus, siužetą: pabūti kaip aguonėlės, augti drąsiai, linksmi, gražiai. Rodomi vaikams veiksmas ir leidžiama improvizuoti, reikšti tokias emocijas, kokios tuo metu kyla. Skatinama pasakoti apie savo piešinį. Nestabdomas vaikas, jei jis su savo kūrybos darbeliu ima žaisti, bėgioti, vaizduoti tai, ką nupiešė. Tai padės vaikui suprasti, kad savo sumanymą galima įkūnyti piešinyje. Stebimas vaiko raiškos procesas, paprašoma papasakoti apie savo piešinį ar lipdinį, stengiamasi suprasti, kaip vaikas reiškia savo potyrius ir emocijas, kokią paramą ir pagalbą reikėtų teikti, kad vaikas pajustų džiaugsmą ir pasitenkinimą. Svarbu, kad jo darbelis būtų matomas, juo pasidžiaugta. Pasiūloma eksperimentuoti įvairesnėmis priemonėmis ir medžiagomis (pvz., su spalvų palete, vilnos kamuoliuku, skirtu spaudams dėti, šlapiu popieriumi ir kt.). Kalbama apie tai, ką vaikas daro, skatinama išbandyti kitus būdus
---	---	--

4	<i>Muzika</i> Klausydamasis ir tyrinėdamas gamtos garsus, trumpus vokaličius ir instrumentinius kūrinčius, judesiais emociškai atliepia jų nuotaiką, tempą bei keliais žodžiais juos apibūdina. Kartu su kitais dainuoja trumpas, aiškus ritmo, siauro diapazono, laipsniškos melodinės slinkties autorines ir liaudies dainas. Dainavimą palydi ritmiškais judesiais. Tyrinėja savo balso galimybes (dainuoja garsiai, tyliai, aukštai, žemai, greičiau, lėčiau). Žaidžia įvairių tautų muzikinius žaidimus, atlikdamas kelis nesudėtingus judesius: eina, bėga rateliu, trepsi, ploja, mojuoja, sukasi po vieną ir už parankių. Tyrinėja garso išgavimo būdus kūno, gamtos, įvairiais muzikos instrumentais, jais ritmiškai pritaria suaugusiojo grojimui. Improvizuoja skanduodamas, plodamas, trepsėdamas, stuksendamas, spontaniškai kuria ritminius, melodinius motyvus savo vardui, žodžiams. <i>Šokis</i> Žaidžia vaizduojamuosius (darbo proceso, augalų vegetacijos, gyvūnų) šokamuosius žaidimus, šoka trijų–keturių natūralių judesių (bėga, sukasi, ritasi ir kt.) šokius. <i>Žaidimai ir vaidyba</i> Žaisdamas atkuria matytų situacijų fragmentus, panaudoja tikrus daiktus, reikmenis, drabužius. Kuria dialogą tarp veikėjų, išraiškingai intonuoja. Žaisdamas atsipalaiduoja. Muzikiniuose rateliuose kuria ar savaip perteikia kelis veikėjų vaizduojančius judesius, veiksmus, spontaniškai reiškia emocijas. <i>Vizualinė raiška</i> Patirtį išreiškia įvairiomis linijomis, jų deriniais, dėmėmis, geometrinėmis ir laisvomis formomis, spalvomis, išgaudamas šiek tiek atpažįstamus vaizdus, objektus, juos įvardija. Kuria spontaniškai, kartais pagal	Su vaikais klausomasi muzikos kūrinių, gamtos garsų ir jie tyrinėjami pasikalbant, pasakojant, aptariant. Su vaikais dainuojamos trumpos, aiškus ritmo, siauro diapazono liaudies bei originalios kūrybos dainos, jos imituojamos judesiais. Sudaroma galimybė vaikams žaisti muzikinius žaidimus, eiti ratelius atliekant nesudėtingus judesius – eiti, bėgti rateliu, suktis po vieną ir už parankių, mojuoti, ploti ir t. t. Pasirūpinama, kad vaikams netrūktų įvairių vaikiškų muzikos instrumentų groti bei jų garsams tyrinėti. Padedant tėvams, atnešama į grupę įvairių medžiagų iš gamtos (akmenukų, kankorėžių, gilių, šakelių ir kt.) ar buities atliekų daiktų (tuščių buteliukų, dėžučių, ričių, tūtelų ir kt.) ir kartu su vaikais pasigaminama namų darbo muzikos instrumentų. Vaikai skatinami improvizuoti, kurti balsu ir judesiais melodinius motyvus savo vardui, žodžiams. Pastebimi ir įvertinami vaikų bandymai kurti savo dainas, ritmus, melodijas, pasiūloma spontaniškai kurti patiems. Drauge su vaikais žaidžiami vaizduojamieji (darbo proceso, augalų vegetacijos, gyvūnų) šokamieji žaidimai, skatinama juos interpretuoti, t. y. sugalvoti savo judesių vietoj žinomų. Kuriantis vaikas skatinamas naudoti natūralius, su jokia šokio žanru nesusijusius judesius. Šokdamas vaikas perteikia istoriją, tačiau iš esmės jis tyrinėja šokio elementus – erdvę (aukštyrą, žemyn, pirmyn, atgal), tempą (greitai, lėtai), ritmą, energiją (kampuotai, plaukiančiai, didelis, mažas judesys). Parūpinama žaidimams tikrų daiktų: virtuvės, kirpyklos, statybų reikmenų. Parodoma, kur yra ir kaip galima žaisti su stalo teatro pirštiniųėmis lėlėmis. Paskatinama apręgti lėles savo sumanytais veikėjais, kurti situacijas pagal girdėtas pasakas, matytus filmukus. Pamačius aktorių parodytą spektaklį, siūloma vaikams patiems pažaisti teatrą. Drauge su vaiku einama ratelius, parodoma judesių, veiksmų, paaiškinama, kas jais vaizduojama, skatinama juos kartoti laisvai, savaip. Nekoreguojama vaiko emocinė raiška (nereikalaujama iš vaiko tam tikros emocinės išraiškos). Nelyginama vaiko išraiška su kito vaiko ar vaikų. Džiaugiamasi kiekvieno vaiko pastangomis, atradimais. Mokoma pabaigus žaisti nusilenkti. Laikomasi nuostatos, kad ikimokyklinio amžiaus vaikas kurdamas mokosi. Vaikas pats atras kūrybos ir vaizdavimo ypatumus veikdamas taip, kaip nori, kaip jam patinka. Pedagogas turtina vaiko patirtį, gausina įspūdžius ir emocijas, stebi vaiko raišką ir kūrybą, padėdamas realizuoti idėjas ir sumanymus, aprūpindamas priemonėmis ir medžiagomis, stiprindamas vaiko pasitikėjimą, palankiai vertindamas kūrybos savitumą, išradingumą, įdėtas pastangas ir kt. Skatinama žaismingai eksperimentuoti
---	---	---

	išankstinį sumanymą, kuris darbo eigoje dažnai kinta, „pasimeta“. Kūrybos procesą palydi pasakojimu, komentavimu, gestikuliavimu, mimika. Eksperimentuoja dailės medžiagomis ir priemonėmis, atrasdamas spalvų, linijų, formų, faktūrų įvairovę, turi mėgstamas spalvas. Kuria koliažus, spauduoja įvairiomis priemonėmis, konstruoja, lipdo nesudėtingas formas	linijomis, spalvomis, formomis. Padedama vaikams suprasti, kad iš įvairių medžiagų, buities ir gamybos atliekų galima sukurti originalių, gražių darbelių
5	<i>Muzika</i> Balsu, judesiais, pasirinktu muzikos instrumentu spontaniškai improvizuoja, pritaria klausomam vokalinės, instrumentinės muzikos įrašui ar gyvai skambančios muzikos kūriniai. Savais žodžiais išsako kilsius įspūdžius. Atpažįsta kai kurių instrumentų (smuiko, būgno, dūdelės, varpelio) tembrus, girdėtus kūrinius. Dainuoja vienbalses, dialoginio pobūdžio dainas, jaučia ritmą. Dainuodamas išbando balso skambesį, išmėgina jį įvairioje aplinkoje (grupėje, kieme ir kt.). Stengiasi tiksliau intonuoti, taisyklingiau artikuliuoti (aiškiai tarti balsius, priebalsius, dvibalsius), taisyklingiau stovėti, kvėpuoti. Ritminiais, melodiniais, gamtos, savo gamybos vaikiškais muzikos instrumentais pritaria dainoms, šokiams, tyrinėja jų skambėjimo tembrus. Improvizuodamas balsu, vaikišku muzikos instrumentu kuria ritmus, melodijas ketureiliams, mišlėms, patarlėms. <i>Šokis</i> Šoka sukamuosius (kai sukamasi poroje) ratelius, paprastų žingsnių (paprastasis, aukštas paprastasis, stangrus, pritupiamasis) autorinius ir penkių–šešių natūralių judesių (bėga, sukasi, pašoka ir kt.) šokius. Šoka improvizuotai kurdamas penkių–šešių natūralių judesių seką,	Sudaromos sąlygos vaikams klausytis ne tik vokalinės ir instrumentinės muzikos įrašų, bet ir gyvos muzikos, pakviečiant į mokyklą profesionalius muzikantus. Vaikai skatinami išsakyti savo nuomonę po matyto koncerto, muzikinio spektaklio, pramogų ar vakaronių. Dainuojamos su vaikais vienbalsės ir dialoginės dainos. Skatinama dainuoti individualiai išmėginant, kaip skamba balsas grupėje, salėje, lauke ir kitur. Skatinama dainuoti atliekant įvairius darbus (pvz., piešiant, stebint augalus, gyvūnus, einant pasivaikščioti ir t. t.). Pasirūpinama, kad vaikams netrūktų muzikos instrumentų, žaislų, buities daiktų, savo gamybos instrumentų, su kuriais jie galėtų groti, pritarti dainoms, šokiams, muzikiniams žaidimams. Kartu su vaikais apžiūrėti įvairūs instrumentai, jie išmėginami, pasigaminama savo instrumentų ir tyrinėjamos jų skambėjimo galimybės, tembras. Drauge su vaikais kuriami ritmai, melodijos ketureiliams, mišlėms, patarlėms balsu ar muzikos instrumentu. Vaikai paskatinami kurti judesius rateliui, žaidimui. Pasidžiaugiama, pagiriami vaikai už jų originalumą, drąsą, norą kurti. Drauge su vaikais šokami paprasti savo forma, t. y. sukamieji rateliai. Vaikų sugalvotos judesių sekos rodomos visiems ir klausoma vaikų, ką jie matė. Padedama vaikams sieti pamatytą personažą su atliekamais judesiais, vartoti frazes. Pasekus ar paskaičius pasaką, pažiūrėjus vaidinimą, paskatinama patiems vaidinti. Parodoma, kaip galima judėti ir kalbėti-intonuoti pagal tipiškus veikėjo bruožus, tempo ritmą. Klausama, kaip galėtų judėti ir kalbėti-intonuoti fantastinis veikėjas. Stebimi vaikų vaidinimai stengiantis suprasti, palankiai vertinti. Parodoma, kaip galima keisti kostiumus, dekoracijas. Drauge žaidžiami muzikiniai žaidimai ir rateliai, parodoma ir skatinama laisvai, savaip kartoti veiksmus. Aiškinant siužetą, padaromos pauzės, kad vaikas galėtų sutelkti mintis, sumanymus ir pagal juos veikti. Pasidžiaugiama vaiko sukurtais veiksmais, jų emocionalumu, išraiškingumu. Vaikas įtraukiamas į dekoracijų, kostiumų kūrimą ir išdėstymą. Klausama jo nuomonės, atsižvelgiama į sumanymus. Turtinama vaiko patirtis, gausinami įspūdžiai, skatinama tyrinėti artimiausią aplinką,

	reaguodamas į muziką, išreišdamas aplinkos vaizdus (gamtos reiškinius, gyvūnus). <i>Vaidyba</i> Vaidindamas stalo, lėlių teatre, vaizduoja realistinį ir fantastinį siužetą, išplėtoja vyksmą dialogu, monologu, keisdamas balso intonacijas. Išreiškia savo norus, jausmus, mintis, baimes. Susikuria ištisą žaidimo aplinką, panaudodamas daiktus, drabužius, reikmenis. Muzikiniuose žaidimuose ir rateliuose kuria ar savaip perteikia 3–4 veiksmų seką, vaizduojančią augimą, darbus, veikėjų judėjimą, stengiasi perteikti veikėjo nuotaiką. <i>Vizualinė raiška</i> Savo emocijas, patirtį, įspūdžius išreiškia kitiems atpažįstamais vaizdais. Išryškina vaizduojamų objektų bruožus, reikšmingas detales. Objektus vaizduoja ne tokius, kokius mato, o tokius, ką apie juos žino. Kuria pagal išankstinį sumanymą, kuris procese gali kisti. Eksperimentuoja tapybos, grafikos, mišriomis dailės priemonėmis ir medžiagomis, fotografuoja, piešia skaitmeninėmis priemonėmis (piešimo programomis telefone, kompiuteryje)	dalyvauti renginiuose, stebėti meno kūrinius, žmonių ir gyvūnų gyvenimą, klausyti istorijų bei patiems jas pasakoti ir kt. Pradedant vaizduoti žmogaus judesius, tyrinėjamos kūno galimybės (gali lankstytis, šokinėti, suktis), skatinama stebėti kitų judesius (šokėjų, sportininkų), išbandomi įvairūs judesiai ir pozos. Kalbama su vaiku apie jo kūrinėlį, diskutuojama, ką, kodėl ir kaip jis pavaizdavo. Ką ir kodėl norėjo išreikšti, kodėl pasirinko tokias priemones ir kt. Aiškinamasi, ką jis dar norėtų papasakoti, sukurti. Gėrimasi jo sumanymais, pagiriama už išradingumą ir kt. Drąsinama kurti smulkesnių detalių, gamtinės medžiagos mozaikas, mandalas, juostas, kilimėlius, dėlioti vaisių ir daržovių mozaikas, kilimus. Skiriama pakankamai laiko, kad vaikai galėtų pasinerti į sumanymų realizavimo procesą, veikti kūrybingoje aplinkoje. Numatoma vaikų kūrybingumą skatinančių meno projektų. Sudaromos sąlygos kurti, reikšti savo potyrius, įspūdžius neįprastomis sąlygomis ir priemonėmis. Padedama vaikui išsaugoti kompiuterine grafika sukurtus vaizdus, skatinama apie juos pasakoti, sugalvoti pavadinimus
6	<i>Muzika</i> Klausosi įvairaus stiliaus, žanrų muzikos kūrinių ir spalvomis ar piešiniu spontaniškai perteikia kilusius įspūdžius. Tyrinėja girdimos muzikos, triukšmo, tylos panašumus ir skirtumus. Įvardija kūrinio nuotaiką, tempą, dinamiką, skiria kai kuriuos instrumentus. Dainuoja sudėtingesnio ritmo, melodijos, platesnio diapazono vienbalses dainas, jas gana tiksliai intonuoja. Dainuoja trumpas daineles kanonu, įsiklausydamas į savo ir draugų dainavimą. Melodiniais vaikiškais muzikos instrumentais groja 2–3 garsų melodijas. Pritaria suaugusiojo grojimui, atlikdami muzikines pjeses solo ir	Sudaromos sąlygos vaikams klausytis įvairių epochų, kultūrų ir stiliaus muzikos. Klausytis tylos, triukšmo, lyginti jų skirtumus. Su vaikais dainuojamos įvairaus turinio dainos ir skatinama juos dainuoti visur, kur įmanoma: grupėje, lauke, dirbant, bendraujant, žaidžiant. Pasirūpinama, kad grupėje vaikai turėtų muzikos instrumentų, spalvotų natų, muzikos įrašų, klausymosi aparatūrą, video įrašų apie žymius muzikantus ir jų muzikavimą. Grojama kartu ir vaikai paskatinami groti melodiniais vaikiškais muzikos instrumentais, išsirinkti dirigentą, kuris diriguočių orkestrui. Pamokomi vaikai sekti dirigento judesius, kad jie kartu galėtų pradėti ir baigti kūrinėlį. Žaidžiama su vaikais kompozitorius, skatinant kurti melodijas tekstams, knygų iliustracijoms, paveikslams, trumpoms pasakėlėms. Mokoma dalį teksto dainuoti, dalį kalbėti, pratinantis dainuoti „kaip operetėje“. Su vaikais žaidžiami muzikiniai dialogai, vietoje kalbos dainuojant. Improvizuojama, kuriami judesiai kontrastingo pobūdžio

	orkestre, seka dirigento judesius, stengiasi kartu pradėti ir baigti kūrinėlį. Improvizuojamas balsu muzikos instrumentu kuria melodiją trumpam tekstui, paveikslui. Žaidžia muzikinius dialogus, kuria judesius kontrastingo pobūdžio muzikai. <i>Šokis</i> Šoka sudėtingesnius ratelius (tiltelių, grandinėlių), paprastųjų ir bėgamųjų (paprastasis bėgamasis, aukštas bėgamasis, liaunas, smulkus bėgamasis) žingsnių autorinius ir natūralių judesių šokius. Šoka improvizuotai kurdamas septynių–aštuonių natūralių judesių seką, perteikdamas trumpą siužetą ar pasirinktą nuotaiką, išreišdamas erdvės (aukštai – žemai) ir laiko (greitai – lėtai) elementus. <i>Vaidyba</i> Kurdamas lėlių, dramos vaidinimus pagal girdėtą pasaką ar pasiūlytą situaciją, improvizuoja trumpas žodines veikėjų frazes, fizinius veiksmus, atskleidžia jų norus, emocijas būsenas. Tikslingai naudoja daiktus, teatro reikmenis, drabužius, aplinką. Žaisdamas muzikinius žaidimus ir ratelius, perteikia veikėjo mintis, emocijas. <i>Vizualinė raiška</i> Detalesniais, įtaigiais dailės darbais pasakoja realias ir fantastines istorijas, įvykius. Vaizdus papildo grafiniais ženklais (raidėmis, skaičiais, žodžiais ir kt.). Kuria pagal išankstinį sumanymą, nuosekliai bando jį įgyvendinti. Kartu su kitais kuria bendrus dailės darbus. Skirtingiems sumanymams įgyvendinti dažniausiai tikslingai pasirenka dailės priemones ir technikas. Eksperimentuoja sudėtingesnėmis dailės technikomis, skaitmeninio piešimo ir kitomis kompiuterinėmis technologijomis	muzikai, dainoms, šokiams. Atliekami nesudėtingos struktūros folkloriniai žaidimai, rateliai. Naudojama ir kitų tautų folklorinė medžiaga, ypač jei grupėje yra vaikų iš mišrių šeimų. Siūloma vaikams stebėti gamtą gyvai, ieškoti idėjų kuriant savo judesių sekas. Vaikai skatinami žaisti – vaidinti trumpas improvizacijas pagal literatūrinius, muzikinius, pačių vaikų išgalvotus siužetus. Reikalui esant, pasiūloma savo idėjų, tačiau palaikoma vaiko iniciatyva. Pasiūloma naudoti įvairius suneštus butaforinius daiktus, parodyti, kaip tie patys daiktai gali būti panaudoti įvairiems tikslams. Žaidžiami muzikiniai žaidimai ir einami rateliai, sudaromos sąlygos vaikams išgyventi pasitenkinimą, reikšti savo norus ir jausmus pagal skirtingas to paties siužeto situacijas. Suteikiama galimybė pamatyti tautodailės, taikomosios dekoratyvinės ir vaizduojamosios dailės, šiuolaikinio meno (instaliacijų, abstrakčių skulptūrų, fotografijų ir kt.) kūrinius, menininkų kūrybos procesą artimoje aplinkoje, parodose, muziejuose, tradicinėse šventėse. Ugdoma vaiko vaizduotė, skatinant įsisiūlę bei apibūdinti, kokia gali būti ir ką gali „kalbėti“ linija (ji gali būti rami, aštri, virpanti, gali šokinėti, suktis, gali tyliai ir garsiai skambėti, gali pasakyti apie skirtingus kvapus – rožės ar česnako), spalva gali skleisti šilumą ar šaltį, dažų dėmė gali priminti skrendantį paukštį ir pan. Palaikomas unikalus vaiko gebėjimas vaizdu išreikšti jutiminę patirtį (garsų, kvapų, skonio ir kt.). Suteikiama galimybė vaikams kurti ornamentus, vaizdus, dekoruoti audinius, daiktus grafiniais ženklais ir simboliais (skaičiais, raidėmis). Paskatinama sukurti savo inicialais išgražintą asmeninę kortelę, atviruką, paveikslėlį. Eksperimentuojama ir atidžiau įsisiūlę į įvairių medžiagų ir technikų teikiamas galimybes. Padaromi vaikams patikusių fragmentų atspaudai. Sudaroma galimybė netikėčiausiais būdais pažinti dailės medžiagų galimybes, atliekant eksperimentą. Vaikai padrąsinami įvairiapusei kūrybinei raiškai, naudojant kompiuterį, fotoaparatus, multimediją kūrybai skaitmeninėmis priemonėmis. Kaupiami elektroniniai arba popieriniai vaikų kūrybos albumai (kompiuteriniai piešiniai, sukurtų kompozicijų nuotraukos ir kt.)
34.13. Ugdymosi pasiekimo sritis: estetinis suvokimas		
Žingsnis	Pasiekimas	Ugdymo gairės / Numatomos veiklos

1	Susidomi, trumpam sutelkia dėmesį bei rodo pasitenkinimą (krykštauja, siekia paliesti rankomis), kai yra emocingai kalbinamas suaugusiojo, kai mato ryškius, gražių formų daiktus, spalvingus paveikslėlius, žaislus, girdi ritmiškus muzikos ir kitus garsus, mato šokio judesius	Kuriama muzikinė aplinka, kurioje vaikas turėtų galimybę klausytis įvairių garsų ir malonių, švelnių melodijų, atliekamų balsu ar muzikos instrumentais. Emocionaliai kalbama, žaidinama, bendraujama, kad vaikas girdėtų intonacijomis ir jaustų veiksmiais reiškiamas emocijas. Vaikui suteikiama galimybė sureaguoti savo tempu, t. y. palaukiama tiek laiko, kiek reikia vaikui, o ne kiek atrodo tinkama auklėtojai. Būnama šalia vaiko, kartu su juo džiūgaujama, padrąsinami jo bandymai, pamokoma, kaip paimti ir rankoje išlaikyti piešimo priemonę. Kuriama jauki, graži aplinka, kurioje vaikų akių lygyje būtų išdėstyti gražūs daiktai, vaikams prieinami žaislai, paveikslėliai, nuotraukos
2	Skirtingai reaguoja girdėdamas besikeičiančių intonacijų suaugusiojo kalbinimą, muzikos garsus, matydamas gražius gamtos bei aplinkos daiktus ar vaizdus, spalvingas knygių iliustracijas, šokančius ir vaidinančius vaikus ar suaugusiuosius. Intuityviai mėgdžioja tai, kas jam patinka	Dainuojama vaikui, klausomasi įvairios nuotaikos dainų, kontrastingos nuotaikos muzikos kūrinių, skatinamos teigiamos, džiugios emocijos ir slopinami neigiamų emocijų proveržiai. Leidžiama vaikams stebėti šokį gulint ar sėdint ant grindų, kad jie galėtų keisti pozą ir laisvai kūnu reaguoti į stebimo šokio sukeltus įspūdžius. Kartu su vaiku žaidžiama ir išraiškingai rodoma, kaip galima veikti, tarytum žaislas ar stalo teatro lėlė būtų gyva. Gąsdinimo, pasibaisėjimo emocijos reiškiamos sąlygiškais mimikomis ir intonacijomis, leidžiant vaikams pajusti ir suprasti, kad taip elgiamasi ne iš tikrųjų, o tyčia. Išdėliojami piešiniai vaikui matomoje vietoje, kad jis galėtų prieiti ir vėl į juos pasižiūrėti. Pagiriama, pasikalbama apie jo kūrinių. Vaikui suteikiama galimybė pažinti ir išbandyti įvairias dailės medžiagas ir priemones. Sudaromos galimybės matyti gražius gamtos, aplinkos vaizdus, spalvingas knygeles, dailės kūrinius
3	Atpažįsta (suklūsta, rodo) kai kuriuos jau girdėtus muzikos kūrinius, matytus šokius, ratelius, vaidinimo veikėjus, dailės kūrinius. Emocingai reaguoja girdėdamas darnų garsų, intonacijų, žodžių sąskambį, žiūrinėdamas savo ir kitų piešinėlius, spalvingas knygių iliustracijas, žaislus, džiaugdamasis savo puošnia apranga. Paklaustas pasako, ar patiko muzikos kūrinėlis, dainelė, šokis, vaidinimas, dailės darbelis	Duodama klausytis įvairios nuotaikos muzikos kūrinių, kad vaikas juos įsimintų ir vėliau jie kartu aptariami. Pažiūrėjus drauge šokį, užduodami mąstymą skatinantys klausimai. Kartu su vaikais žiūrimi lėlių ir dramos vaidinimai, klausomasi jų įrašų. Užduodant klausimus skatinama atpažinti vaizduojamą pasaką. Skatinama pasakoti apie savo ar kitų piešinį, aplinkoje pamatytus paveikslus ar knygių iliustracijas. Nestabdoma vaiko, jei jis su savo kūrybos darbeliu ima žaisti, bėgioti, ką nors vaizduoti judesiais, nes tai padės vaikui turtinti vaizduotę ir skatinti kūrybinės saviraiškos poreikį. Džiuginami vaikai ir padedama jiems kaupti muzikinius įspūdžius, skatinama atidžiai klausytis muzikos, ja gėrėtis. Kadangi vaikai nuo gausių ryškių įspūdžių greit pavargsta, stebimas trumpas vaidinimas (daug kartų tas pats). Stebimas vaikas tomis akimirkomis, kai jis grožisi, džiaugiasi gamtos ir kitos aplinkos daiktais ar reiškiniiais, žaislais, savo išvaizda. Tinkamu momentu jis pakalbinamas, paklausoma, kas jam

		gražu. Pritariama vaiko komentarams, papildomas jo vertinimas kitais žodžiais. Pasidomima, ar vaikui patiko vaidinimas. Nuraminama, jei vaikas bijo, jog vilkas gali ateiti ir į jo namus
4	Džiaugiasi menine veikla, nori dainuoti, šokti, vaidinti, pasipuošti, gražiai atrodyti. Skirtingai reaguoja (ramiai ar emociškai) klausydamas ir stebėdamas skirtingo pobūdžio, kontrastingus meno kūrinius, aplinką. Keliais žodžiais ar sakiniiais pasako savo įspūdžius apie klausytą muziką, dainelę, eilėraštį, pasaką, matytą šokį, vaidinimą, dailės kūrinių, knygelių iliustracijas, gamtos ir aplinkos daiktus ir reiškinius, pastebi ir apibūdina kai kurias jų detales. Reaguoja į kitų nuomonę	Sudaroma galimybė vaikams dalyvauti muzikinėje veikloje ir mokykloje vykstančiuose renginiuose. Atkreipiamas dėmesys, kai vaikas sako, kad nori gražiai ką nors daryti, palaikomas jo noras, pasidžiaugiama, pagirama. Paprašoma vaiko pasakyti ir parodyti, kaip jis būtų ką nors daręs. Įsiklausoma į vaiko klausimus ir, jei vaikas pats nepaaiškina, prieš vaidinimą trumpai papasakojama, apie ką bus vaidinama. Atkreipiamas vaiko dėmesys į pabaigą, paklausinama, kokia ji – laiminga ar liūdna? Padedama pajusti vaizdo, nuotaikų pasikeitimus keičiantis linijai, formai bei spalvai. Pasikalbama, kokius potyrius pavyko papasakoti piešiniu, naudojant vienokias ar kitokias dailės raiškos priemones, paklausinama, kaip jam gražiau. Sudaromos sąlygos klausyti, stebėti skirtingus meno kūrinius, paskatinama reikšti savo išgyvenimus, paprašoma pasakyti, kaip jaučiasi, ką pajuto. Būnama greta vaikui apžiūrinėjant meno kūrinius, daiktus, žaislus, ugdoma estetinį jautrumą – pritariama, papildoma jo išsakytas mintis. Kasdienėje veikloje kalbant su vaikais nuolat vartojami žodžiai „džiaugiuosi tavo piešinėliu, puikiai atrodo, gražiai pasielgei“, kad vaikai galėtų išgirsti ir pradėti suprasti, kas yra gražu. Skatinama klausant, apžiūrint meno kūrinius kalbėti apie savo ir kitų darbelius. Kalbamasi su vaiku apie spalvas paletėje, tyrinėjami spalvų maišymosi efektai. Stebima, kad vertindami neįskaudintų vieni kitų. Dažniau atkreipiamas vaikų dėmesys į tai, kas gražu, gera, nei į tai, kas kelia pasibjaurėjimą, pasipiktinimą. Padedama vaikui ugdytis pasitikėjimą savimi
5	Mėgaujasi muzikavimu, šokiu, vaidyba, dailės veikla. Rodo pasitenkinimą bendra veikla ir kūryba, gėrisi savo ir kitų menine veikla, geru elgesiu, darbais. Grožisi gamtos spalvomis, formomis, garsais. Pastebi kai kuriuos meninės kūrybos proceso ypatumus (siužetą, veikėjų bruožus, nuotaiką, spalvas, veiksmus). Pasako, kaip jautėsi ir ką patyrė dainuodamas, šokdamas, vaidindamas, piešdamas. Dalijasi įspūdžiais po koncertų, spektaklių, parodų, renginių lankymo. Pasako savo nuomonę apie muzikos kūrinių, dainelę, šokį, vaidinimą,	Paprastai ir vaikams suprantamai atskleidžiamas muzikos kūrinių grožis. Vaikai skatinami savo žaidimuose vaidinti muzikantus, šokėjus, dainininkus vaizduojant, kad jie yra scenoje, dainuoja su mikrofonu ar groja muzikos instrumentu. Kartu su vaikais žiūrimi lėlių ir dramos vaidinimai, klausomasi vaidinimų įrašų, žiūrimi animaciniai filmukai. Sudaromos sąlygos vaikams dalyvauti ar stebėti įvairius muzikinius, vaidybinius renginius. Skatinama stebėti menininkų kūrybos procesą bei patiems kartu kurti, nes estetinį suvokimą ir jautrumą vaikas geriausiai ugdo veikdamas, kurdamas, apie tai kalbėdamas, aiškindamas. Vaikai sudominami patrauklia ir malonia veikla paties auklėtojo ir kitų kūrybos pavyzdžiais. Vaikas išklašomas ir pačiam pasakojama apie savo kūrybinius sumanymus. Diskutuojuama, ką dailininkas norėjo pasakyti. Gamta yra pats stipriausias estetinio ugdymo šaltinis, todėl vaikai skatinami įvairiausiais

	dailės darbelį, aplinką, drabužį, tautodailės ornamentais papuoštus daiktus	būdais pamatyti, pajusti kasdien atsiveriantį vis naują grožį. Nuolat ugdomas vaikų estetiškas skonis, atkreipiant dėmesį į kasdien vaiko aplinkoje esančius daiktus, drabužių puošybą, kitų bei pačių vaikų sukurtą tvarkingą ir gražią aplinką. Vaikai skatinami domėtis muzika ir jos išraiškos priemonėmis, aptariamas turinys, nuotaika ir muzikos instrumentų tembrai. Sugalvojama įvairių būdų, kaip padėti vaikui suvokti ir papasakoti matyto kūrinio siužetą: žiūrėti pasakojimo video įrašą, pasakoti draugui „telefonu“ ir kt. Kartu su vaikais žiūrimi lėlių ir dramos vaidinimai, klausomasi vaidinimų įrašų, žiūrimi animaciniai filmukai. Sudaromos sąlygos vaikams dalyvauti ar stebėti įvairius muzikinius, vaidybinius renginius. Sudaroma galimybė vaikams stebėti vaizduojamosios (tapybos, grafikos, skulptūros) ir taikomosios – dekoratyvinės dailės kūrinius, reprodukcijas ir kt. ugdymo įstaigoje, parodose, šventėse, tradiciniuose renginiuose. Paskatinama kiekvieną išsakyti savo nuomonę. Paklausiama, kaip dar kitaip galėtų apie muziką, šokį, vaidinimą pasakyti, ką dar tai galėtų reikšti ir pan. Kasdienėje veikloje suteikiama galimybė suprasti ir pajusti, kad tiesa, gėris ir grožis visada teikia džiaugsmą ir pasitenkinimą. Prašoma papasakoti apie savo dailės kūrinius, priimtus sprendimus
6	Stengiasi kuo gražiau šokti, vaidinti, deklamuoti, dainuoti, groti, piešti, konstruoti. Gėrasi ir grožisi savo menine kūryba. Pastebi papuoštą aplinką, meno kūrinius ir pasako, kas jam gražu. Palankiai vertina savo ir kitų kūrybinę veiklą, pasako vieną kitą argumentą, kodėl gražu. Pasakoja įspūdžius apie muzikos, vaidinimo, šokio siužetą, matytus dailės, tautodailės kūrinius, vaizduojamus įvykius, veikėjus, nuotaiką, kilusius vaizdinius. Plačiau papasakoja, ką sukūrė, kaip pats bei kiti dainavo, grojo, šoko, vaidino, piešė	Sudaromos sąlygos vaikams dalyvauti ar stebėti kuo daugiau ir įvairesnių muzikinių, vaidybinių renginių, koncertų, lankyti parodose, muziejuose, teatre, miesto šventėse, mugėse, cirke ir kitur. Pasikalbama apie patirtus įspūdžius, pasidalijama savo mintimis, emocijomis, pasidžiaugiama pastebėtu grožiu. Užduodama atvirų klausimų. Žiūrimi lėlių ir dramos vaidinimai, klausomasi jų įrašų, žiūrimi animaciniai filmukai. Skatinama pastebėti subtilesnes veikėjų kalbos intonacijų, poelgių, veiksmų, kostiumų, lydinčios muzikos, dekoracijų detales. Sudaroma galimybė vaikui, kitiems girdint ir matant, pasidžiaugti savo ir kitų kūryba bei kasdiene veikla. Demonstruojami jo kūrinėliai, ruošiamos visų vaikų arba autorinės parodėlės, sudaromi individualūs albumai. Palaikomas ir skatinamas vaiko noras siekti grožio, pagiriama už jo pastangas, parodoma kitiems, užrašomas vaiko pasakojimas ir prisegamas prie demonstruojamo darbo, kad pamatytų, kad jo noras siekti grožio yra pastebėtas ir vertinamas. Pratinama pastebėti ir atskirti kičą nuo tikrojo meno. Skatinama geranoriškai vertinti kitų saviraiškos ir kūrybos bandymus, išsakyti savo ir gerbti kitų nuomonę. Palaikomas džiaugsmas. Sudaromos sąlygos suprasti aplinkos grožio svarbą ir jį vertinti, patiems dalyvauti jį puoselėjant. Gėrimasi gerai atliktu darbu, išsakoma nuomonė apie prastą. Pratinama gražiai elgtis viešose vietose. Skatinama aptarti stebėtą šokį, šokėjų judesius,

		kostiumus. Skatinama suprasti ir atskirti, kokia išvaizda gali būti pavadinta gražia, akcentuojant tai, ką patys gali padaryti, kad atrodytų gražiai. Siekiant, jog vaikas ugdytųsi gebėjimą pamatyti bei tinkamai vertinti savo ir kitų išorės grožį, ieškoma tinkamiausių būdų
34.14. Ugdymosi pasiekimo sritis: iniciatyvumas ir atkaklumas		
Žingsnis	Pasiekimas	Ugdymo gairės / Numatomos veiklos
1	Pats juda (šliaužia, ropoja, eina) jį sudominusių žaislų, daiktų link. Trumpam sutelkia žvilgsnį, seka judantį daiktą akimis, klausosi, atlieka tikslingus judesius, veiksmus su daiktais. Šypsodamasis, žvelgdamas į akis, čiauškėdamas, duodamas žaislą kitam skatina su juo žaisti; išreiškdamas norus parodo „taip“ arba „ne“	Pastebima vaiko rodoma iniciatyva ir ji palaikoma. Stebima ir pasidžiaugiama vaiko daug kartų kartojamais veiksmais, rodančiais jo atkaklumą. Priimami vaiko siūlomi žaidimai. Žaidžiama žaidimus su vaiku tol, kol jis to nori. Siūloma žaisti smulkiajai motorikai skirtus žaidimus, reikalaujančius dėmesio, atkaklumo
2	Pats pasirenka daiktus, su jais žaidžia, daug kartų atkakliai bando atlikti naują veiksmą, kartoja tai, kas pavyko. Judesį, veiksmą ar garsą gali pakartoti tuoj pat, po kelių valandų, dienų, todėl savarankiškai modeliuoja kelis judesius ar veiksmus į vieną seką. Trumpam atitraukus dėmesį vėl sugrįžta prie ankstesnės veiklos. Pats noriai mokosi iš tų, su kuriais jaučiasi saugus. Veiksmais ir atskirais žodžiais reiškia norus, veda suaugusįjį prie dominančių daiktų. Protestuoja, reiškia nepasitenkinimą, negalėdamas įveikti kliūties	Pabūnama greta vaiko, kai jis mokosi naujų veiksmų – tai stiprina jo atkaklumą, skatina tęsti bandymus. Neskubama padėti vaikui – paties atliktas veiksmas turi didesnę poveikį jo raidai. Žaidžiama, ką nors veikama vaikų akivaizdoje, kad mažyliai galėtų stebėti atskirus veiksmus, procesą. Kantriai padedama vaikui mokytis, kai jis rodo iniciatyvą, domisi naujais veiksmais. Padedama vaikui įveikti kliūtis, jei po daugelio bandymų jam nepavyksta atlikti norimo veiksmo
3	Nuolat energingai žaidžia, ką nors veikia, laisvai juda erdvėje, pats keičia veiklą, pasirenka vieną iš kelių daiktų, sugalvoja būdus, kaip pasiekti neprieinamą norimą daiktą. Mėgsta išbandyti suaugusiojo pasiūlytus naujus žaislus, žaidimus, neįprastą veiklą. Ekspresyviai reiškia savo norus, sako „ne“	Pasirūpinama saugia aplinka grupėje, lauke. Žaidžiami įvairūs sensoriniai žaidimai vaikų akivaizdoje, kad jie galėtų stebėti ir mėgdžioti, taip mokydami naujų veiksmų. Vaikai skatinami pastatyti bokštelį, baigti sudėti dėlionę. Siūloma vaiko poreikius atitinkančių priemonių veiklai. Nuolat praturtinama grupė kuo nors nauju, pasiūloma vaikams naujų žaidimų. Neišleidžiama vaikų iš akių. Kai tik įmanoma, palaikomi vaikų norai, patraukliai pasiūloma jiems pakeisti neigiamą nuomonę
4	Dažniausiai pats pasirenka ir kurį laiką kryptingai plėtoja veiklą vienas ir su draugais. Kviečiant, sudominant įsitraukia į suaugusiojo pasiūlytą veiklą jam, vaikų grupei ar visai vaikų grupei. Susidūręs su kliūtimi arba nesėkme, bando ką nors daryti kitaip arba laukia	Palaikomi vaikų veiklos sumanymai, padedama juos išplėtoti, įgyvendinti. Pasiūloma vaikams veiklos dviuose, grupelėje ar su visa grupe. Palaikomi vaikai, kurie bando iššūkį įveikti savarankiškai, neskubama teikti pagalbos. Vaikams, kurie greit nusimena, meta veiklą, padedama surasti išeitį, sprendimus. Pastebima ir palaikoma vaiko iniciatyva

	suaugusiojo pagalbos. Siekia savarankiškumo, bet vis dar laukia suaugusiųjų paskatinimo, padėsinimo	atliekant nesudėtingus darbus: išplauti teptukus, plauti žaislus ir pan. Džiaugiamasi vaiko iniciatyva padėti kitam – ką nors paduoti, paaiškinti ar pagelbėti užsisiegti
5	Pats pasirenka ir ilgesnį laiką kryptingai plėtoja veiklą vienas ir su draugais. Lengviau pereina nuo paties pasirinktos veiklos prie suaugusiojo jam, vaikų grupei, visai vaikų grupei pasiūlytos veiklos. Suaugusiojo pasiūlytą veiklą atlieka susitelkęs, išradingai, savaip, savarankiškai. Ilgesnį laiką pats bando įveikti kliūtis savo veikloje, nepavykus kreipiasi pagalbos į suaugusįjį	Vaikai skatinami turiningiau išplėtoti jų pačių sumanymą. Veikla vaikams pasiūloma tik kaip motyvuojanti idėja, kurią jie galėtų sukonkretinti ir savaip įgyvendinti. Nesiūloma uždarų užduočių, kuriose auklėtojas nurodo vaikui visus veiklos atlikimo žingsnius. Pagalba vaikui teikiama ne ką nors darant už jį, bet keliant mąstyti skatinančius klausimus, pateikiant keletą alternatyvių pasiūlymų, skatinant bandyti daug kartų
6	Turiningai plėtoja paties pasirinktą veiklą, ją tęsia po dienos miego, kitą dieną, kelias dienas. Susidomėjęs ilgesniam laikui įsitraukia į suaugusiojo jam, vaikų grupei, visai vaikų grupei pasiūlytą veiklą, siūlo vaikams ir suaugusiajam įsitraukti į jo paties sugalvotą veiklą. Savarankiškai bando įveikti kliūtis savo veikloje, nepasisekus bando įtraukti bendraamžius ir tik po to kreipiasi į suaugusįjį	Sudaromos sąlygos grupėje vaikų sumanymus ir auklėtojo pasiūlytą veiklą plėtoti po keletą dienų, neardant vaikų susikurtos aplinkos, nebaigtų darbų. Pasiūlomos vaikams įdomios veiklos idėjos, sumanymai vaikų grupelių veiklai. Pastebimi vaiko sumanymai, jie palaikomi, padedami išplėtoti. Skatinama pabaigti pradėtus darbus, padėti vienas kitam įveikti problemas. Mokoma dirbti kruopščiai, susikaupus
34.15. Ugdymosi pasiekimo sritis: tyrinėjimas		
Žingsnis	Pasiekimas	Ugdymo gairės / Numatomos veiklos
1	Stengiasi pamatyti, išgirsti, paliesti, paimti, paragauti žaislus ir kitus daiktus. Reaguoja į tai, kas vyksta aplinkui, bando dalyvauti (mimika, judesiais, garsais)	Visa, kas yra artimiausioje aplinkoje, laikoma žaidimo priemonėmis. Kūdikiui sudaromos galimybės žaisti su žaislais arba tam tinkamais daiktais, judėti, liesti daiktus, išlaikyti pusiausvyrą, stengtis pajudėti daikto link, jį pasiekti, paragauti. Vaikai paguldomi ar pasodinami taip, kad jie galėtų plačiai matyti aplinkui – stebėti kitus vaikus ir su jais bendrauti. Sudaromos sąlygos patirti skirtingas žaidimo erdves, tokias, kaip lygios grindys, kilimas, žolė, smėlis, minkšti ir kieti paviršiai, erdvės viduje ir lauke; pajusti įvairius pojūčius – šviežio oro, įvairių paviršių, kvapų, temperatūrų skirtumo, garsų. Vaikams pajusti ir tyrinėti duodama įvairių medžiagų, formų, skatinama žaisti su savo kojų pirštais, liesti savo ir pažįstamų žmonių veidą, plaukus, rankų pirštus, kartoti tai kelis kartus
2	Stengiasi išbandyti žaislus ar daiktus, stebi, kas vyksta aplinkui, rodo kitiems, ką pavyko padaryti. Mėgsta žaisti slėpynių. Patikusį veiksmą prašo pakartoti daug kartų	Vaikams sudaromos sąlygos aktyviai tyrinėti aplinką, suaugusieji padeda, bet netrukdo, nepertraukia. Duodama įvairių tinkamų žaisti daiktų ir žaislų, kurie skatina atlikti tiek stambiuosius, tiek smulkiuosius judesius. Jiems sudaromos sąlygos naudoti ir vystyti įvairius gebėjimus, pvz., klausyti, stebėti, prisiminti, kalbėti, aptarti, kas vyko

		(reflektuoti), priimti sprendimus. Jau nuo mažumės mokoma atpažinti spalvas, simetriją ir formas, atkreipti dėmesį, kurios tinka viena prie kitos, yra giminingos
3	Atsargiai elgiasi su nepažįstamais daiktais ir medžiagomis, tačiau rodo susidomėjimą, bando aiškintis, kas tai yra, kaip ir kodėl tai veikia, vyksta	Skatinama manipuliuoti kiekiais, eiti nuo vientiso prie dalių ir atgal (pvz., padalyti plastilino gabalą ir vėl sulipdyti į vieną, išpilstyti vandenį į mažus buteliukus ir vėl supilti į didelį indą). Sudaromos galimybės surinkti, rūšiuoti ir sudėlioti daiktus kokia nors tvarka, įvairiais būdais žaisti su medžiagomis, stiprinti tvarkos jausmą, t. y. grupuoti paprastus daiktus ar padėti juos į jų vietą. Pateikiama knygų ir paveikslėlių apie įvairius jų kasdienio gyvenimo aspektus. Skiriama laiko mokytis apsirengti ir valgyti, padėti vienas kitam
4	Pats pasirenka žaidimui ar kitai veiklai reikalingus daiktus ir medžiagas, paaiškina, kodėl pasirinko. Žaisdamas tyrinėja, išbando daiktus bei medžiagas (pvz., plaukia ar skęsta, rieda ar sukasi ratu, tinka daiktai vienas prie kito ar ne ir pan.)	Ugdymo programa ir aplinka kuriama taip, kad vaikams būtų prieinamos įvairios medžiagos ir priemonės, kuriomis pasinaudodami galėtų inicijuoti kryptingą iškilusios problemos sprendimo veiklą, patys sugalvoti problemų ir su pasitenkinimu ieškoti jų sprendimo būdų. Skatinama nebijoti bandyti ir klysti ieškant savo iškeltų problemų sprendimų, pasinaudoti ankstesniu patyrimu ir juo remiantis bandyti naujus sprendimo kelius
5	Geba suvokti ryšį tarp to, kaip daiktas padarytas ir jo paskirties (pvz., ratai yra apvalūs, nes mašinos paskirtis yra judėti). Domisi medžiagomis, iš kurių padaryti daiktai, ir jų savybėmis. Suvokia medžiagos, iš kurios padarytas daiktas, pasirinkimo tikslumą (pvz., kodėl mašinos korpusas iš metalo, o padangos iš gumos). Paaiškina, kad su nežinomais daiktais ir medžiagomis reikia elgtis atsargiai, stengiasi taip daryti. Išskiria akivaizdžius daiktų, medžiagų, gyvūnų, augalų bruožus, savybes, kalbėdami apie tai kartais susieja skirtingus pastebėjimus	Vaikai skatinami stebėti ir apibūdinti daiktų, medžiagų, gyvosios gamtos objektų savybes ir bruožus, piešti ar konstruoti įsivaizduojamus daiktus. Sudaroma galimybė suskaičiuoti, prognozuoti, pvz., į kiek dalių reikės padalyti pyragą, po kiek saldinių imti, kad visi gautų po lygiai. Skatinama pasitelkti simbolius, palyginti, atkartoti, numatyti situacijas, nukreipti savo dėmesį į ką nors kita ar atkreipti dėmesį dabar. Skatinama paaiškinti savo pasirinkimus ir logiškai juos pagrįsti. Vaikams pateikiama tinkamų knygų, paveikslų, plakatų, žemėlapių, kuriais jie galėtų remtis pagrįsdami savo požiūrį
6	Domisi aplinka, mėgsta stebėti, kaip auga augalai, kaip elgiasi gyvūnai, noriai atlieka paprastus bandymus, tyrinėja, iš kokių medžiagų padaryti daiktai, kur jie naudojami. Samprotauja apie tai, ką atrado, sužinojo, kelia tolesnius klausimus, siūlo idėjas, ką dar galima būtų tyrinėti. Domisi, kaip seniau gyveno žmonės, kaip žmonės gyvena kitose šalyse. Aktyviai tyrinėdami	Sudaromos sąlygos ir skatinama tyrinėti gamtos ir socialinės aplinkos objektus, jų kaitą, savybes. Siūloma atlikti nesudėtingus bandymus, stebėti prietaisų veikimą. Vykdoma projektinė veikla, skirta ilgalaikiams stebėjimams (pvz., stebėti augalo augimą). Vaikai mokomi fiksuoti pastebėjimus, pildyti lenteles ir pan. Vaikai mokomi ir skatinami naudotis mikroskopu, kitais galimais prietaisais, skirtais tyrinėti. Vaikai skatinami, kad jie patys ieškotų atsakymų į iškilusius klausimus knygose, internete, jeigu mato, kad nepavyksta, pasiklaustų suaugusiųjų, kurie gali padėti

	aplinką demonstruoja vis didėjančią kūno kontrolę, tinkamai pasitelkia visus pojūčius, savo galimybėms išplėsti pasitelkia įrankius ir kitas priemones (pvz., lupą, mikroskopą). Su suaugusiaisiais ar kitais vaikais aptaria nesudėtingų stebėjimų, bandymų ar konstravimo planus, numato rezultata, mokosi pavaizduoti juos nesudėtingose lentelėse, diagramose, išradingai, kūrybiškai pristato savo tyrinėjimus ir kitus darbus. Stebėdamas fotografijas aiškinasi, kuo yra panašus į savo artimuosius, kuo skiriasi nuo jų. Palygina daiktus, medžiagas, gyvūnus ir augalus, atsižvelgdamas į savybes, tikslingai grupuoja ir klasifikuoja	
34.16. Ugdymosi pasiekimo sritis: problemų sprendimas		
Žingsnis	Pasiekimas	Ugdymo gairės / Numatomos veiklos
1	Pakartoja nepasisekusį veiksmą, jį keičia, kad pasiektų laukiamą rezultatą. Mimika, gestais ir žodžiais parodo, kad susidūrė su kliūtimi, tikėdamasis suaugusiojo ar vyresnio vaiko pagalbos	Vaikas padrąšinamas savarankiškai bandyti įveikti iššūkį ar problemą. Pagiriamas, kai jam pasiseka susidoroti su kliūtimi. Parodoma vaikui naujų veiksmų sunkumui įveikti. Kai vaikas bando atlikti tai, ko padaryti dar negali, padedama jam. Jei bando daryti tai, kas pavojinga – aiškinama, kad to daryti negalima, nukreipiamas dėmesys, nuraminama
2	Susidūręs su sudėtinga veikla, kliūtimi, išbando jau žinomus veikimo būdus. Stebi, kaip panašioje situacijoje elgiasi kiti ir išbando jų naudojamus būdus. Nepavykus įveikti kliūties, meta veiklą arba laukia pagalbos	Vaikas drąšinamas: „Tau pavyks!“ „Pabandyk kitaip!“ „Na, dar kartą!“. Rodomi vaikams galimi veiksmų su daiktais būdai. Patariama, kaip elgtis įvairiose sudėtingose situacijose. Komentuojamos vaiko veiksmų ir auklėtojo demonstruojamų veiksmų pasekmės. Šiek tiek padedama vaikui įveikti kliūtį ar sunkumą, atlikti sudėtingą veiklą, kad stiprėtų jo pasitikėjimo savimi jausmas
3	Drąsiai imasi sudėtingos veiklos, atkakliai, keisdamas veikimo būdus bando ją atlikti pats, stebi savo veiksmų pasekmes. Nepavykus įveikti sudėtingos veiklos ar kliūties, prašo pagalbos arba meta veiklą	Vaikai skatinami imtis pagal jų galimybes sudėtingos veiklos. Jei vaikas sako „negaliu“, „nemoku“, jis drąšinamas. Kai vaikui kas nors nepasiseka arba jei jis prašo padėti, klausiama paties vaiko: Ką dar galima padaryti? Kaip kitaip galima padaryti? Arba pateikiami keli sprendimo būdai, padedantys įveikti kliūtį, kad vaikas pasirinktų vieną iš jų
4	Supranta, kad susidūrė su sudėtinga veikla, kliūtimi, problema. Nori ją įveikti, išbando paties taikytus, stebėtus ar naujai sugalvotus veikimo būdus. Stebi savo veiksmų pasekmes, supranta, kada pavyko įveikti sunkumus. Nepasisekus prašo suaugusiojo pagalbos	Komentuojami vaikų taikyti problemų sprendimo būdai ir jų pasekmės, kad vaikai geriau suprastų, kodėl pavyko įveikti sunkumus. Vaikams susidūrus su problema, skatinama prisiminti, kokius panašios problemos sprendimo būdus jie taikė anksčiau. Vaikai drąšinami kartu ieškoti išeities iš susidariusios probleminės situacijos.

		Padedama vaikams įveikti sunkumus, tariantis kartu su vaikais, padedant jiems apmąstyti svarbiausius problemų sprendimo etapus
5	Retsykiais pats ieško sunkumų, kliūčių, aktyviai bando įveikti sutiktus sunkumus. Ieško tinkamų sprendimų, tariasi su kitais, mokosi iš nepavykusių veiksmų, poelgių. Nepasisekus samprotauja, ką galima daryti toliau, kitaip arba prašo suaugusiojo pagalbos	Siūloma vaikams sudėtinga veikla, drąsinama jos imtis, drąsiai bandyti, eksperimentuoti, tartis su kitais. Skaitomi kūriniai apie įvairius žmonių ketinimus, poelgius ir jų pasekmes. Kai vaikai susiduria su problema, paprašoma visų pagalvoti, ką galima daryti toje situacijoje. Padedama vaikams geriau suprasti kiekvieno pasiūlyto sprendimo pasekmes
6	Atpažįsta, su koku sunkumu ar problema susidūrė. Ieško tinkamų sprendimų, pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes, tariasi su kitais ir atsižvelgia į jų nuomonę, siūlo ir priima pagalbą, mokosi iš savo ir kitų klaidų. Nepasisekus bando kelis kartus, ieškodamas vis kitos išeities, arba prašo kito vaiko ar suaugusiojo pagalbos	Vaikams užduodami atvirieji klausimai, padedantys apmąstyti problemą: „Kas atsitiko?“, „Kaip tu jautiesi?“, „Kaip jaučiasi kiti?“. Vaikui susidūrus su problema, klausiama: „Ką tu darei?“, „Ar tai padėjo įveikti problemą?“, „Ką dar galima daryti?“, „Ar tai padės įveikti problemą?“. Siūloma vaikams probleminių užduočių, kurias turėtų įveikti jie patys.
34.17. Ugdymosi pasiekimo sritis: kūrybiškumas		
Žingsnis	Pasiekimas	Ugdymo gairės / Numatomos veiklos
1	Pastebi ir smalsiai, gyvai reaguoja į naujus daiktus, žmones, aplinkos pasikeitimus	Pasirūpinama, kad vaikas nuolat patirtų vis naujų įspūdžių. Aplinka kuriama smalsumą žadinančiais dalykais (garsai, spalvos, žaislai, meno kūriniai), kurie keltų smalsumą ir atkreiptų dėmesį. Išnaudojami visi 5 pojūčiai (uoslės, skonio, regos, klausos, lytėjimo), suteikiant galimybę apžiūrėti aplinką, klausytis, skonėtis, uosti, paliesti ir pajusti įvairių žaislų medžiagų paviršius. Duodama žaisti su įvairių spalvų, tekstūros, formų žaislais, leidžiama klausytis įvairių garsų, suteikiama galimybė užuosti įvairius kvapus
2	Domisi naujais daiktais, vaizdais, garsais, judesiais. Atranda naujus veiksmus (tapyti ant veidrodžio, ridenti, nardinti į vandenį ir kt.) ir taiko juos daiktams tyrinėti	Parūpinama įvairių, atkreipiančių dėmesį, naujus potyrius žadinančių žaislų, medžiagų (skirtingų formų, tekstūros, spalvų), objektų, skleidžiančių garsus. Medžiagų ir žaislų nuolatinis atnaujinimas, kaitaliojimas yra vaikams įprastas reiškinys. Aplinka ir joje esantys žaislai, priemonės, naudojami veiklos metu – lavinantys visus pojūčius. Naudojami žaislai, kuriuos galima išardyti, išbandyti jų formas, pritaikant tinkamiausią, taip pat garsus skleidžiantys žaislai. Parūpinama priemonių ir skatinama veikla, grindžiama visų 5 pojūčių panaudojimu aplinkai tyrinėti. Pasiūloma žaisti dailės priemonėmis ir medžiagomis, kad eksperimentavimo metu įgyta patirtis taptų pirmuoju žingsniu kūrybos link
3	Atranda vis naujus dalykus artimiausioje įprastoje aplinkoje. Išivaizduoja gyvūnus, augalus, daiktus, apie	Kuriama saugi, džiaugsminga, laisva aplinka, kurioje vaikas gali eksperimentuoti su įvairia saugia medžiaga. Siūloma žaidimų su vandeniu. Vaikai jį gali pilstyti, sverti, semti, laistyti (prižiūrėti suaugusiųjų). Lauke nesmarkiai lyjant ir nesant šaltam orui,

	kuriuos jam pasakojama, skaitoma. Žaisdamas atlieka įsivaizduojamus simbolinius veiksmus	tinkamai aprėngus vaikus leidžiama braidyti po balas, taškyti vandenį, semti jį kibirėliais. Skatinama klausti, domėtis, į klausimus atsakyti trumpai, bet aiškiai, siekiant sudominti ir skatinti toliau tyrinėti. Vaikus skatinama daryti taip, kaip iki šiol nedarė, pasirenkant kuo įvairesnių sprendimų. Veikla organizuojama ir patalpose, ir lauke. Skatinama vaikus savarankiškai, be suaugusiųjų pagalbos, statyti smėlio pilis, joms dekoruoti naudoti gamtos dovanas
4	Įžvelgia naujas įprastų daiktų bei reiškinių savybes. Pasitelkia vaizduotę ką nors veikdamas: žaisdamas, pasakodamas, judėdamas, kurdamas. Sugalvoja įdomių idėjų, skirtingų veikimo būdų	Skatinama išbandyti įvairią veiklą, įvairius daiktų panaudojimo būdus, siekiant, kad vaikai pastebėtų, jog tą patį daiktą, priemonę, dalyką galima panaudoti įvairioms reikmėms ir tikslams, kaip galima pakeisti jo funkcijas, išvaizdą, skirtingai jį pritaikius ar panaudojus. Suteikiama laisvės, erdvės, laiko, pasiūlant naudoti įvairius suneštus butaforinius daiktus, kuriuos vaikai gali panaudoti kurdami vaidinimus, rinkdamiesi jiems patinkančią veiklą, režisuodami savo pačių sugalvotas istorijas. Lavinama kūrybinį mąstymą – lankstumą, gausumą, detalumą, originalumą. Klausinama: „Kaip dar kitaip galėtum pasakyti, padaryti, ką dar tai galėtų reikšti?“ (mąstymo lankstumas). Prašoma kuo tiksliau apibūdinti kūrinį, išdailinti piešinį ir pan. Užduodant netikėtus, fantastinius klausimus, skatinama vaiką išsakyti originalias mintis. Vaiko prašoma drąsiai išsakyti visas į galvą atėjusias idėjas: nupiešti, išvaidinti, atlikti kuo įvairesnius judesius, sukurti melodijas ir t. t. (mąstymo ribos, idėjų gausumas). Skatinama džiaugtis savo kūriniais, aptariama, kokias sugalvotas idėjas, originalius sprendimus galima pritaikyti ar išbandyti realiame gyvenime. Aptariama, ką naujo, originalaus pavyko sukurti, svarstyti, kaip galėtų patobulinti panašų kūrinį kitą kartą. Giriama, įdomiausi posakiai, klausimai, veiklos būdai užrašomi, skatinama idėjomis pasidalyti grupėje, kad vaikai pajustų, jog originalūs atsakymai ir mintys yra vertinami
5	Klausinėja, aiškindamasis jam naujus, nežinomus dalykus. Savitai suvokia ir vaizduoja pasaulį. Išradingai, neįprastai naudoja įvairias medžiagas, priemones. Lengvai sugalvoja, keičia, pertvarko savitas idėjas, siūlo kelis variantus. Džiaugiasi savitu veiksmo procesu ir rezultatu	Skatinamas kūrybiškumas, leidžiama laisvai reikšti idėjas, užduodama daug atvirojo tipo klausimų, kad idėjų būtų kuo daugiau, kuo įvairesnės. Ugdomas originalumas – prašoma išsakyti idėjas taip, kad niekas kitas taip nesugebėtų, drąsinama fantazuoti, kurti, nebijoti savo idėjų, sakyti visa, kas tik ateina į galvą. Ugdoma fantazija, žaidžiant ir kuriant nerealias, bet prasmingas situacijas. Prašoma sugalvoti, kaip būtų galima detalčiai ištobulinti savo „objektą“, įsivaizduojant, papasakojant, išreiškiant judesiu, piešiant, kad jis būtų kuo labiau išbaigtas, dar tobulesnis. Skatinama atrasti skirtumus tarp fantazijos ir realybės. Pasiūloma įdomios veiklos ir patirties, skatinant patirti naujų išgyvenimų. Skatinama dalytis praeityje išgyventa įdomia patirtimi, veikla, kelionių įspūdžiais ir nuotykiiais su kitais vaikais. Vengiama vertinti, „rūšiuoti“ vaikus „pagal

		pasiekimus“. Priimami ir palankiai vertinami visokie atsakymai, bet kokio lygio veiklos rezultatai, visais atvejais surandant, pastebint ir išsakant tai, už ką būtų galima juos pagirti. Pateikiama įvairių medžiagų, žaislų priemonių, skatinant vaiką kurti iš jų naujus produktus po vieną ar grupelėse. Skatinama dalytis idėjomis, dirbant porose, grupelėse, kartu priimti sprendimus. Organizuojami projektai, grupinė veikla. Mokoma mokytis ir dirbti grupėje, kalbėtis apie tai, kaip jaučiasi kiti vaikai, jei vienas neleidžia kitiems nieko pasakyti. Mokoma dalytis idėjomis. Tokie pokalbiai vyksta nedidelėse grupelėse
6	Nori atlikti ir suprasti vis daugiau naujų, nežinomų dalykų. Kelia probleminius klausimus, diskutuoja, svarsto, įsivaizduoja, fantazuoja. Ieško atsakymų, naujų idėjų, netikėtų sprendimų, neįprastų medžiagų, priemonių, atlikimo variantų, lengvai, greitai keičia, pertvarko, pritaiko, siekia savito rezultato. Drąsiai, savitai eksperimentuoja, nebijo suklysti, daryti kitaip	Skatinamas divergentinis mąstymas. Užduodami klausimai: „Kas būtų, jeigu?..“ Skatinama pamatyti naujus, iki tol nepastebėtus įvairius gamtos reiškinius, augalų, paukščių gyvenimą. Nuolat atkreipiamas dėmesys į visus žmogaus pojūčius. Mokomasi pastebėti, įsiklausyti, užuosti, paliesti ir pajusti. Taikomi metodai ir būdai: smegenų audrinimas, fantastiniai klausimai, prašoma išvardyti kuo daugiau daikto naudojimo būdų, kūrybiniai vaidinimai, pasakos kūrimas sėdint ratu, fantastinio gyvūno piešimas. Prieš tai vaikams paaiškinama, kad galimi patys įvairiausi atsakymai, ir kuo jie įdomesni ir labiau netikėti, tuo geriau. Kuriam žaidybinių ir tyrinėjimo aplinka suteikiant įvairių reikiamų priemonių ir medžiagų
34.18. Ugdymosi pasiekimo sritis: mokėjimas mokytis		
Žingsnis	Pasiekimas	Ugdymo gairės / Numatomos veiklos
1	Reaguoja į kalbinimą, mimiką, žaislus, daiktus. Stebi ką nors ir susitapatina su juo, mėgdžioja, siekia išgauti tą patį rezultatą. Pradedą tyrinėti žaislus ir daiktus visais pojūčiais	Palaikoma priežiūros tvarka, kuri sudaro galimybes žaidybinei sąveikai. Kalbinamas kūdikis, rodomi jam įdomūs žaislai ar daiktai, sudaroma galimybė judėti, praktikuotis, džiaugtis; kai kas nors pavyksta, giriamas. Maitinant, maudant, žaidžiant su kūdikiu kalbamasi su juo, rodomi ir įvardijami daiktai, veiksmai su žaislais. Parūpinama žaislų, kurie skatina tyrinėti visais pojūčiais
2	Nori naujų įspūdžių, todėl aktyviai domisi aplinkos daiktais – juda, norėdamas paimti, pasiekti, išbandyti žaislus ar daiktus. Patraukia, pastumia, paridena, įdeda daiktus ir stebi, kas vyksta, bando pakartoti pavykusį veiksmą. Stebi, mėgdžioja, klausia	Pripažįstama, kad viskas, kas vyksta, gali būti naudinga žaidimui ir mokymuisi. Pastebimi vaikų ketinimai, jie įvardijami, padedama įgyvendinti. Duodama tokių žaislų, kurie skatintų stumti, traukti, imti, čiupinėti pirštais, kišti į burną, kuriais galima įvairiais būdais manipuliuoti, esant minimaliai suaugusiojo pagalbai. Leidžiama žaisti ir mokytis individualiu tempu. Į vaiko individualias pastangas, smalsumą ir tyrinėjimus žiūrima pozityviai, vaikai išklausomi, skatinami, džiaugiamasi tuo, ko jie išmoko, jų mažais atradimais. Žaislai ar žaidimui tinkami daiktai parenkami taip, kad būtų ir tokių, su kuriais lengva veikti, ir tokių, kurie keltų iššūkius ir galėtų būti įvairiai panaudojami
3	Veikia spontaniškai ir tikėdamasis tam tikro rezultato. Klausia, kaip kas nors vyksta, kaip veikia, atidžiai stebi,	Atkreipiamas dėmesys į vaiko ketinimus, norą ką nors išbandyti, pažinti, ir kuriamos sąlygos vaikui mokytis. Vaikams padedama suprasti savo galimybes ir apribojimus,

	bando. Modeliuoja veiksmus ir siužetinio žaidimo epizodus. Džiaugiasi tuo, ką išmoko	sudaromos visos sąlygos tobulinti savo gebėjimus individualiu tempu. Leidžiama vaikams patiems pajusti ir nuspręsti, kada jiems reikalinga pagalba. Vaikus drąsinama, inicijuojama žaidimus. Kuriamas prasmingas ir, kur įmanoma, tikroviškas žaidimo ir darbo kontekstas. Kartu su vaiku pasidžiaugiama tais dalykais, kurių jis jau išmoko: užsisiegti sagas, bėgioti, sudėlioti dėlionę
4	Pasako, parodo, ką nori išmokti. Mėgsta kūrybiškai žaisti, veikti, siūlo žaidimų ir veiklos idėjas, imasi iniciatyvos joms įgyvendinti, pastebi ir komentuoja padarinius. Pasako, ką veikė ir ką išmoko	Pastebimos situacijos, kuriose vaikas nori ko nors išmokti. Skatinama pasakyti, ko jis nori išmokti, sudaromos sąlygos mokytis to, ko jis nori. Netrukdoma, kai vaikas įsitraukia į žaidimą, ko nors mokosi, tačiau stebima ir padedama ar padrąsinama, kai vaikas prašo ir kai tai būtina. Kalbamasi su vaikais apie tai, ką veikė per dieną ir ko iš jų išmoko
5	Norėdami ką nors išmokti pasako, ko nežino ar dėl ko abejoja. Drąsiai spėja, bando, klysta ir taiso klaidas, klauso, ką sako kiti, pasitikslina. Aptaria padarytus darbus, planuoja, ką darys toliau, spėlioja, kas atsitiks, jeigu...	Vaikai drąsinami sakyti „Aš nežinau“, nebijoti suklysti ką nors darant, iškelti klausimus, problemas, galvoti, kaip rasti atsakymą ar sprendimą. Pripažįstama, kad vaikų sugebėjimas išlaikyti dėmesį ir domėjimasis aplinkiniu pasauliu didėja, numatomos įvairios veiklos, kurios padeda mokytis, tyrinėti ir pažinti aplinką. Skatinama kalbėti apie savo žaidimus, kitą veiklą ir taip plėtoti jų refleksijos gebėjimus
6	Kalba apie tai, ką norėtų išmokti, ką darys, kad išmoktų, numato, ką veiks toliau, kai išmoks. Laiko save tikru mokiniu, atradėju. Drąsiai ieško atsakymų į klausimus, rodo iniciatyvą iškeliant ir sprendžiant problemas. Išsiaiškina, kokios informacijos reikia, randa reikiamą informaciją įvairiuose šaltiniuose, pvz., enciklopedijose, žinyuose. Siūlo ir jungia idėjas bei strategijas joms įgyvendinti. Pasako, ką jau išmoko, ką dar mokosi, paaiškina, kaip mokėsi, kaip mokysis toliau	Kalbamasi su vaikais, ko jie nori išmokti, kaip jie gali mokytis, pastebimas vaiko noras ir sudaromos sąlygos to išmokti. Leidžiama, siūloma vaikams naudotis imitaciniais žaidimams tinkamomis priemonėmis. Sudaromos sąlygos vaikui žaisti sudėtingus žaidimus ir kartu mokytis tyrinėti daiktus, medžiagas, jų savybes ir kitų dalykų. Vaikai supažindinami su enciklopedijomis, internetu, leidžiama, siūloma bei mokoma jais naudotis. Kalbamasi su vaikais ne tik apie tai, ką jie jau išmoko ar mokysis, bet ir apie tai, kaip jie mokosi, kaip dar galima mokytis

35. Vaiko pažangos ir pasiekimų vertinimas – tai nuolatinis informacijos apie vaiką, jo ugdymo(-s) ypatumus bei daromą pažangą kaupimas ir apibendrinimas. Vertinimas atliekamas taip, kad garantuotų psichologinį saugumą, gerą vaiko savijautą, padėtų išgyventi sėkmės jausmą, motyvuotą vaiką ugdyti.

36. Vertinimo tikslas – nustatyti esamus ugdytinio gebėjimus bei numatyti tolesnio ugdymo gaires.

37. Vertinimo uždaviniai:

37.1. pažinti vaiką (vaiko ugdymosi poreikius, interesus, pomėgius, galias, stilių, charakterio ypatumus, kultūrinius skirtumus);

37.2. pamatuoti vaiko pastangas ir pažangą bei skatinti jo ugdymą(si);

37.3. reflektuoti įgyvendintus programos tikslus ir uždavinius;

- 37.4. planuoti tolesnio ugdymo perspektyvas individualiai kiekvienam vaikui ir vaikų grupei;
- 37.5. pateikti vertinimo informaciją vaikui, vaiko tėvams ir kitiems ugdytojams.
- 38. Vertinimo metodai ir būdai:
 - 38.1. stebėjimas;
 - 38.2. pokalbis;
 - 38.3. pedagogo užrašai – vaiko gebėjimą atskleidžiantis pavyzdys, atskirų situacijų aprašymas;
 - 38.4. foto nuotraukų ir vaizdo įrašų analizė;
 - 38.5. kūrybinių darbelių analizė.
- 39. Vertinimo dažnumas:
 - 39.1. priklauso nuo tikslo ir poreikio;
 - 39.2. pirminis vaiko pažinimas prasideda nuo pokalbių su tėvais (teisėtais vaiko atstovais) apie vaiką;
 - 39.3. išsiaiškinami tėvų (teisėtų vaiko atstovų) lūkesčiai, surenkama jų nuomonė apie vaiko gebėjimus, individualius ypatumus.;
 - 39.3. vaiko ugdymo pasiekimai ir pažanga analizuojami lapkričio ir gegužės mėnesiais arba sukaupus pakankamą vaiko pasiekimų aplanką;
 - 39.4. vertinami visų ugdymo(-si) sričių vaiko pasiekimai ir pažanga, nustatant vaiko pasiekimų žingsnius ir silpniau išreikštus gebėjimus.
- 40. Vaiko pasiekimų aplanko turinys:
 - 40.1. vaiko vardas ir pavardė, amžius, kt.;
 - 40.2. ugdymo sričių (ugdymų kompetencijų) aktualūs, tikslingi vaiko darbų pavyzdžiai (su/be pedagogo komentarais);
 - 40.3. vaiko mintys, pasakojimai, pastebėjimai;
 - 40.4. aplankas skirtas atskleisti, išryškinti vaiko daromą pažangą, gebėjimų augimą.
- 41. Vaiko pasiekimų aplankas gali būti naudojamas:
 - 41.1. siekiant trumpalaikių ir ilgalaikių ugdymo tikslų;
 - 41.2. sukaupia informacija panaudojama tolesniam tikslingam vaiko ugdymui(-si).
- 42. Tėvų dalyvavimas vaiko pasiekimų vertinimo procese:
 - 42.1. siekiama tėvus drąsinti ir skatinti dalyvauti vertinant vaiko pasiekimus, ugdant pozityvų požiūrį į vaiko pasiekimų vertinimą;
 - 42.2. ugdyti tėvų supratimą apie tai, kad vaikų ugdymosi sėkmei didelę reikšmę turi kasdienis tėvų bendravimas su vaiku;
 - 42.3. paaiškinti vertinimo reikšmę ir svarbą susitikimo su tėvais metu (susirinkimas, individualus susitikimas).
- 43. Vaiko dalyvavimas pasiekimų vertinimo procese:
 - 43.1. skatinti vaiką kalbėti apie save, t. y. vaikas pats pasakys, ką mėgsta daryti ir ko nemėgsta;
 - 43.2. drovius, nedrąsius vaikus kalbinti individualiai, sudarant jiems saugią aplinką, kurioje jie jaustųsi patogiai, nebūtų suvaržyti;
 - 43.3. drąsinti vaiką įvertinti savo darbelį;
 - 43.4. klausti vaiko nuomonės apie tai, kuris darbelis galėtų būti įdėtas į vaiko pasiekimų aplanką;
 - 43.5 skatinti vaiką tam tikru periodiškumu pildyti ir kaupti aplanką, pristatyti jį vaikams, pedagogams, tėvams.
- 44. Informavimas apie ugdymo(-si) pasiekimus:

44.1. vaikams:

44.1.1. vaikui suprantama kalba paaiškinti, kaip jam sekėsi viena ar kita veikla, ar reikėtų dar pasistengti;

44.1.2. vaiko pasiekimai vertinami žodžiu, įvairiomis neverbalinėmis priemonėmis (gestu, mimika ar pan.);

44.2. tėvams:

44.2.1. informacija apie vaikų pasiekimus teikiama reguliariai, apibendrinus atitinkamo laikotarpio vaikų pasiekimų rezultatus individualių pokalbių,

44.2.2. atsiradus ugdymosi sunkumams tėvai informuojami apie įvairių specialistų teikiamą pagalbą, kuri galėtų veiksmingai pagerinti ugdymosi rezultatus,

44.2.3. informuojami apie tai, kokių ugdymosi rezultatų bus siekiama per tam tikrą laikotarpį, kokiais kriterijais remiantis pasiekimai bus vertinami ir kaip fiksuojami.

VII SKYRIUS

NAUDOTA LITERATŪRA IR INFORMACIJOS ŠALTINIAI

45. Naudota literatūra ir informacijos šaltiniai:

45.1. Ankstyvojo ugdymo vadovas. Vilnius: Minklės leidyba, 2001;

45.2. Ankstyvojo ir ikimokyklinio amžiaus specialiųjų poreikių vaikų ugdymas. Vilnius, 2001;

45.3. Gyvenimo įgūdžių ugdymo programa. Ikimokyklinis amžius. Vilnius, 2004;

45.4. Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas. Švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo aprūpinimo centras, 2014;

45.5. Monkevičienė O. Ikimokyklinio ugdymo turinio programų rengimo metodinės rekomendacijos;

45.6. Juodaitytė A. Socializacija ir ugdymas vaikystėje. Vilnius, 2002;

45.7. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas;

45.8. Ikimokyklinio ugdymo kokybė. Švietimo problemos analizė, ŠMM, 2012, rugsėjis, Nr. 13;

45.9. Jungtinių tautų vaikų teisių konvencija, ratifikuota 1995 m.;

45.10. Ikimokyklinio ugdymo koncepcija.
